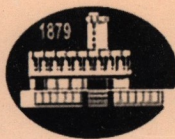

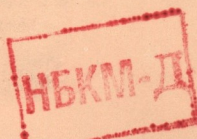
СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

1155

125 години
Народна библиотека
"Иван Вазов"

✓

БИБЛИОТЕКА

ИЗДАНИЕ НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

5'2004 ГОДИНА XI

ISSN 0861-847X

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ГОДИНА XL 5'2004

ГЛАВЕН РЕДАКТОР АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА

РЕДАКТОР ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: АЛЕКСАНДЪР ДИМЧЕВ, АНЕТА ДОНЧЕВА, АНИ ГЕРГОВА,
АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА, БОРЯНА ХРИСТОВА, ЕЛЕНА ЯНАКИЕВА, НИНА ШУМАНОВА
ДИЗАЙН АНИ КОЛЧЕВА

ПЕЧАТНИ КОЛИ 6. ФОРМАТ 16/70 X 100. ТИРАЖ 450.

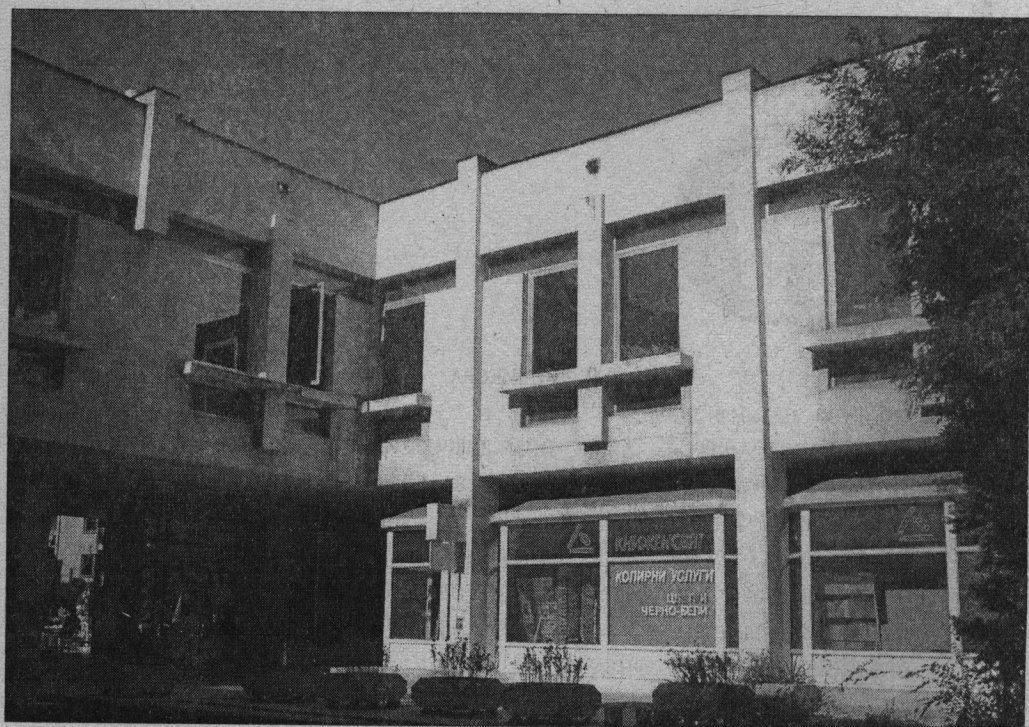
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ. БУЛ. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88
ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 988 28 11 (304, 287, 206). E-mail dipchikova@nationallibrary.bg

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ 2004

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ. ISSN 0861-847X

Народна библиотека „Иван Вазов“ навърши 125 години

СЪДЪРЖАНИЕ

РАДКА КОЛЕВА

5 ЮБИЛЕИТЕ НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„ИВАН ВАЗОВ“ — ПЛОВДИВ

БОРЯНА ХРИСТОВА

18 РАЗМИСЛИ ЗА 125-ГОДИШНИЯ ЮБИЛЕЙ
НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“

РАДКА КОЛЕВА

20 ПРИНОСИ НА ПЛОВДИВСКАТА
БИБЛИОТЕКА В БЪЛГАРСКАТА НАУКА
(1879—1944 Г.)

ЕМИЛИЯ МАРИНОВА

27 СПРАВОЧНО-БИБЛИОГРАФСКОТО
ОБСЛУЖВАНЕ В НБ „ИВАН ВАЗОВ“ И
НОВИТЕ ИНФОРМАЦИОННИ РЕСУРСИ

СЛАВКА ШОПОВА

30 ПЪРВАТА ИЗКУСТВОТЕКА
В БИБЛИОТЕКА

ВЕЛИЧКА ЛАЗОВА

38 ДЕТСКИЯТ ОТДЕЛ — МИНАЛО,
НАСТОЯЩЕ И БЪДЕЩЕ

ЗЛАТКА ИВАНОВА

45 ОТДЕЛ „МЕТОДИЧЕН“ НА НАРОДНА
БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“ — ЦЕЛИ,
ЗАДАЧИ И ПРАКТИКИ

МАРИНА КУТРЯНОВА

53 ДАРЕНИЯТА В НБ „ИВАН ВАЗОВ“ ПРОДЪЛ-
ЖАВАТ РОДОЛЮБИВАТА ТРАДИЦИЯ ЗА
СЪХРАНЕНИЕ НА КНИЖОВНИТЕ ЦЕННОСТИ

СЛАВКА ШОПОВА

58 ВЪВЕДЕНИЕ КЪМ ТЕМАТА ЗА
ФРЕНСКОЕЗИЧНАТА ЛИТЕРАТУРА ВЪВ
ФОНДА НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН
ВАЗОВ“ (1879—1944 Г.)

РУМЯНА РОСЕНОВА

65 НЕМСКИ ИСТОРИЧЕСКИ ФОНД В НАРОДНА
БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“

ВЕНЕТА ГАНЕВА

70 НЕПУБЛИКУВАНИ ПИСМА НА БОРИС
ДЯКОВИЧ ДО АТАНАС КОЖУХАРОВ

АНИ ГЕРГОВА

81 БИБЛИОТЕКАРЯТ-ЕНЦИКЛОПЕДИСТ
ЛУКА КАСЪРОВ (1854—1916)

НЕДЯЛКА ПЕТРОВА

88 ПРОЕКТЪТ „БЪЛГАРСКИ БИБЛИОТЕЧЕН
ОБМЕН: НОВИ ПЪТИЩА ЗА ГЛОБАЛНО
СЪТРУДНИЧЕСТВО И ИЗГРАЖДАНЕ НА
ОБЩЕСТВЕНИ ИНФОРМАЦИОННИ
ЦЕНТРОВЕ“ И НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„ИВАН ВАЗОВ“

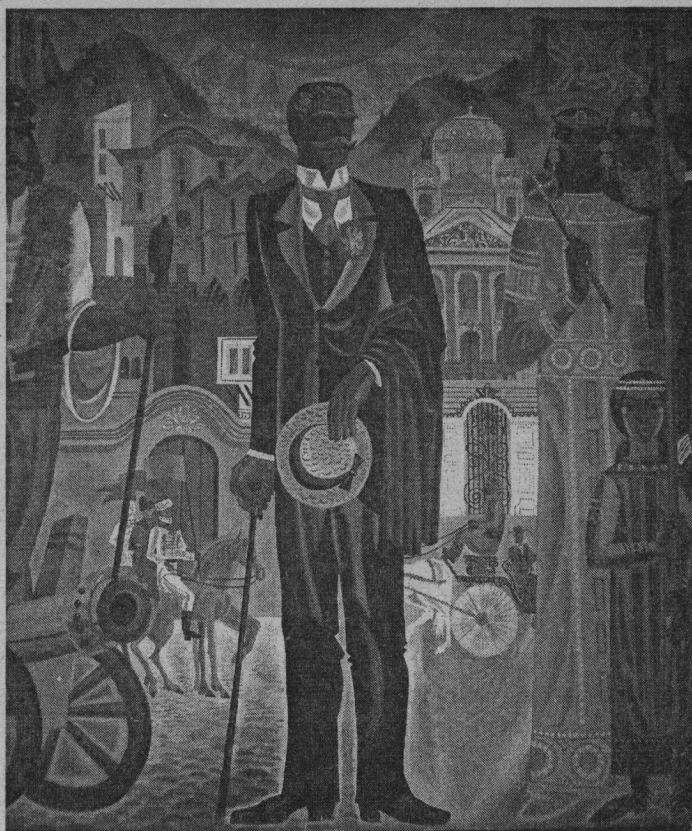
ПОЗДРАВЛЕНИЯ

94

СТ.Н.С. Д-Р РАДКА КОЛЕВА
ДИРЕКТОР НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“

ЮБИЛЕИТЕ НА НАРОДНА БИБЛИОТЕ- КА „ИВАН ВАЗОВ“ – ПЛОВДИВ

НАЧАЛОТО

През 1879 г. в Пловдив, столицата на Източна Румелия, се полагат основите на първата културна институция – библиотеката. Инициативата е на Йоаким Тръев, директор на Народното просвещение. Той създава специално книгохранилище към дирекцията. Прибира там Венелиновата библиотека (собственост на Българското ученическо дружество в Одеса, пренесена в България през 1873 г.); превежда в бюджета средства за набавяне на книги; назначава уредник.

Така в продължение на две години се събира достатъчен библиотечен фонд, с което се създават условия за откриването на библиотеката. И ето че на 1 май 1882 г. е публикуван „Публично административен правилник за устройството и управлението на Областната библиотека и музей“. Върху него слага подписа си губернаторът на Източна Румелия Александър Богориди – един от радетелите на възрожденското начало, успоредно своя път с европейската модерна култура.

1932 г. – 50 ГОДИНИ

ПОЗИВ НА ЮБИЛЕЙНИЯ КОМИТЕТ,
РАЗПРАТЕН В СТРАНАТА И ЧУЖБИНА

На 20 ноември т.г. Пловдивската народна библиотека и музей, по инициатива на нейната управа и библиотечния комитет при същата*, ще отпразнува с подобаващо тържество петдесетгодишнината от съществуването си като държавен институт. Един период от време, който не е без значение за културата на която и да било друга страна с вековни традиции, а толкова повече за една млада култура, каквата е нашата. Въпреки бурите и превратностите на нашата млада история, учреждението е едно от малкото у нас, което е оцеляло до днес, добило развитие, което е гордост за страната ни, бидейки едно голямо огнище на просвета и знание за цели поколения. Един голям факт, който трябва да бъде изтъкнат във връзка с този рядък юбилей, той е този, че при изкуствено поддържаната тенденция у нас да бъде всичко централизирано в столицата, Пловдивската народна библиотека и музей съществува като едно щастливо изключение за доказателство, че културният живот с полза може и трябва да бъде подкрепен за развитие и в други центрове на страната. Учреждението през време на този период от своето съществуване е превзмогнало не една криза, която е могла да доведе до неговото заличаване. Благодарение, обаче, на държавническо разбиране отгоре в

някои случаи и енергичната съпротива на управата на учреждението в други, тази опасност е била избегната. Превзмогнала и разрушенията на паметната земеръсна 1928 година, Пловдивската библиотека и музей днес продължава да върви в изпитания път на своето преуспяване и затвърдяване като най-голям културен институт в страната ни във от столицата.

Ролята ѝ в духовния и културен живот на града и почти цяла Южна България е една от най-големите. Библиотеката е била фокусът, който е събирал в Пловдив, най-културния център на българското отечество преди Съединението, цвета на българската интелигенция начело с много именити деятели, между които големи покойници днес като Петко Каравелов и Петко Славейков и толкова други живи още и от значение за нашата общественост и култура. Осредила се след 1885 година в центъра на Съединена България, тази интелигенция със своята дейност е играла и продължава да играе роля в съдбините и живота на общото отечество. Поради това, макар и косвено, значението и влияние на учреждението днес надхвърля рамките на местонахождението му.

Започнала своето съществуване с един скромнен книжен имот от 4736 тома, тя днес разполага с едно богатство в отдели и езици, възлизащо на повече от 152 225 тома съвременна и нова литература, и рядка сбирка от ръкописи и старопечатни произведения. Съществуващият при библиотеката музей, по богатство на съхраняваните

* Председател – директор Ив. Радославов, секретар – глав. библ. Г. Върбанов и членове: библиотекар г-жа Ел. Жив. Пеева, г-н Ст. Странски, директор на Държавната мъжка гимназия в Пловдив, и г-н Ст. Гевгалов, преподавател в Търговската гимназия в Пловдив.

у него антични ценности, е вторият такъв в страната ни и заслужено обръща вниманието и на чужди учени, работещи в областта на археологията и историята.

Вземайки предвид всичко гореизложено, управата на Пловдивската народна библиотека и музей смята, че има голямото право да привлече вниманието на целокупното българско общество и да апелира за участие от негова страна в това заслужено и от значение за общата ни култура тържество.

гр. Пловдив

20 октомври 1932 г.

Директор на Пловдивската
Народна библиотека и музей
Ив. Радославов

Самото чествуване се състоя в просторната и приветлива читална зала на библиотеката, при програма в издържан академичен стил, без претрупаност в нея, в присъствието на представители на Н. В. Царя, г. Д. Михов, представителя на М-вото на народното просвещение глав. секретар д-р С. Донев, Пловдивският митрополит Н. В. Максим, окръжния управител г. Дуров, п. к. Анг. Трифонов, г. проф. Б. Филев от страна на държав. Университет и Академията на науките в София, г. Ив. Велков, от страна на Народния археологически музей в София, на представители на различните културно-просветни дружества и организации в града и околността и препълнен салон от избрано пловдивско общество. След благодарствената молитва за случая от страна на присъстващия, въпреки

преклонните си старини, митрополит Максим и химнът, изпят за случая от хора при Пловд. семинария, директорът на библиотеката направи изложение за живота и развоя на учреждение-то в продължение на близо два часа време. Отчетът беше изслушан с голямо внимание от страна на присъстващите, пред духовния взор на които се разкриваше една интересна страница от историята на нашето културно развитие. След поднесените приветствия от страна на различните културно-просветни организации и институти, което трая повече от час и половина, директорът на библиотеката благодари от името на учреждениято за вниманието и сърдечното участие, проявено от страна на целокупното българско общество по случай юбилея и закри събранието. Напредналото време не позволи да се прочетат писмените и телеграфически приветствия, получени от България и от чужбина. Тях печатаме непосредствено след отчета.

По случай тържеството управата на библиотеката беше организидала една изложба на книги от своите сбирки, интересни било като старопечатни, било като издание и техника. Публиката има случая да види отблизо ценностите, които нашата библиотека съхранява. Самата изложба беше организирана под вещото ръководство на библиотекаря г-жа Ел. Пеева, подпомогната ревностно от страна на останалия библиотечен персонал, който трябва да подчертая, с добросъвестност и умение изпълни своя дълг. Поради големият интерес, който събуди изложбата, нейното времетраене вместо три дена продължи, по желание на публиката, шест дена.

Присъстващите ще запазят за дълго спомена за този рядък ден. В чистата атмосфера на едно културно тържество те отдъхнаха от злободневиято на нашата тежка и сурова съвременност; спомниха с признателност жертвите и усилията на творците на едно от тия дела, в които само лежат упованията и надеждите на народите.

1957 г. – 75 ГОДИНИ

Подготовката по чествуването на библиотеката започва през м. октомври 1957 г. В заседание на 12 ноември 1957 г. Изпълкомът на Окръжния народен съвет взе решение с конкретни мероприятия и гласува 17 000 лева за посрещане разходите по чествуването.

Изгради се Юбилеен комитет:
с председател – Атанас Щърбов,
зам.-председател на ИК на ОНС,
секретар – Стоян Инджев, директор
на Държавна библиотека „Иван Ва-
зов“

и членове:

Секретар на ОК на БКП
Павел Пачов – секретар на
Окръжното ръководство на БЗНС,
Илия Танев – секретар на ГК
на БКП,
Андон Трайков – секретар на ОК
на ДСНМ,
Стоян Георгиев – началник на
отдел „Култура“ при ГНС,
Танчо Панов – председател на
Окол.-градско ръководство на
профсъюзите,
Васил Лолов – директор на
Народната опера и др.

Юбилейният комитет проведе прес-

конференция с кореспондентите на местния и централния печат.

За популяризиране богатството и дейността на библиотеката чрез пресата се изготви тематичен план на 30 статии от библиотечните работници.

Подготвена бе специална страница на вестник „Отечествен глас“ от 29.XII.1957 г.

По решение на Юбилейния комитет в първото му заседание се започна подготовката за издаване на специален юбилеен вестник. Материалите бяха разпределени на четири страници: на 1 страница официалните статии и материали; 2-ра страница за богатството и дейността на библиотеката; 3-та страница – моменти из нейната културна история; 4-та страница – научната дейност на библиотеката в миналото и перспективите за това в бъдеще. Юбилейният вестник бе издаден на 29.XII.1957 г. в 5000 броя.

В Софийската телеграфопощенска работилница бе изработено специално клеймо с текст: 1882–1957 г. – 75 години Държавна библиотека „Иван Вазов“. Това клеймо бе предадено на Пловдивската ТП станция, поставено на съответна машина, и цялата входяща и изходяща кореспонденция в Пловдив за времето от 23.XII.1957 г. до 4.I.1958 г. бе подпечатана с горния текст на клеймото.

Сериозна и трудна задача бе уреждането на изложба, предоставена на вниманието на пловдивската публика във фойето на Народния театър за времето от 29.XII.1957 г. до 31. I.1958 г.

Самото тържествено събрание се проведе на 29.XII.1957 г. от 11 ч. предиобед до 13.10 ч. в салона на Народ-

ния театър – Пловдив. За целта се отпечатаха и раздадоха 2000 покани с програмата на тържеството, 500 екземпляра афиш-плакат за чествуването. Три последователни дни преди чествуването вестник „Отечествен глас“, радио-службата в града и високоговорителите в пловдивските кина уведомяваха гражданите за предстоящото чествуване.

Тържественото събрание бе председателствувало от др. Атанас Щърбов. На поднесените приветствия отговори директорът на библиотеката. Художествената програма се изпълни от Пловдивския симфоничен оркестър и програма на смесения хор при Пловдивското певческо дружество. Тържеството се засне от Българската кинематография. След тържеството на гостите бе даден обед в ресторант „Тримонциум“. Вечерта библиотечният колектив устрои другарска среща също в „Тримонциум“, на която се поднесоха подаръци на дългогодишни служители на библиотеката – Мария Сиракова, Мария Тодорова, Радка Петрова, Коста Учкуннов и Димитър Шаров.

Така чествуването на библиотеката бе превърнато в един действителен културен празник не само за библиотеката, но и за цялата пловдивска културна обществено.

ИЗ ДОКЛАДА НА АТАНАС ЩЪРБОВ,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ОНС

След историческата справка за създаването на библиотеката, заслугите на плеяда културно-просветни дейци, богатствата на нейните фондове в доклада се акцентира на новите форми и

методи в работата на библиотеката, с което се издига на „нова висота този културен институт“:

- изграждане на нови каталози;
- създаване на нови фондове – периодични издания, специални сборки, детски фонд, справочно-библиографска сбирка, библиотековедски фонд;
- обособяване на нови читални – за специални сборки и периодичен печат;
- за първи път от създаването на библиотеката се прави проверка на цялостното книжовно имущество;
- създава се детски отдел към библиотеката;
- справочно библиографски отдел;
- разширяват се книгообменните връзки;
- превръща се в методически център по библиотечно дело за Пловдивски окръг;
- фондът на библиотеката достига до 300 000 тома;
- ✓ читатели – 11 000
- ✓ посещения – 125 000
- ✓ ползвана литература – 266 000 тома;
- остра е нуждата и от нова специална библиотечна сграда. Тези скъпи издания, неповторими съкровища при условията, в които сега се съхраняват, поради липса на място и неудобствата, са заплашени от похабяване.

НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗИДИУМ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

У К А З
№ 530

Президиумът на Народното събрание въз основа чл. 35, т. 7, от Конститу-

цията на Народна република България и чл. 31 от Указа за ордените, медалите и почетните звания

Постановява:

Награждава Държавната библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив с орден „Кирил и Методий“ – I степен във връзка със 75-годишнината от основаването ѝ и за нейната дългогодишна културно-просветна дейност в служба на народа.

София, 28 декември 1957 г.

Председател на Президиума на Народното събрание: (п) Г. Дамянов

Секретар на Президиума на Народното събрание: (п) М. Минчев

ПРИВЕТСТВИЯ, АДРЕСИ И ТЕЛЕГРАМИ

- Министерство на просветата и културата

- Окръжен народен съвет, Окръжен комитет на БКП, Окръжен комитет на Отеч. фронт

- Градски народен съвет

- Държавна библиотека „В. Коларов“ – София

- Университетска библиотека – София

- Академичните колективи при висшите учебни заведения – Пловдив

- Нац. съвет на ОФ

- БАН

- Патриарх Кирил

- Министерство на културата на

РСФСР

- Български библиографски институт

- ЦБ на БАН

- Висш институт за изобразителни изкуства – София

- ДБИ – София

- Иван Дуйчев

- Иван Радославов

- Директорите на всички окръжни библиотеки*.

1979 г. – 100 ГОДИНИ

На 24 октомври 1979 г. Народната библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив отпразнува тържествено сто години от своето създаване. Комитетът за култура, партийните и ръководните органи в Пловдив, пловдивското гражданство и културната общественост осигуриха всички необходими условия за отбелязване на този вълнуващ културен празник. Организационният комитет, в чийто състав влизаха ръководни и изтъкнати културни деятели от Пловдив, организира мероприятия, съответстващи на ролята и мястото на библиотеката в социалния и културния процес на нашата страна.

Подготовката за честването започна месеци напред. Сътрудниците на библиотеката издиряха нови данни за историята ѝ, извършиха наблюдения и проучвания по различни проблеми. Внедриха се нови форми в библиотечно-библиографското обслужване. Влезе в действие автоматизирана информационно търсеща система ИЗОТ-0310. В местния и централен печат бяха публикувани статии и съобщения за цялостното развитие на библиотеката и

*Текстът дотук е написан по материали от годишниците на библиотеката – бел. авт.

за отделните ѝ дейности. Средствата за масова информация отделиха значително място в подготовката на нейния юбилей. Българската телевизия подготви и излъчи специален документален филм, посветен на нейната едновременно дейност.

Централният комитет на Профсъюза на работниците от полиграфическата промишленост и културните институти и Секцията на библиотечните работници обявиха анонимен литературен конкурс на следните теми: „Народната библиотека „Иван Вазов“ в моя творчески път“ и „Сто години Народна библиотека „Иван Вазов“. В конкурса участваха читатели на библиотеката, между които изявени обществени деятели, научни работници, писатели, студенти, учащи се. Наградени бяха шест материала, които бяха включени в сборника „Другите за нас“, издаден специално за юбилея.

На стогодишнината бяха посветени и други издания – книжка 10 на сп. „Библиотекар“, кратък пътеводител на библиотеката, информационен указател за нова художествена литература и литература по изкуствата. Местните вестници „Отечествен глас“ и „Комсомолска искра“ посветиха отделни страници за нейното развитие.

Издаден беше цветен плакат, художествено оформен афиш с програмата за тържествата, покани, папки, изработени бяха значки.

На 10 октомври се проведе пресконференция с представители на местния печат, на Радио Пловдив и Телевизионен център – Пловдив, с кореспонденти на централните вестници и другите комуникационни средства. Журналисти-

тите бяха информирани от директора на библиотеката Й. Лаутлиев за предстоящите тържества и изяви в чест на 100-годишнината ѝ. Връчени им бяха папки с материали за нейното историческо развитие и за новите ѝ перспективни форми на работа. Извършена беше демонстрация с електронноизчислителната машина ИЗОТ-0310.

Тържествата започнаха от 17 октомври с изложба на аудиовизуални материали и литература по изкуствата, които библиотеката раздава за домашно ползване – една илюстрация за дейността на най-новия ѝ сектор „Изкуствотеката“.

От 17 до 19 октомври в петте района на Пловдив, съвместно с местните обществени организации и народните читалища, се проведоха тържествени събрания, посветени на библиотеката с доклади от нейни сътрудници.

На 19 октомври в 18.30 ч. се откри голяма фотоизложба „100 години Народна библиотека „Иван Вазов“ за цялостното ѝ развитие и за нейните основни постижения.

Интерес предизвика научната сесия на тема „Универсалната, общодостъпна научна библиотека – център на справочна, библиографско-информационна и краеведска дейност“. Изнесени бяха общо 8 доклада. Освен сътрудниците на библиотеката-юбиляр с доклади в сесията участваха и представители на Окръжната библиотека в Лайпциг, на Градската библиотека в Бърно и Градската библиотека в Будапеща. На сесията присъстваха библиотекарите от окръжните библиотеки в България, от Народната библиотека „Кирил и Методий“ – София, преподаватели от

Библиотекарския институт и Софийския университет. Пред участниците в сесията беше извършена демонстрация с електронно-изчислителната машина ИЗОТ-0310.

На 24 октомври сутринта (от 11 часа) във фойето на библиотеката се проведе среща на колектива с гостите от другите библиотеки в страната и чужбина, с представителите от Комитета за култура, от ЦК и ОК на Профсъюза на работниците от полиграфическата промишленост и културните институти, от Народната библиотека „Кирил и Методий“, от Библиотекарския институт и др. Директорът поздравя сътрудниците на библиотеката за големите им постижения в чест на юбилея и за всеотдайния им труд, отдаден на една благородна професия. Проф. Борис Митев, зам.-председател на Комитета за култура, връчи награди от името на Комитета на изявени библиотечни дейци. Награди бяха връчени и от името на ЦК на Профсъюза на работниците от полиграфическата промишленост и културните институти от др. Бойчо Павлов. Гостите поднесоха на библиотеката поздравителни адреси и подаръци. Вълнуващи бяха словата на Никола Ганчев, директор на Русенската окръжна библиотека, на Тодора Топалова, директор на Библиотекарския институт, на Стефан Кънчев, директор на библиотеката при СУ, и др., д-р Маньо Стоянов, бивш сътрудник на НБИВ, подари ръкописи на свои материали за гр. Пловдив. Това беше една вълнуваща среща, изразяваща близостта и общността на Пловдивската библиотека с другите библиотеки в страната.

След това бяха открити барелефите на Йоаким Груев, Александър Башмаков и Борис Дякович, поставени на централния вход на библиотеката, изработени за юбилея от скулптора Виктор Тодоров.

Вечерта на 24 октомври (от 18.30 ч.) в салона на Народния театър в Пловдив беше проведено тържественото честване. Стотици почитатели на библиотеката, на които при пристигането се връчваха значки и юбилейни издания, изпълниха тържествено украсената зала. Един неотразим порив на уважение и благодарност излъчваха всички тези хора, дошли спонтанно, с едно желание – да отдадат нужната признателност на своята библиотека.

Голяма фотоизложба за дейностите на библиотеката, уредена във фойето на театъра, привличаше вниманието на посетителите.

В президиума на събранието бяха видни обществено-политически и културни дейци от Пловдив и страната и дългогодишни работници.

Доклад за дейността и развитието на библиотеката изнесе директорът Й Йохан Лаутлиев. Той подчерта значимото място на Народната библиотека в Пловдив в миналото и сега в културното развитие на България, нейната роля за съхранение на българското книжовно наследство, приноса ѝ за развитието на науката и производството в Пловдивски окръг.

На тържеството секретарят на ОК на БКП Иван Панев прочете Указа на Държавния съвет на НРБ, с който библиотеката се награждава с орден „Георги Димитров“ за големия ѝ принос в опазване на българското културно ис-

торическо наследство, за заслугите й като важен идеологически и културен институт и връчи самия орден.

Поднесени бяха приветствени адреси: от ОК на БКП, от Комитета за култура, от ОК на Отечествения фронт, от Народната библиотека „Кирил и Методий“ и от други институти, организации, предприятия, училища.

Накрая присъстващите в залата хористи на градския представителен хор в Пловдив „Ангел Букорешлиев“ изпълниха спонтанно патриотични песни, с което приключи събранието. Вечерта в салоните на ресторант „Тримонциум“ бе дадена вечеря за членовете на колектива на НБИБ и гостите от чужбина и страната.

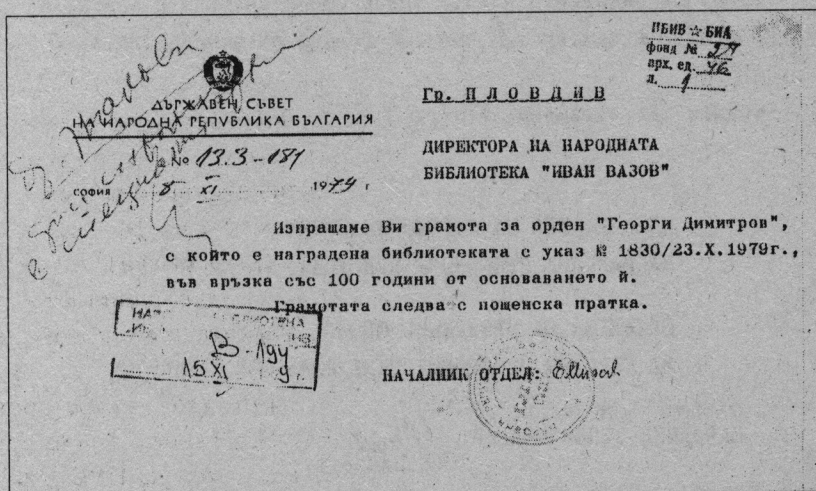
Проведените мероприятия за отпразнуването на 100-годишния юбилей на Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив бяха израз на признателност и заслужена почит от страна на хилядите нейни читатели, на плов-

дивското гражданство, на библиотечните работници от цялата страна, на културната общественост в България, към нейната вековна ползотворна културна дейност.

През 1994 г. бе отбелязана 115-годишнината на библиотеката, а през 1999 г. – нейната 120-годишнина.

2004 г. – 125 ГОДИНИ

На 1 ноември – на този възроден и прекрасен празник – Ден на народните будители – Пловдивската библиотека ще отбележи тържествено 125-годишния си юбилей. И, разбира се, не случайно е избран този ден. Защото нейните създатели и строители са едни от най-заслужилите от плеядата будители на българската нация, защото тук е съхранен духовният и интелектуален потенциал на българското ръкописно и печатно слово.

Факсимилета на документи за награждаване на
Народна библиотека „Иван Вазов“

Препис

ДЪРЖАВЕН СЪВЕТ
НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

У К А З

ВЪВЕД. БИМ
Фонд № 44
арх. сл. 46
л. 2

№ 1830

Държавният съвет на Народна република България
на основание чл.93, точка 23 от Конституцията на Народ-
на република България и чл.25 от Указа за духовното сти-
мулиране

П О С Т А Н О В Я В А :

НАГРАЖДАВА народната библиотека "Иван Вазов" в
гр.Пловдив с орден "Георги Димитров" за нейния принос в
опазването на българското културно-историческо наслед-
ство, за заслугите ѝ като важен идеологически и културен
институт и във връзка със 100 години от основаването ѝ.

София, 23 октомври 1979 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДЪРЖАВНИЯ СЪВЕТ
НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: (п) Т.Живков

СЕКРЕТАР НА ДЪРЖАВНИЯ СЪВЕТ
НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: (п) Н.Манолов

Вярно с оригинала,
НАЧАЛНИК ОТДЕЛ ОРДЕНИ:
(Е.Михова)

Сверил:
/РБ

ОБЩИНА ПЛОВДИВ

на основание Решение № 109

на Общинския съвет,

взето с протокол № 9 от 19.V. 1995 г.

УДОСТОЯВА

Народна библиотека „Иван Вазов“

по случай

*115-годишнината от създаването на
библиотеката*

С ПОЧЕТНИЯ ЗНАК НА ГРАД ПЛОВДИВ

I
степен

Пловдив,

23 май 1995 г.

д-р Тарабег Томасян
кмет на Пловдив

Общински съвет - Пловдив
На основание Решение № 290 на Общинския съвет,
Взето с протокол № 30 от 08.10.1999 г.

УДОСТОВЕРЯВА

Народна библиотека
„Иван Вазов“ Пловдив
по случай 120 годишнината
от създаването ѝ

с Почетния знак на град Пловдив

Пловдив

08.10.1999 г.

/ Кр. Обретенов - Председател /

Днес Народна библиотека „Иван Вазов“ е съвременна, модерна като архитектура, като фонд, като организация на работа културно-информационна институция. Тя изпълнява функциите на второ национално книгохранилище на българската книжнина. Библиотеката притежава богат универсален фонд, който възлиза на над 1300 000 библиотечни единици. Гордост и престиж са притежаваните от нея уникални специални фондове „Български исторически архив“, „Ръкописи“, „Българска възрожденска книжнина“, „Редки и ценни издания“, „Портрети и снимки“. Различните видове фондове са достъпни за читателите чрез широка система от каталози и картотеки, а от 1994 г. и чрез електронни бази данни.

Годишно библиотеката се посещава от около 20 000 читатели, ползващи ежегодно над 400 000 тома. На тяхно разположение са залите за свободен достъп, заемната служба, междубибliотечното книгозаемане, както и шест специални читални с богати справочни фондове.

Преди близо 25 години Пловдивската библиотека положи началото на нови дейности – с нетрадиционни форми предостави за ползване богатите фондове в областта на изкуството, а отдел „Краезнание“ започна да документира и съхранява художествено-творческите прояви в града.

Обслужването на децата в специализирания и обособен в отделна сграда „Детски отдел“ е един от библиотечните приоритети, реализиращ се с високия професионализъм на колегите,

мотивирани от любовта си към най-малките читатели.

Дарителството, като отколещен критерий за отношението към библиотеки-те и за тяхната роля в обществото, обогати фондовете ѝ с особено ценни и разнообразни по вид, език, форма и съдържание издания. Към индивидуалните дарители се присъединиха много фондации, държавни институции, граждански сдружения, посолства, културно-информационни представителства. Специално място сред даренията заема личната библиотека на акад. Петър Динев, обособена като самостоятелен фонд в отделна читалня.

През годините културният афиш на библиотеката става все по-богат и разнообразен. Организирането на изложби, срещи с изявени творци, премиери на книги, музикални лектории и вечери, кинолектории и др. превърнаха библиотеката в център на културния живот в Пловдив.

Създадена и организирана от хора с възрожденски дух, но и с модерно мислене, Народна библиотека „Иван Вазов“ за втори път преминава водораздела между два века и навлиза в новото хилядолетие с увереността, авторитета и достойнството на голям културен институт от европейски тип, съхранила достиженията на човешкия гений, – от ръкописа на XI век до компактдискете и компютрите на XXI век.

125-годишният юбилей на Народна библиотека „Иван Вазов“ е празник не само на работещите в нея, но и на всички пловдивчани. Тя е и национална гордост.

РАЗМИСЛИ ЗА 125-ГОДИШНИЯ ЮБИЛЕЙ НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“

ПРОФ. ДФН БОРЯНА ХРИСТОВА

ДИРЕКТОР НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Само няколко месеца след Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и Народна библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив навърши 125 години. Това е още едно поредно доказателство за усета на българина към книгата и уважението му към библиотечната институция. При проучванията си върху историята на българската ръкописна книга и българските манастирски библиотеки съм установила, че в епохи на промени, за добро или лошо, българите реагират с бурна книжовна дейност и с изграждане на богати библиотечни колекции. Сякаш именно чрез книгата нашите предци са искали да съхранят най-важното от миналото и бъдещето на България. Затова с Народната библиотека „Иван Вазов“ ни свързват много неща. На първо място е общият ни път за издигането на авторитета на библиотечната институция. Съвместно през тези 125 години двете библиотеки са работили за духовното и книжовното начало. Допълват се взаимно и някои от най-ценните ни колекции – тези от ръкописи и старопечатни книги. Колекцията от старославянски ръкописи на НБЦВ започва да се формира от началото на 1880 г., и то главно с ценни дарения. По същия начин – с помощта на дарителството на истински българи – се създава и ръкописната сбирка на НБКМ. Днес втората по големина ръкописна колекция в България, тази на НБЦВ, съдържа някои извънредно ценни паметници с хронологически обхват от ХII до ХIX век, които изграждат картината на книжовния живот в някогашната Източна Румелия. Особено ценни са паметниците, постъпили от манастира „Св. Врач“ до с. Куклен, както и автографиите на

големия български калиграф от XVII в. Аврам Димитриевиц.

При своята работа в Народната библиотека „Иван Вазов“ имах и един любим ръкопис – Сборник от края на XIV век (№ 107), който съдържа нови южнославянски преводи на някои ценни слова на светите отци.

НБКМ и НБЦВ се свързват и от личностите на някои всеотдайни библиотекари, които отдават сили и за двете институции. Тук ще спомена само двама, затова под емблематични, изследователи. Единият е проф. Беньо Цонев, подготвил първите обстойни научни описи на ръкописните и старопечатните колекции на двете библиотеки. И до днес ние работим с тези описи като основни справочници и наръчници, които разкриват съкровищата на двете книгохранилища. Вторият е д-р Маньо Стоянов, на когото дължим най-добрите справочници за българската възрожденска книжнина и периодика.

Всичко казано дотук предопределя и съвместното бъдеще на двете най-големи български библиотеки и аз се надявам, че заедно ще решим много от най-важните въпроси, свързани с библиотеката като обединяващо звено между миналото, настоящето и бъдещето, защото както е изписано и на нашето Народно събрание „Съединението прави силата“.

ПРИНОСИ НА ПЛОВДИВСКАТА БИБЛИОТЕКА В БЪЛГАРСКАТА НАУКА (1879–1944 г.)

РАДКА КОЛЕВА

Утвърдила се през своето дългогодишно съществуване като научен и културен институт от първа величина, Пловдивската народна библиотека трайно предприема научна и издателска дейност още със създаването си.

Нека в хронологичен ред представим тези приноси.

На първо място това е съставянето и издаването на печатан каталог на книгите на библиотеката още през румелийския ѝ период. Изданието е озаглавено „Каталог на книгите в Областната библиотека и музей. Постъпили до 1-й януарий 1885 г.“. Съставител на каталога е директорът на библиотеката Илия Ст. Йовчев. В предговорната бележка той обяснява, че печатането му продължава цели две години (1883–1884 г.), тъй че с няколкото си добавки съдържа всички книги, периодични издания и ръкописи, постъпили в библиотеката до края на 1884 г., т.е. цялото ѝ книжовно имущество, събрано в нея от основаването си до края на румелийския период. Каталогът има голяма документална стойност както за развитието на библиотечното дело, така и за българската библиотечна наука.

Кой е Илия Йовчев?

Роден е на 15 февруари 1850 г. в Сливен. Учи в Одеса, Тулча, Пловдив и в Роберт колеж в Цариград, следва богословие в Америка. Завърнал се след

Освобождението в България, той учителства в Сливен, а от 1 януари 1883 г. е директор на Пловдивската библиотека, на която вярно служи до 20 февруари 1887 г. Развива широка дейност по нейното организиране и издигане. В същото време се занимава и с публицистична дейност.

Каталогът, както отбелязва Йовчев в уводната бележка, първоначално бил замислен като първа азбучна част на общ каталог, втората част на който щяла да бъде предметна, но поради продължилото дълго отпечатване тя била изоставена, което наложило някои промени в структурата.

Макар и азбучно формален каталогът е изграден не в една обща поредица, а в няколко – книги в азбучен ред на авторите, анонимни книги, ръкописни, старопечатни книги и добавки. Книгите с автори и анонимните са разделени в три поредици: „книги на славянски езици“, „книги на латински езици“ и „гръцки книги“. Каталогът съдържа около 8000 заглавия. Наред с книгите в него са включени 30 заглавия на български периодични издания и около 80 чуждоезични. Описани са 40 ръкописа и 16 старопечатни книги. След основната си част Каталогът включва пет прибавки, които съдържат 660 книги на кирилица и 80 на латиница, следвайки пак същата структура. Това са изданията, постъпили в библиотеката

по време на отпечатването му. В края като добавка е даден и „Азбучен указател на книгите с определен автор“, който по своето съдържание наподобява предметен каталог. С черен шрифт са дадени 450 понятия, като след всяко са посочени включените книги, които отговарят на съответния предмет. Това е *първи опит за създаване на предметен каталог у нас*.

Обстоен оценъчен анализ на каталога прави Маньо Стоянов(1). От съвременна гледна точка той отбелязва и някои несъвършенства, които в никакъв случай не омаловажават значението на този първи каталог за библиотечната наука и практика.

Днес той е неизползваем, защото нанесените в него сигнатури (номера по журнал, вписвани при постъпването) са заменени с други при подреждането им в сградата на Областното народно събрание, предоставена на Пловдивската библиотека. Стойността му е историко-документална, представяйки едно значително по количество и разнообразно по съдържание за времето си книжовно имущество.

Ние се присъединяваме към високата оценка, която Маньо Стоянов дава за Илия Йовчев: „Илия Йовчев с дейността си по устройването на Пловдивската Народна библиотека и най-вече с изработени от него „Каталог на книгите в Областната библиотека“ от 1885 г. – първи български печатан библиотечен каталог, заслужава да бъде поставен в числото на заслужилите български библиотечни дейци и библиографи.“

Втори голям принос в българската наука е Енциклопедическият речник на

Лука Касъров.

Лука Иванов Касъров е роден на 24 юни 1854 г. в Копривщица. Отначало учи в родния си град, по-късно в българско училище в Цариград. През 1877 г. завършва Роберт колеж в Цариград и получава титлата „бакалавър на изкуствата“.

В продължение на шестнадесет години – от юли 1877 г. до септември 1893 г. – този високо образован българин, който владее английски, френски, руски, немски и турски език, работи в редакцията на българския вестник „Зорница“, издаван в Цариград, единственият вестник на български език, който Високата порта разрешава да се разпространява в България, Македония и Одринска Тракия.

През 1893 г. Лука Касъров се прибира в България. Установява се в Пловдив и е назначен за учител в Девическата гимназия.

От 1 януари 1896 г. Министерството на народното просвещение командирова Лука Касъров, заедно с други гимназиални учители в Пловдивската библиотека за съставяне на каталозите.

Тук в продължение на тридесет години Лука Касъров подготвя и сам съставя *първия български енциклопедичен труд* „Енциклопедичен речник“ в три части(2), издаден в печатницата на Драган Манчов. В него авторът е включил 23 000 статии и 12 понятия, имена на лица, предмети и чужди думи в 3172 страници. Речникът, както сам авторът съобщава съдържа „исторически, биографически, географически, научни, литературни, митологически, библейски и други“ сведения.

За съставянето на речника Л. Касъров ползва много речници, енциклопедии, книги, списания на чужди езици, но той е уникален труд и поради факта, че авторът е жив свидетел на много от включените събития, лично се познава с много от лицата, за които пише. В архива на Лука Касъров постъпил в библиотеката през 1972 г. (3), се намират изрезки от статии, в които се дава висока оценка за приноса му в областта на българската лексикография и библиотечно дело. Тук, успоредно с ежедневните библиотечни и административни задачи, той се залавя с апостолска последователност: „с най-големия си труд, неопосилен за едно лице – неговия „Енциклопедически речник“, който ще бъде единствен за дълго време като справочно настолна книга. С него авторът му принесе огромна услуга на роду си“.

Проф. Иван Шишманов оценява делото на Л. Касъров „като подвиг, като най-смелото българско предприятие“.

По различни поводи много езиковеди, писатели, научни работници дават високи оценки и сочат труда като първооснова, от която черпят познания и данни, следващи съставители на речници и енциклопедии.

Вторият голям труд върху, който Лука Касъров работи в библиотеката е „Пълен български речник“ (4), който се съхранява в архивния фонд, тъй като не е отпечатан. В архива на Касъров се намират и много документи, отразяващи мисли и идеи относно състоянието и развитието на библиотеката.

Пловдивската народна библиотека е една от първите български културни

институции, която започва да издава Годишник като научно издание най-редовно от 1904 до 1941 г. Първоначално изданието включва отчетите на библиотеката и се публикува на страниците на списание „Училищен преглед“, а от 1908 г. – самостоятелно, като тематиката му непрекъснато се подобрява и разширява. Годишникът се състои от две части. Първата част заема отчетът на библиотеката за съответната година. След кратки летописни бележки, сведения за персонал, сграда и бюджетни средства се дават най-подробни статистически данни за състоянието на книжния имот и неговото ползване – общ брой на книги и периодични издания, списъци на новополучени вестници и списания, старопечатни книги и ръкописи, видовете каталози и тяхното състояние и др. Публикуват се статистически данни за читатели и заета литература. Значително по-малко място заема отчетът на музея.

Научният характер на годишника се определя от втория му раздел, който се въвежда от 1921 г. под името „Неофициален отдел“, поради археологически интереси на дългогодишния директор на библиотеката и музея Борис Дякович, който редактира годишниците до 1930 г. Научният отдел съдържа статии и изследвания главно из областта на археологията и историята. В него са сътрудничели видни наши учени като проф. Беньо Цонев, акад. Георги Кацаров, акад. Стефан Младенов, акад. Кръстьо Миятев, проф. Васил Златарски, акад. Р. Попов, д-р Александър Пеев и др. Въпросите на книгознанието, библиографията и библиотечното дело са представени съвсем слабо.

С научния си характер интерес представяват статиите на Николай Райнов и Вичо Иванов за Николай Павлович, на Васил Пундев за сборникът „Абагар“ от Ф. Станиславов, добавките на Ст. Станимиров към „Опис на старите печатни български книги“, съставен от В. Погорелов.

Годишникът на Пловдивската библиотека е възстановен едва през 1973 г., когато излиза томът, обхващащ периода 1944–1969 г., който поставя началото за възраждане на традицията библиотеката да издава своите научни трудове. В предговора „В дълг към традицията“ четем: „В своята практическа работа тя (библиотеката) натрупа богат опит изяви се... с много инициативи, смело експериментирание и научно обобщаване резултатите от своята работа и дава своя принос в разработването на теорията и практиката на библиотекознанието и библиографията, в организационното укрепване на библиотечното дело в страната“. До днес са издадени общо 10 тома. Спазвайки традицията в тях са включени статистически таблици за книжния фонд, читатели, посещения, ползвани библиотечни материали, бюджет, персонал, летопис, библиография на материалите за библиотеката, ръководни и нормативни документи, въпроси и проблеми, разглеждани на дирекционния съвет и др. Голям интерес за българската библиотечна наука представляват публикациите на изявени специалисти и научни работници върху историята на библиотеката, проучвания на фонда и читателите, иновации, материали за юбилейни чествания и много други. Два от томовете включват

материали от научни конференции, организирани и проведени в библиотеката. Годишник 1994–1995 г. е с материали от конференцията, посветена на „145 г. от рождението на Иван Вазов“, а годишник 1996–1997 – с материали от Националната конференция „Краеведската дейност на библиотеките в съвременните условия“.

Годишниците на Народна библиотека „Иван Вазов“ са ценен източник за българската културна история и настояще.

Можем да бъдем признателни на дългогодишния директор на Пловдивската библиотека Борис Дякович и именития учен славист проф. Беньо Цонев за идеята да опишат и издадат славянските ръкописи и старопечатни книги, като по този начин се направи достойние на учените и широката публика богатата ръкописна сбирка на библиотеката. Трудът на Б. Цонев представлява обемист том(5), издаден през 1920 г. по повод 40-годишнината от създаването на ръкописната сбирка в библиотеката (1880–1920). В него подробно са описани „по години и векове, по редакции и по съдържание“ 138 славянски ръкописа от XVI до XIX век и 51 старопечатни книги. Този труд представлява ценен принос в нашата родна палеография и намира разпространение в чужбина. Приложените в края 40 фототипни снимки „освен, че дават нагледни образци от най-важните ръкописи на Пловдивската сбирка, но ще послужат за сравнение с подобни ръкописи у нас и в чужбина, та по тоя начин да се получат биографски *похвати* за старите наши книжовници и книжовни средища“(6).

Делото на Б. Цонев намира продължение в друг забележителен научен труд, чийто автор е големият български писател, изкуствовед и културен деятел Николай Райнов. Като констатира, че в излязлата преди четири години „хубава и грижливо издадена от Народната библиотека в Пловдив книга на Б. Цонев „Славянски ръкописи и старопечатни книги“ само с няколко думи се споменава за окрасата на някой от описаните ръкописи“, Николай Райнов намира, че „историкът на нашето изкуство би имал нужда от втори опис, дето да се дадат сведения за буквите, заставките (орнаменти над заглавието), показалците (орнаменти на външното поле) и другите украшения на тия ръкописи(7).

С изпълнението на тая, колкото отговорна, толкова и благородна задача се заема сам Николай Райнов, главен библиотекар по онова време в Пловдивската библиотека (1922–1927 г.).

Плод на няколкогодишна упорита работа над украсата на същите славянски ръкописи се явява монументалната му монография „Орнамент и буква в славянските ръкописи на Народната библиотека в Пловдив“, издадена през 1925 г. Тази забележителна книга, посветена от автора с благодарност на Борис Дякович, се явява пръв опит у нас да се покажат най-характерните букви и орнаменти от ръкописите на цялата библиотечна сбирка. Освен приложените 37 фототипни снимки, текстът е богато илюстриран с 370 изящни образци на началки и заглавки на отделни букви и цели орнаменти. Това научно издание, образец и на полиграфическо изпълнение, намира широко раз-

пространение сред ценителите на изящното изкуство у нас и в чужбина. То утвърждава името на библиотеката като първокласен научен институт. Ценен принос в научната издателска дейност на Народната библиотека е и трудът на Н. Райнов „Графиката на Николай Павлович“, в който се прави анализ на графичната сбирка на художника, съхранявана в библиотеката. (Студията е публикувана и в Годишника на библиотеката.)

„Пловдивският период“ на Николай Райнов, наред с научните му изследвания с приносно значение в неизследвани области, се характеризира и с активното му участие в цялостния културен живот на Пловдив. Заслугите на Райнов за високо равнище на театралния живот в града ни са безспорни.

Голям интерес представлява неговата дейност като пръв председател на Дома на изкуството и печата, като редактор на неговия орган в-к „Южно небе“. Той е организатор на художествени изложби, сказки, активен член е на Археологическото дружество, изследва различни области на духа. В културното минало на Пловдив особено място заема и дейността на Николай Райнов, чиято роля е прекрасно охарактеризирана от Асен Златаров: „Този писател струва за нас колкото националната библиотека на Франция“.

Оригинално и много интересно е изданието на Народната библиотека „Кондика на Пловдивския абаджийски еснаф“. В уводната бележка Борис Дякович, редактор на изданието, отбелязва, че абаджийският еснаф е най-силното от търговските съсловия в Пловдив.

От кондиката на еснафа, която обхваща периода от 1685 до 1857 (издадена в две книги), писана на гръцки език, научаваме интересни данни за живота и дейността на това заможено съсловие, а следователно и за нашата история.

Кондиката съдържа: решения на общите събрания на съсловието; списъци на новопровъзгласените майстори; подробна приходноразходна сметка на финансовата дейност на съсловието. И в двете книги е публикуван изцяло гръцкият текст на Кондиката, с точен препис на оригинала, извършен от д-р Миртилос Апостолidis, и успоредно с него българският превод, направен от д-р Александър Пеев.

Народна библиотека „Иван Вазов“ има своя конкретен принос и за развитието на българското библиотекознание и библиографознание.

Още първият директор на библиотеката Александър Башмаков, поставяйки основите на една модерна институция, започва съставянето на каталозите – азбучен и методичен (по клонове на науката и предметен), избира най-удобната подвижна „карточна“ система. Делото по усъвършенствването на каталожно-информационната система продължават Иван Говедаров, който изписва модерни класификационни системи от Париж и Брюксел. Иван Радославов, Димитър Цончев, Вичо Иванов непрекъснато подобряват класификационните системи в синхрон с развитието на различните клонове на науката.

С приносен характер в областта на библиотечното дело са разработките на

правилниците на Пловдивската библиотека (1882, 1883, 1898, 1920 г.).

Илия Йовчев, Стоян Аргиров и Борис Дякович са инициатори и участници в разработката на българските закони за библиотеките и музеите, на законите за депозирането.

Плод на широките и задълбочени познания на Б. Дякович в областта на библиотечното дело са книгите му „Исторически преглед на Народната библиотека и музей в Пловдив до Съединението (1907)“, „Народни библиотеки и читалища в Пловдивски окръг“ (1908), „Белградската библиотека и законът за нейната уредба“ (1908). Многобройни са и статиите му, публикувани в периодичния печат.

Стоян Аргиров изработва „Ръководство за уреждане на народни, общински, ученически и частни библиотеки“, което дълго време у нас е единственото по рода си ръководство.

През януари 1940 г. Русин Филипов организира и провежда в библиотеката едномесечен квалификационен курс за читалищни библиотекари. Сам той е лектор по теория на библиотечното дело. Израстването си като голям библиотечен специалист – теоретик и практик – Русин Филипов дължи на двама руски учени библиотековеди – Владимир Стасов и Николай Рубакин.

Научноизследователска дейност библиотеката осъществява и след 1944 г., която се активизира след 70-те години на XX век със създаването на научна група и изграждането на издателска база. Но това е тема на друга разработка, която ще бъде публикувана в Годишника на Народна библиотека „Иван Вазов“.

Бележки

1. **Стоянов, Маньо.** Две постижения на Пловдивската народна библиотека през румелийската епоха. – Г о д. на НББВ 1974-1981, Пловдив, 1983, 79-90.

2. **Касъров, Л.** Енциклопедически речник. Ч. I-III. Пловдив, Д. В. Манчов, 1899-1907.

I. А-К 1899. 992 с.

I. Л-П 1905. 993-2057, II.

I. Р- 1907. 2061-3172, IV.

3. **Лука Иванов Касъров.** Фонд № 53, арх. ед. 9, 10 док., 130 л. 1877-1916.

4. **Касъров, Лука.** Пълен български речник. (Ръкопис). Т. 1-7.

5. **Цонев, Беньо.** Славянски ръкописи и старопечатни книги на Народната библиотека в Пловдив.

6. **Райнов, Н.** Орнамент и буква... С., 1925, с. IV.

7. Пак там, с.V.

СПРАВОЧНО-БИБЛИОГРАФСКОТО ОБСЛУЖВАНЕ В НБ „ИВАН ВАЗОВ“ И НОВИТЕ ИНФОРМАЦИОННИ РЕСУРСИ

ЕМИЛИЯ МАРИНОВА

Една от основните функции на СБО в голямата научна библиотека е осъществяване на обслужване в съответствие с търсенията на потребителите на информация, свързани с предоставяне на справки и други библиографски услуги, т. е. справочно-библиографско обслужване на ползвателите. То предполага да им бъде предоставена информация за произведенията на печата и други документи. Въвеждането на новите информационни технологии в практическата работа на СБО води до усъвършенстване на справочно-библиографското обслужване.

Навлизането на новите информационни технологии в работата на отдела започва още с комплектуването на фонда със CD-ROM, със създаването на локални и ползването на собствени и външни бази данни, както и на ресурсите на Интернет. Предпочитани при комплектуването са ресурси, съдържащи библиографска, енциклопедична, справочна и биографска информация, а също и мултимедийни продукти. Вече десет години в библиотеката се изграждат, натрупват и поддържат собствени електронни бази данни, съдържащи библиографска информация и свързани чрез локална компютърна библиотечна мрежа. От 2003 г. започна и създаването на собствени пълно-

текстови електронни бази данни. В нашата работа използваме често и електронните версии на сериите на националната библиография. От началото на настоящата година разполагаме за ползване с пълнотекстова база данни „Правник“, която съдържа цялото действащо и отменено българско законодателство, а също и правилници, наредби и решения по въпроси от значение на територията на Община Пловдив. Тази информация се актуализира след всяко излизане на „Държавен вестник“.

В отдела се осъществяват всички видове библиографски справки: библиографско уточняване, библиографски справки, тематични списъци на литература, фактографски справки. Библиографските справки не са ограничени хронологично и тематично, постъпват устно и в писмена форма. Не са ограничени и пространствено – постъпват при дежурния в каталожната зала и в отдела, по пощата, чрез електронната поща, а понякога и по телефона. Някои изискват бърз отговор, а за изработването на други е необходимо повече време. Практиката ни показва, че строго разграничаване между различните видове библиографски справки няма и че съществува плавно преливане между тях. Библиографското

уточнение води след себе си информация за местонахождението на документа. Тематичните списъци, благодарение на ресурсите на Интернет, често се допълват с пълнотекстова информация.

Като източник на информация най-често прибегваме до електронните версии на сериите на националната библиография, както и до електронните и традиционни каталози и картотеки на нашата библиотека. Очевидна е тенденцията на преход от използването на книжни към електронни източници на информация. Често се оказва също, че само търсенето в електронна среда води до намирането на желаната информация. Променена е и психологията на ползвателите – те държат най-вече на актуалността, бързината и оперативността, с която получават необходимата им информация. Без електронните ресурси това би било невъзможно. Промени виждаме и при тематичните справки. В миналото, поради голямата трудоемкост и дълготривото време за тяхното изработване, те бяха по-скоро изключение, отколкото практика. Техният брой сега расте и тенденцията ще се запази. Засилва се и търсенето по теми, които поради своята новост все още не са информационно обезпечени в нашите условия. В тези случаи безценен помощник се явяват информационните ресурси в Интернет. При работата си в електронна среда използваме всички видове онлайн бази данни – библиографски, адресно-справочни, включително такива, които нямат печатен аналог, статистически, мултимедийни и пълнотекстови. За последните – пълнотекстовите – можем да кажем, че интересът на ползвателите

към тях е голям. За съжаление, достъпът до значителна част от тях е платен и това е сериозен проблем, който изисква своевременно решение.

Използването на новите електронни информационни ресурси за справочно-библиографско обслужване на ползвателите стана ежедневие в дейността на библиотеката. Произтича и смяна на приоритетите. Отрабатват се новите технологии, увеличават се оперативността и качеството на справочно-библиографското обслужване, което води до разширяване на спектъра на предоставяните услуги и всичко това облекчава достъпа до информация за нашите ползватели.

Развитието на информационните технологии и Интернет доведе не само до значителни промени в методите на работа на справочно-библиографските отдели, но наложи и създаването на нови форми на обслужване на ползвателите на библиотеката. Става въпрос за удовлетворяване на информационните потребности на отдалечените потребители на информация, чрез работата на виртуалните справочни служби. Това ново направление в справочната работа, зародило се през 80-те години, вече влиза в пакета от стандартни услуги, които големите библиотеки предлагат на отдалечени потребители. Бъдещето на справочно-информационната дейност в нашата библиотека виждаме и в тази посока.

Всички статистики сочат, че се увеличава броят на виртуалните потребители на информация за сметка на традиционните читатели на библиотеки като цяло. Библиотеките и работещите в тях библиотекари са изправени

пред предизвикателството на времето – как, използвайки своя професионален опит и знания, така да реорганизируют своята работа, че да са в услуга на обществото. Опитът в тази насока на редица големи американски и европейски библиотеки, дава възможност да се определят три основни типа виртуално-справочно обслужване:

✓ справочно обслужване на потребителите чрез електронната поща;

✓ справочно обслужване на потребителите в реално време, въз основа на chat-технологията, а също видео- и телеконференции;

✓ напълно автоматично предоставяне на информация в отговор на запитване на потребителите на основата на използването на специално организирани бази от знания.

За момента смятаме, че можем да реализираме първия тип виртуално справочно обслужване на потребителите – чрез електронната поща. Разполагаме с необходимата ресурсна база за това – надеждна техника, подходящ софтуер, локална компютърна библиотечна мрежа, ЕБД, включително и пълнотекстови, кабелен Интернет, висококвалифициран персонал, който има опит в работата в мрежов режим, владее чужди езици и притежава умения в общуването с потребителите. На базата на публикувания опит в професионалния печат, както и въз основа на Принципиите на ИФЛА за цифровите справочно-информационни служби, разработваме технологията на осъществяване на виртуална справка, която

сме нарекли „въпрос – отговор“ и се надяваме скоро да започнем нейното експериментирание.

Всички изменения и новости, които настъпват в стереотипите на обществото като цяло, както и в поведението на отделните потребители на информация под влияние на Интернет, без съмнение се отразяват върху работата на справочно-библиографските отдели, като налагат промени в методите и формите на тяхната дейност.

Променят се заедно с това и традиционните функции на техните сътрудници. Днес повече от всякога се откриват възможности да бъде използван техният опит и знания, интелектуалният им потенциал при организирането и оценката на информационните ресурси, за да бъдат ефективно и качествено удовлетворени информационните нужди на потребителите на информация.

Литература

Елисина, Е. Ю. и др. Интернет и обслуживане на потребители / Е. Ю. Елисина, Е. Д. Жабко. // Библиотековедение, 2002, № 2, 44–50.

Жабко, Е. Д. Формирование ресурсной базы онлайн-справочно-библиографского обслуживания / Е. Д. Жабко. // Науч. и техн. библиотеки, 2000, № 8, 20–30.

Жабко, Е. Д. Поэкспериментируем в chat – режиме / Е. Д. Жабко. // Библиотека, 2002, № 6, 33–35.

Фесенко, К. Как выбрать электронные ресурсы и умело организовать их использование / К. Фесенко. // Библиотека, 2002, № 8, 25–28.

ПЪРВАТА ИЗКУСТВОТЕКА В БИБЛИОТЕКА

КРАТКА ХРОНОЛОГИЯ НА РАЗВИТИЕТО НА

ПЛОВДИВСКАТА „ИЗКУСТВОТЕКА“

СЛАВКА ШОПОВА

*„Разстоянието е нищо –
най-важна е първата стъпка.“*

Древна източна поговорка

В далечната 1959 г. пловдивският вестник „Отечествен глас“ публикува обширен материал на „живата история“ на библиотеката г-жа Вера Ацева(1) за Музикалния отдел на Народна библиотека „Иван Вазов“. В него тя разказва за богатото разнообразие от музикална литература – теоретична, историческа, справочна и най-вече за нотната, която служи на библиотекарите в работата им с читателите и е основа за развитие на нови форми на културни прояви.

По това време в Народна библиотека „Васил Коларов“ (НБКМ) вече също работи Музикален отдел. Отдел „Библиотеки“ при Министерството на просветата и културата излиза с указания Народна библиотека „Иван Вазов“ да открие Музикален отдел, изхождайки от обективната необходимост на пловдивската музикална обществено-ресурсите на библиотеката. През юли 1960 г. директорът Стоян Инджев внася докладна записка в Изпълкома на ГНС – Пловдив, относно разкриване на Музикален отдел, чиято цел е била щатното и финансово обезпечаване дейността на отдела – за

обзавеждане, докомплектуване на фонда и набавяне на необходимите музикални инструменти – роял, радиограмофон, магнетофон, телевизор и старинен инструмент (клавесин).

Започва бурна, ентузиасирана работа по организирането на фондовете, разгъва се обслужване на читателите – индивидуално, групово, масовата работа придобива нови измерения. Така в края на 1960 г. се замисля и реализира идеята за университет на културата с три факултета – литературен, общообразователен и музикален – с две и половина годишна програма. Не закъснява и обществената реакция. През май 1961 г. известният музиколог Аврам Литман(2) пише пак във в-к „Отечествен глас“: „Трябва да се каже, че начинът на ръководството на библиотеката – да разкрие специализиран музикален отдел – е нещо съвсем ново за нашия град и така създаден, този малък музикален център ще изиграе благотворна роля за по-нататъшното развитие на музикалната култура на града ни“.

Постепенно, с обогатяване на фондовете, с разрастването и разнообразяването на читателската аудитория и формите на работа с нея, Музикалният отдел прераства в отдел „Изкуство“. Той се помещава във филиал „Максим

Горки“ на библиотеката, в Стария град. Неговите сътрудници мислят за него не само като за „сърцовищница“ на ценни произведения за изкуството – албуми, фонотека, репродукции, енциклопедии и други сбирки по въпросите на изкуствата, но преди всичко като за „институт за активно разпространение и популяризиране на художествено-естетическа култура“. (Според Величка Стефанова(3), една от основателките на отдела.)

Че това е така свидетелства и известният пловдивски писател и журналист Николай Казанджиев(4), който още през март 1963 г. споделя с много любов и топлина следното: „Тръгнеш ли по стръмната улица към стария град, между двата реда романтични фенери, не можеш да не видиш вдясно, издигнатия като тераса, двор на библиотека „Максим Горки“.

Тук винаги е тихо – дори в дните, когато пред заемната се е проточила „опашка“, а в читалнята стоят рамо до рамо студенти, ученици, професори, художници или просто читатели. Тук е тихо, но само ако влезнеш за малко в залата на отдел „Изкуство“, неусетно ще разбереш, че от привидната тишина се раждат звуци, изплуват багри...

Повярвайте, така е.

С времето, изворът не пресъхва, а разширява все повече своето устие, така и край тихия извор на тази оригинална библиотека идват и присядат все повече приятели на изкуството – за да чуят нови музикални записи, за да просвилят на пианото една музикална пиеса, за да прелистят последните албуми с репродукции или просто, за да разкрият чрез страниците на книгите

нови, още по-светли прозорци на знанието“.

Следват години на мобилизация и напрежение, изпълнени с оптимизъм и енергия, рутинната библиотечна работа се извършва с творчески подход и инициативност.

За период от пет години (1964–1969) въпросите относно отдел „Изкуство“ са се дискутирали осем пъти на Дирекционен съвет и са се приемали новаторски решения за работата му на фона на традиционния консерватизъм в библиотечната практика. Поставя се начало на свободен достъп до фонда, изнасяне на фондове и дейност извън сградата на библиотеката, презапис на плочи върху магнетофонни ленти, създаване на звукозаписно студио и обогатяване на музикалния фонд със записи от Българско радио чрез следене на програмите му. В края на 60-те и началото на 70-те години на миналия век разчупването на традиционализма в библиотечната практика е действително пионерско дело, което поставя началото на истинско демократизиране на достъпа до културните и художествените ценности, притежание на библиотеката.

Летописът на Народна библиотека „Иван Вазов“ разкрива хронологията на събитията-жалони в развитието на отдел „Изкуство“.

През декември 1976 г. се въвежда експериментално раздаване за домашно ползване на репродукции (картини), грамофонни плочи и ноти. А през март следващата година отделът се обособява като сектор в рамките на отдел „Обслужване на читателите и книгохранение“. Читателите се приемат в спе-

циализирана читалня „Изкуство“ и зала за свободен достъп до фонда и домашно заемане на материали по изкуствата, наречена Изкуствотека.

За съставяне на фонда от репродукции и картини (изотека) се използва опитът на Градската библиотека в Берлин – събиране, обработка, обслужване и съхранение. Директорът на библиотеката по това време, Йохан Лаутлиев, току-що завърнал се от командировка в Германия, възторжено разказва за новия проходящ опит на немската библиотека. Започва се „първоначално натрупване“ на фонд – български, немски, чешки, полски и руски репродукции от чуждестранните културни центрове в София. Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ дарява 460 репродукции на листи, които се кашират и рамкират в книговезницата на библиотеката.

След десетина години ще се закупят 44 оригинални графики на пловдивски художници от Съюза на българските художници.

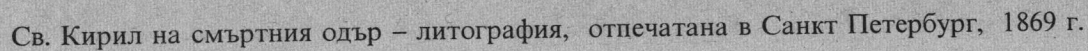
През януари 1977 г. се изгражда и Център за естетически търсения, като самостоятелно структурно звено в библиотеката. Неговата амбициозна цел е научноизследователска, издателска и популяризаторска дейност в помощ на комплексната работа по естетическото възпитание на читателите, младежите, обществото.

В търсене на нови форми, които да усъвършенстват и разширят работата по комплексното обслужване на читателите, сектор „Изкуство“ пръв в страната въвежда картинен каталог на репродукциите, „патентова“ открити уроци в библиотеката и извън нея с широ-

ко представяне на темата, започва издателска дейност. Библиотеката става притегателен център за колеги от цялата страна. Тук пристигат всички, които тепърва ще прохождат в новото поприще. Още повече, библиотеката е вече в новата си сграда, която сама по себе си е синтез на архитектурното и монументалното изкуство (арх. Мария Милева). Скулптурният фриз на Стою Тодоров, гравюрите по мраморните стени на известните графици Тодор Панайотов и Любен Диманов, красивият стъклен витраж на втория етаж на Нева и Никола Тузсузови и огромният триптих от образите на Иван Вазов и неговите литературни герои на художниците Йоан Левиев, Христо Стефанов и Георги Божилов – всичко това „подлага“ всеки посетител и читател на библиотеката на благотворното въздействие на изкуството.

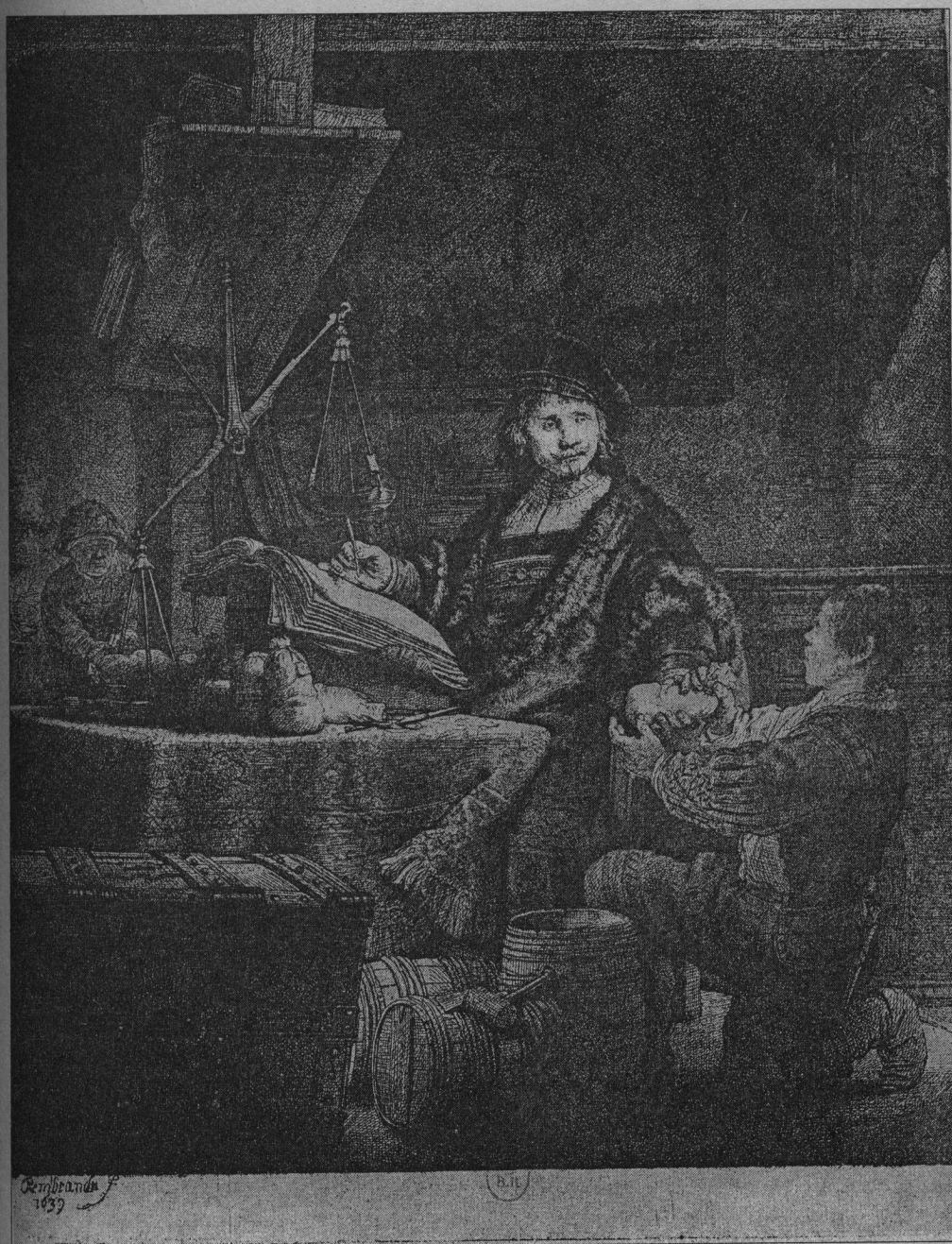
Вглеждайки се по-нататък, вече в не толкова далечно време, откриваме (а и си припомняме, защото сме участници в него) много „първи стъпки“, много нови за времето си форми и дейности, които сега ни се струват рутинни и текущи: създаване на филмотека (с над 250 игрални филми по крупни художествени произведения); внушителна сбирка от аудиокасети с музикални записи; видеотека с разнообразно по тематика съдържание; от 1991 г. се комплектува фонд от компактдискове, а от 2003 г. – DVD дискове.

Тези нови фондове създават предпоставка за нови дейности. Последователно функционират кинолектории, киноуниверситет, създава се видео-клуб, студио „Музика“, клуб „Симфония“, клуб „Опера“, ставаме съоргани-

Творби на Рембранд – притежание на НБ „Иван Вазов“

затор на движението „Българска музикална младеж“, разкрива се „Театър на детската приказка“. Не е забравено и изобразителното изкуство. Изложбите може би имат най-голям дял в културно-масовата дейност на сектор „Изкуство“ и са около 70% от целия обем изложби, реализирани в библиотеката. Изложби – юбилейни и тематични, ученически и на известни български художници, изложби-базари и „пътуващи“ изложби, изложби на компютърна графика и фотоизложби, на оригинални и репродуцирани творби.

В последните години Изкуствотека е била предпочетено място за изложби на редица пловдивски художници – Мария Кукова, Поля Кръстева, Димитър Станчев, Веселин Узунов, Минчо Панайотов, Емил Марков, Михаил Минков. Фотографите – Валентин Гоневски, Николай Лаутлиев, Деси Бърлатова, Антон Марчев – също са излагали свои творби при нас. Територия за изява са намирали и творци извън Пловдив – художниците Петко Петков (дърворезба) и Пламен Горанов (живопис) от Разград, Кристине Зонтаг (живопис) от Германия, Ева Клайн (графика) от САЩ, Иван Коваленко (акварел) от Русия, фотографът Ханан Исахар от Израел.

Народните занаяти, достойно защитени от членове на Задругата на майсторите, също са представяни в своето многообразие от багри, материи, форми – българска бродерия, плетива, гоблени, нетъкан текстил, керамика, дърворезба, металопластика и други.

За свои премиери и беседи при нас са гостували проф. д-р Вера Динова-Русева, доц. д-р Ружа Маринска, доц.

д-р Цанка Андреева и Ромео Смилков, проф. д-р Чавдар Попов, проф. д-р Василка Спасова, доц. Юлиян Куюмджиев, Полина Куюмджиева и много други.

Не е възможно, а и не е необходимо, да бъдат споменати многобройните и разнообразни прояви, чиито инициатор, организатор и изпълнител е бил сектор „Изкуство“. Естествено е тази огромна популяризаторска работа по разпространение на художествени и културни ценности да бъде извършвана в непрекъснат контакт и взаимополезно сътрудничество с всички културни институти, творчески съюзи, висши и средни художествени училища, галерии, музеи, отделни представители на художественотворческата интелигенция на град Пловдив.

Но най-важният, постоянен, добронамерен и неocenim сътрудник през всичките тези години е бил читателят, посетителят, потребителят, когото близо половин век, Народната библиотека, в лицето на своята Изкуствотека, е „облъчвала“ с изкуство, култура, знания и информация.

Така библиотечният колектив съзира модерното бъдеще в своето минало, черпейки сили и увереност от новаторството на първите, на инициаторите и пионерите.

Днес за библиотеката ни е малко да се каже, че е утвърден културен център в града – тя е нещо много повече от изложбена площ, лекционна зала, модерно оборудвана читалня, щедро предлагаща изобилие от различни видове материали, изкуствотека. Тя е партньор, духовен учител, близък приятел, компетентен съветник, информиран специ-

алист и сътрудник на всеки, който прекрачи прага ѝ – от ученика до учителя, от самодееца до професионалиста, от лаика до твореца.

В този смисъл, каквито и промени да настъпят в динамично развиващия се обществен живот, в информационните технологии, в изкуствотеките книгата е издържала конкуренцията на радиото, киното, телевизията, електронните средства, мултимедията, благодарение на едно успешно съчетаване и балансиране между всички „плюсове и минуси“ на всяко едно от тези информационни средства; а библиотеката е жива, благодарение на намерения оптимум между традиционната културна мисия, изпълнявана повече от век и информационните функции, които следват появата на новите технологии в условията на информационно общество.

Примерът на пловдивската, на нашата Изкуствотека ни зарежда с оптимизъм за бъдещето на книгата и библиотеката в глобализиращия се съвременен свят.

Литература

1. **Ацева**, Вера. Отдел „Изкуство“ в Държавна библиотека „Иван Вазов“. – *О т е ч. г л а с*, № 4565, 30 юни 1959.

2. **Литман**, Аврам. Нова културна придобивка. – *О т е ч. г л а с*, № 5158, 28 май 1961.

3. **Стефанова**, Величка. Грижи за естетическото възпитание на трудещите се. – *О т е ч. г л а с*, № 6161, 29 август 1964.

4. **Казанджиев**, Николай. Край тихия извор. (Отдел „Изкуство“ при Нар. библиотека) – *О т е ч. г л а с*, № 5712, 15 март 1963.

Съкратен вариант на този материал е четен на Националната научна конференция „Книгата: бъдеще време в миналото?!“, НДК – София, 1 ноември 2003 г.

ДЕТСКИЯТ ОТДЕЛ – МИНАЛО, НАСТОЯЩЕ И БЪДЕЩЕ

ВЕЛИЧКА ЛАЗОВА

Идеята за създаването на специализирано звено за обслужване на младите читатели възниква през 1946 г. За целта от фонда за възрастни се отделят 2000 тома подходяща литература и започва подготовката за откриването. На 12.XII.1946 г. в източното крило на сградата на площад „Съединение“, със самостоятелен вход откъм ул. „П. Каравелов“, отваря врати Детският отдел. Читателите имат право да вземат само по 2 книги, срещу еднократно внесен залог от 200 лева и могат да ги ползват 15 дни. Заслуга за откриването на отдела има лично кметът на града Иван Перпелиев. На 6.XII.1946 г. вестник „Отечествен глас“ помества статия под наслов „Повече грижи за децата“. В нея четем „Нуждата от подобряване живота и здравословното състояние на децата са крещящи. На първо място стои нуждата от подобряване храната на децата, после от облекло и особено от обувки за най-малките“. За чест на пловдивчани при тази оскъдица са се намерили хора, които са осъзнали духовната необходимост от общуването на децата с книгите.

Първите библиотекарки, които започват работа в Детския отдел, нямат специална подготовка, а и не разполагат с ръководства и помагала за работа с деца. Тяхната първа задача е да опознаят добре фонда, за да го пропагандират сред децата, като ежедневно

обогатяват и своите познания за тях.

Важна промяна в организацията и цялостната дейност се извършва през 1954 г. Тогава добре квалифицирани и подготвени библиотекари, прочистват фонда от остарели и неподходящи заглавия, пресигнират и прекласират литературата, съставят азбучен и систематичен каталог, изработват първата тематична картотека. Същата година е организирана и първата среща с писател. На младите читатели гостува Емил Коралов.

Последвалото десетилетие е време на шумни мероприятия и борба за големи цифрови показатели. В града се откриват още две детски библиотеки – Детска градска и Детски отдел на библиотека „Максим Горки“. В началото всяка от тях работи самостоятелно и се стреми да обхване колкото може повече читатели и да организира по-големи общоградски прояви – литературни карнавали, паради на книгата, читателски конференции. На 10.III.1959 г. трите библиотеки се сливат в Централна библиотека за работа с деца. Под ръководството на директора Стоян Инджев работата става добре координирана, планирана и целенасочена, в резултат на което през 1962 г. читателите достигат 8200, а раздадената литература – 240 000 тома. Връх, който по-късно не е достигнат никога.

Годината, която се откроява в историята на отдела е 1963-та. Тогава Ко-

митетът за култура и изкуство издава указания за работа с децата в окръжните библиотеки. Указанията целят ограничаване стремежа към гонене на цифри и повишаване качеството на работата. За първи път се въвежда свободен достъп до книгите и диференцирано обслужване на читателите. В кратък срок се извършва огромна работа – преглеждат се около 45 000 тома, разделят се на две – за свободен достъп и за основен фонд в книгохранилище. Книгите се разделят и в три възрастови групи: първа – предучилищна възраст, I и II клас, втора – III и IV клас, и трета – V–VIII клас. Всички промени се отразяват и върху книгите, и върху каталозите. Едновременно с това се извършва и преустройство на помещенията и обзавеждане с подходящи мебели за деца. С въвеждането на свободния достъп до книгите, индивидуалната работа с читателите става основна задача на работещите в отдела, но заедно с нея се извършва и все по-разнообразна справочно-библиографска дейност. Обособява се справочна сбирка, в която се включват общи и чисто детски справочни издания. Започва издаването на препоръчителни списъци. Издава се диплянка с препоръчителни списъци по физика, химия, история и география с общо заглавие „Искам всичко да знам“. Обособява се картотека на актуални теми и систематично-азбучна по изучаваните предмети в училище. През 1956 г. е направен първият анализ на детското четене а през 1967 г. Радка Трендафилова анализира подробно четенето на всяка категория читатели по възраст и училища. За прецизното събиране на информация-

та голяма роля изиграват въведените преди това аналитични читателски картони. От тях библиотекарите получават сведения за извънучилищните занимания и интереси на децата.

През 1975 г. Детският отдел се премества в бившата сграда на НБ „Иван Вазов“ на площад „Съединение“. Започват трудни месеци на ремонти и преустройство на сградата за нуждите на отдела. Колективът усвоява стая по стая и постепенно разширява дейността си. Под прякото ръководство и с пълната подкрепа на директора Йохан Лаутлиев са изградени Стая на приказките, кинозала, изложбена зала, зала за кръжочни занимания и диференцирани свободни достъпи и читалня. В продължение на пет години колективът работи по естетическото възпитание на подрастващите и става инициатор на различни нови форми на работа с деца. Обявени са конкурси сред читателите и са изградени различни кръжоци, ръководени от специалисти. Художниците Таньо Митев и Анастасия Ножарова ръководят кръжока по живопис, Димчо Павлов – по графика, Анастасия Кметова – по малка пластика, Виктор Тодоров – по скулпура, поетът Иван Вълев – по литература и актьорът Иван Сивинов – по кукловодство. В продължение на три години, съвместно с киноцентъра „Бояна“, в кинозалата се провежда кинолектория с прожекция на игрални филми, посветени на 1300-годишнината на България. Съвместно с Драматичния театър се открива Театър на детската приказка, в който гостуват актьорите Цветана Манева, Мая Остоич, Стоян Сърданов и други. Организиран са множество изложби на дет-

ско творчество с участието на деца от страната и чужбина – градовете Бърно, Лайпциг, Кишинев и други.

Успоредно с богатата културно-масова дейност се обогатяват и формите за библиотечна работа с деца. Започва раздаването за домашно ползване на грамофонни плочи, диафилми и диапозитиви. Организирант се първите открити уроци в библиотеката. В началото през 1974 г. са подготвени два урока, които се изнасят пред различни училища, а през 1987 г. техният брой достига 36. Това са главно уроци по литература, история, родинознание и естетика. За всеки урок библиотекарят и учителят изготвят съответен план и библиотекарят подготвя своето участие така, че да не се повтаря изученото в училище, а да се дообогатяват и разширяват знанията на учениците и се събужда интереса им към книгата.

Тесните връзки с училищата, поддържани от десетилетия, довеждат до сключването на договори за съвместна дейност. След сключването на договори с двата дома за деца сираци, колективът се е старал, в дългите години на сътрудничество да превръща детската библиотека в желано и обичано от възпитаниците им. Въпреки оскъдните си средства и според възможностите си, библиотекарките са доставяли и продължават да доставят радост на тази специфична категория читатели.

С цялостната си дейност, още от създаването си и до днес, Детския отдел на НБ „Иван Вазов“ винаги е бил в крак с промените в учебно-възпитателната дейност. Следи и прилага в пряката си работа нормативни доку-

менти и концепции за образованието. При създаването на Единно средно професионално училище отделът преустройва своята дейност и през 1984 г. започва работа единен детско-юношески отдел. За пълноценното обслужване на подрастващото поколение Детско-юношеският отдел предлага на читателите си не само подръчни и справочни фондове, съобразени с техните интереси, но извършва и компетентна справочно-библиографска дейност. Разработват се нови рубрики в тематичната, актуалната и аналитичната картотека. Комплектуваните аудиовизуални материали (АВМ) се разкриват жанрово и тематично в отделни картотеки. Беседите за разпространение на Библиотечно-библиографски знания (ББЗ) дават познания как да се издирва литература по определена тема, как се изготвя библиографска справка, рецензия и реферат. Много и разнообразни са формите на културно-масова дейност. Изграденото „Студио 13-19“ организира камерни театрални постановки, концерти, рецитали, срещи с млади дейци на литературата и изкуството. Гости на читателите са Ал. Секулов, Тоня Трайкова, Николай Карамфилов, Димитър Митовски и други. Перманентно гостуват с изложби учениците от ССХУ „Цанко Лавренов“ и Училището за сценични кадри, концерти изнасят учениците от СМУ „Добрин Петков“. Незабравими ще останат срещите с Евтим Евтимов, Петя Йорданова, Д. Дамянов, Ст. Цанев, Ат. Звездинов и други.

Богата и разнообразна по вид и съдържание е и издателската дейност. Ежегодно в продължение на десетиле-

тия се издават дипляни с библиографски справки за гостуващите писатели и дейци на изкуството по време на Седмицата на детската книга и изкуства за деца. Традиционни са препоръчителните списъци за извънкласно четене за учениците от I до VIII клас. Те включват както книги по литература, така и по други учебни предмети. Като продължение на традицията е издадена втора диплянка „Искам всичко да знам“ с тематични препоръчителни списъци. Отделът подготвя и издава няколко броя на „Литературен вестник“ за деца, включващ техни творби – стихове, разкази, приказки, рисунки и други. Занимателни ребуси, кръстословици и викторини носят на правилно отговорилите читатели награди. Библиотекарите участват със свои материали и в издавания Методичен сборник на НБ „Иван Вазов“, за подпомагане на училищни и читалищни библиотеки.

Периодът през 1989–1996 г. бе изпълнен с много обрати, динамични промени и търсене на нов облик и съдържание на работата. Това са години, силно повлияни от настъпилите социално-икономически и политически промени. Интересът към книгите намалява, засилва се интереса към телевизията, електронните игри, аудио и видеозаписите. Посещенията в библиотеките намаляват. Анализът на читателската емостта показва и една положителна тенденция – увеличават се посещенията в читалните, засилва се интересът към периодиката. Нарастналите цени на книжния пазар и намалените доходи, върнаха отново учащите се в библиотеката. Отпадането на някои забра-

ни, увеличи възможността за опознаване света на Запад и тенденциите, които го движат. Засили се търсенето на литература на чужди езици и то от всички възрастови групи – от малките, с интереса към комиксите, до големите с литература за чуждоезиково обучение.

В синхрон с интереса на подрастващите беше лекторията „История на джаза“ с лектор Людмил Георгиев и неговите изпълнения на саксофон, китара – Огнян Видев и с участието на Йълдъз Ибрахимова.

В повече от половинвековната си дейност Детският отдел на НБ „Иван Вазов“ се утвърждава и като методичен център за работа с учащите се. Колективът е оказвал и оказва помощ на училищни и читалищни библиотеки, не само в града и окръга. Детският отдел не веднъж е бил инициатор в усъвършенстване на работата и въвеждане на нови форми на обслужването. През 1977 г. пръв започна да раздава за домашно ползване грамофонни плочи, диафилми и диапозитиви. През 1983 г. въвежда обслужване с карта на книгата, което доказва предимствата си и се използва и до днес. През 1982 г. активно участва в разработване на Националния методичен център „Модел за детски отдел на окръжна библиотека“. Признание за заслугите на отдела беше и избирането му през 1984 г. за домакин на Международно съвещание на експертите на детското четене от европейските страни. През 1988 г. участва с доклад на VII Международно съвещание на експертите на юношеското четене в София. В продължение на две години участва в национално социоло-

го-психологическо проучване „Личност, социална среда и читателско поведение на юношите“ под ръководството на психологът Панайот Рандев.

На 2.XII.1996 г. отделът отбеляза своя 50-годишен юбилей с общоградско тържество. Издадената диплянка за историята и дейността му и различни рекламни материали бяха разпространени във всички училища в града.

Наследник на достойни традиции, днес Детският отдел на НБ „Иван Вазов“ продължава активно своята работа в услуга на учащите се. Ежегодно регистрираните читатели надхвърлят 3000. Основна категория са учениците от средния курс (V–VIII) клас. Те са 45% от целия читателски състав, 31% са от началния курс, 19% – от горния курс. Общо учащите са 95%. Останалите 5% са студенти от специалностите предучилищна и начална педагогика и психология, учители и университетски преподаватели. Всеки читател заплаща абонаментна такса за срок от 12 месеца. За учениците от I до VIII клас тя е 2 лева, а за всички останали – 5 лева. На своите читатели отделът предоставя фонд от 72 274 тома – книги, периодични издания и АВМ, на български и чужди езици. Обслужването се извършва в зала за регистрация, три зали за домашен прочит, две специализирани читални – за читатели до и над 10 години, и езиков кабинет. Засиленият интерес към чуждоезиковото обучение наложи обособяването на специално място за обслужването с богатия езиковедски фонд от лингвафони, речници, разговорници, учебни помагала, ръководства за изучаване на английски, немски, френски, италиански, испанс-

ки и други езици. В голямата си част, комплектувани от книжно тяло и аудиокасети, те започват от начинаещи и достигат до степен на трудност, засъгледена в среден и горен курс.

Ежегодно отделът раздава над 70 000 тома литература. Основната част, около 52 000 тома, са книги, периодичните издания са над 14 000 и останалото – АВМ. От всичката раздадена литература над 31 500 тома са научно-популярна литература, а останалата – художествена. Най-голям дялът на литературата по литературознание, следван от педагогика, точни науки и общ отдел. 70% от всичката раздадена литература е ползвана от учениците от средния курс, което потвърждава извода, че те са най-активната ни читателска категория. Останалите 30% са четени от всички други категории читатели. В последните години дялът на раздадената литература в читалните значително нараства. През 2003 г. съотношението домашен прочит към читалня е 66:34. Намалената екземплярност в комплектуването, от една страна, и от друга, добре разработените тематични, аналитични, актуални картотеки в читалните, привличат читателите и пестят времето им. От не по-малко значение е и доброто библиотечно-библиографско обслужване от страна на консултантите, които имат дългогодишен професионален опит, познават добре както учебните програми, така и индивидуалните читателски интереси. В помощ на библиотечната дейност са и два компютъра. Разположени в голямата читалня и в залата за свободен достъп, те значително улесняват справочната дейност. Чрез тях можем да по-

лучим достъп до базите данни на централната библиотека и когато се налага да изпращаме читатели, справката е направена и те знаят къде и какво точно да търсят. Отделно поддържа база данни DET, която включва литературата, постъпила в отдела след 2000 г. Освен всички други функции, тя изпълнява ролята на топографски каталог, като посочва къде точно се намира книгата. В компютрите текущо се вкарва информация от картотеките, които се поддържат в отдела. В езиковия кабинет предстои разработването на база данни на адаптираните издания.

В читалните зали и свободните достъпни ежедневно се работи за библиотечно-библиографското огромяване на учащите се. Библиотекарите провеждат индивидуални и групови беседи за разпространение на ББЗ и упражнения за прилагане на наученото. Традиция стана читатели-активисти, подготвени от библиотекаря, да представят пред други читатели отделни справочни издания или поредица от енциклопедии. Те сами организират игри и викторини с малки награди и изненади за най-добре представилите се. Най-активно тази дейност се извършва през ваканциите. Тогава малката читалня се превръща в царство на приказките, викторините, концертите на пиано, организирани от читатели за читатели. Особено атрактивно беше детското шоу „С обич за вас“ на децата от предучилищна група на ОДЗ „Космонавт“ и I клас на СОУ „Н. Й. Вапцаров“, поздрав за читателите на Детския отдел. Поради големия интерес шоуто се проведе в лекционната зала на НБ „Иван

Вазов“. Обичайни са и премиерите на новоизлезли детски книги. През 2002 г. съвместно с издателство „Егмонт България“ организирахме общонационална изложба „Хари Потър“ и премиера на „Хари Потър и огнения бокал“. През 2003 г. представихме втората книга на Златко Енев „Парка на призраците“. Тъй като премиерата и на първата си книга „Гората на призраците“ авторът повери на нас, интересът на читателите беше много голям. Своя втора стихосбирка за най-малките „Хвърчило“ представи пловдивската поетеса Пенка Близнакова-Кукладжиева. Детският отдел участва активно в общоградските празници „Пловдив чете“. През миналата година голяма радост за децата беше гостуването на Доньо Донеv и организираното в Стария град концертно рисуване. Материали за рисуването и наградите бяха осигурени от издателство „Летера“, което направи голямо дарение на библиотеката. Благодарност дължим и на издателство „Фют“, което подари на отдела много ценни и стойностни (а и скъпо струващи) енциклопедии. Тази година празниците „Пловдив чете“ бяха спонсорирани от издателство „Хермес“. На тържествената вечер за откриването им, издателството награди най-активните читатели на НБ „Иван Вазов“. От Детския отдел бяха отличени един най-добър читател и трима подгласници. Ежегодно при нас се експонират изложби на детско творчество, както на кръжоците от училищата и центровете за работа с деца, така и талантиливи млади художници. Досега са подредени 6 изложби. Предстои представянето на наградните от специално жури творби от

обявения конкурс „Книгата – мост между миналото и бъдещето“, по случай 125-годишнината на НБ „Иван Вазов“. За наградените литературни творби ще бъде организирано литературно четене и тържествено връчване на наградите. Дейността на Детския отдел и възможностите, които предоставя на своите читатели, ще бъдат отразени в самостоятелна диплянка.

В момента в Детския отдел работят шест библиотекари. Половината от тях имат над 25 години професионален опит, а другите са млади колеги с библиотечна квалификация. Това е едно добро съотношение, което позволява професионалният опит и знания да се съчетаят с ентузиазма и идеите на младите. Всички библиотекари осъзнават добре важността на работата с децата и подготовката им за бъдещи читатели в по-сложно организираната система на обслужване в НБ „Иван Вазов“. Това е задача, по която се работи перманентно. Непрекъснат е и стремежът за изучаване на

читателските интереси и потребности на подрастващите и организиране на дейността ни в съответствие с тях. За задоволяване на все по-усложняващите се читателски търсения ще се използват все повече компютрите. В бъдеще ни предстои работа по подготовката и въвеждането на компютърно регистриране на читателите. Доставеният наскоро принтер показва своята ефективност, но остро се чувства липсата на ксерокс както за читателите, така и за библиотекарите. Необходима е и връзка с Интернет, която ще дообогати не само числото библиотечната дейност, а и културно-масовите изяви на отдела. Надяваме се, че бъдещето ще бъде по-щедро на финанси, за да се оформи отделът още по-естетически издържан и обзаведен с най-нови технически средства, да се развиват нови клубни форми. Мечтата ни е Детският отдел да се утвърди като оазис не само на книгите, а и на изкуствата, игрите и смеха.

ОТДЕЛ „МЕТОДИЧЕН“ НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“ – ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И ПРАКТИКИ

ЗЛАТКА ИВАНОВА

Отдел „Методичен“ на Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив осъществява координационна, експертно-консултантска, квалификационна и методическа дейност* на територията на Пловдивска област, на която функционира 252 библиотеки (от които 189 общодостъпни библиотеки – градска и читалищни, 48 училищни библиотеки, 8 библиотеки при висши училища и 7 специални библиотеки), в които работят 298 библиотечни специалисти.

Вече повече от пет десетилетия, чувствайки се неделима част от Народната библиотека, отделът следва неотклонно своята мисия – да подкрепя и подпомага развитието и взаимодействието на библиотеките в своя регион, както и, благодарение на ресурсите, с които разполага, да направи познати и необходими новите модели и практики в библиотечно-информационната област за местната библиотечна общност.

Факторите, повлияли решително върху успешното функциониране на отдела, са няколко:

- ръководство, зачитащо в достатъчна степен интересите на една вече изградена и активно функционираща регионална библиотечна система;

- добре балансиран и амбициозен екип от специалисти, които успяха да съчетаят позитивния опит от минало-

то с новите предизвикателства, които промененият социален контекст налага;

- местни власти и ръководни структури на библиотеки, проявили желание за сътрудничество в тази, със силен социален приоритет, дейност;

- библиотечна колегия, фокусираща разнопосочните си професионални интереси в успешните практики на отела.

У нас след 1989 г. дебатът в професионалните среди по отношение на методическите функции на бившите окръжни библиотеки така и не се състоя. Защо той не се случи и дали е необходим, са въпроси, на които все още се търси отговор. Въпреки неблагоприятната конюнктура, Народната библиотека в Пловдив, единствена в страната, успя да запази градената с години успешна дейност и да я развие и модернизира, търсейки новите тенденции в новите реалности.

Повратна точка в развитието на отдел „Методичен“ стана 1993 г. Тогава беше въведена практиката на договорните отношения с общините извън гр. Пловдив за оказване на експертно-консултантска дейност за библиотеките на тяхна територия. Моделът беше възприет от УНБ Бургас. През следващите 12 години този опит беше успешно раз-

виван, за да остане единствен в страната към днешния момент. Въвеждането на договорните отношения се оказа ефективната формула за осъществяване на плавен преход от командно-административен стил на методическо ръководство към равнопоставени взаимоотношения от взаимен интерес. Впоследствие обстоятелствата наложиха редица промени във формален и съдържателен аспект на договорите, но неизменна си остана заложената идея за равнопоставен диалог в името на ефективна библиотечно-информационна дейност в услуга на местните общности. Партниращи на НБив страни по договорите са: кметове на общини, читалищни сдружения, отделни читалищни настоятелства.

Финансовото подсигуриране на договорите от страна на партниращите организации позволява поемането на разходите по: командировъчни разходи при посещение на място, хонорари на гостуващите лектори в различните форми на квалификация, изработването на рекламни материали, закупуването на консумативи и т.н. Осъществяването на контактите в общините, поддържането и развитието им през съответните периоди, определянето обема и формите на сътрудничество, анализирането на дейността и ежегодното ѝ представяне пред партньорите и библиотечните специалисти са, основно, отговорност на сътрудниците на отдела. Администрирането на финансовите взаимоотношения по договорната система е поета изцяло от счетоводния екип на библиотеката.

Координационната дейност е в основата на успешното развитие на от-

дел „Методичен“ през годините до днес. Субекти на този процес са кметове на населени места, председатели на общински съвети и комисии в тях, финансови органи, ръководства на читалищни сдружения, общински и областни читалищни съвети, читалищни настоятелства, РИО на МОН, директори на библиотеки при висши училища и колежи, специализираните висши училища в София и Велико Търново, директори на средни и основни училища, издателства, книжни борси, книжарници, фирми, организации от третия сектор, автори и дарители. За разлика от практиката преди промените, когато отдел „Методичен“ беше част от една строго закрепостена йерархизирана и централизирана система, днес той следва политика на децентрализиран, съвместен и споделен характер на взаимоотношения. Достъпът до Интернет и усилията в посока на рекламиране на предоставяните услуги допълнително разшириха възможностите за привличане на нови партньори и осъществяването на полезен и взаимноизгоден обмен.

Друг основен аспект от дейността на отдел „Методичен“ е извършването на експертно-консултантска дейност. Утвърдена световна практика е този вид дейност да предопределя резултатите и в широкия спектър на културните дейности. За разлика от спецификата на дейностите, обслужващи една друга социална поръчка преди промените, днес тези дейности се базират на пазарните взаимоотношения, на договорености между партньори, на взаимното зачитане на интересите и на пределната професионализация на пред-

лагания експертен продукт. Експертно-консултантската дейност се извършва на място в съответната библиотека, на място в отдела или online. Тематичната насоченост на използваните форми е в процес на непрекъснато развитие и в настоящия момент обхваща:

- уреждане на новосъздадена библиотека;
- реорганизация на вече създадена библиотека;
- изработване на експертна оценка на състоянието на отделна библиотека (цялостна или на отделно направление от дейността);
- анализ на дейността на група библиотеки. Анализ на цялостна дейност или на отделни нейни направления на група библиотеки;
- посещение на място в библиотека за оказване на практическа помощ по библиотечен проблем. Предоставяне на експертна помощ на място по основните компетенции;
- подготовка на конкурс за заемане на длъжността „библиотекар“;
- участие в конкурс за заемане на длъжността „библиотекар“. Консултиране подготовката на конкурси за заемане на библиотечни длъжности. Участие в провеждането им – при настояване на ръководствата на библиотеките;
- въвеждане в работата на новоназначен специалист (със или без квалификация);
- изработване на експертна оценка на работата на отделен специалист (цялостна или на отделно направление от дейността);
- оказване на експертно-консултантска помощ при разпределянето

на държавната субсидия за читалищните библиотеки по общини, на базата на действащите нормативни документи;

- консултиране на библиотечни прояви от различен характер;
- инициране и консултиране на участие в проекти и програми;
- инициране и съдействие за стартиране процесите на компютризация на библиотеките, автоматизация на дейността и достъп до глобални информационни мрежи.

Част от експертно-консултантската дейност на отдела е съставянето на примерни статuti на библиотеки и примерни длъжностни характеристики. Началото е сложено през 1985 г. с изработената тогава Длъжностна характеристика на училищен библиотекар. Тази практика продължава вече близо 20 години. Изработването на този вид документи не носи случаен характер, а е внимателно обмислена стъпка, базирана на обстоятелството, че този вид документи липсва в практиката на трудовото право в библиотечно-информационната сфера. Без подобен тип документи не може да се менажира успешно която и да е библиотека. Световният библиотечен опит в тази посока (IFLA, EBLIDA, Директиви на ЕС, национални практики) е достатъчно основание да бъдат правени опити такива документи да се създават и у нас. Изработването на примерни документи от подобен характер е предхождано от сериозна проучвателска работа на български и чуждестранен опит. След провеждането на вътрешна дискусия и консултации и след одобрение на директора на библиотеката, те се предлагат за апробация в практиката. До

този момент са изработени повече от 33 варианта на: статут на градска и читалищна библиотека; длъжностни характеристики на директор и главен библиотекар на библиотека; длъжностна характеристика на завеждащ отдела в библиотека; длъжностна характеристика на читалищен библиотекар, на секретар-библиотекар, на училищен библиотекар и на методист.

Характерен белег за успешната работа на отдел „Методичен“ – от създаването му през 1953 г. до днес – е формираният и поддържан масив от статистически данни за библиотеките в Пловдивска област. Този информационен масив предлага възможност за многоаспектен анализ за развитието на библиотечната мрежа през годините. Следвайки променените норми на поведение и комуникация в обществената сфера след промените, базирайки се изключително на националното законодателство и международните стандарти в библиотечно-информационната сфера, специалистите в отдела успешно поддържат и развиват тази своя важна дейност. За да може да се канализира огромният поток от статистическа информация за библиотеките и техния персонал, се полагат целенасочени усилия за оптимизиране на използваните модели и образци. Два са източниците на входящите данни – ежегодният статистически отчет на библиотеките и формулярът с персонални данни за всеки работещ в библиотека на територията на Пловдивска област. Благодарение на създаденото през 2002 г. автоматизирано работно място в отдела, данните се обработват на електронен носител. Обработката на

статистическия масив в настоящия момент се извършва значително по-бързо, по-качествена е визията на крайния продукт, има възможност за изработване на съпътстващи диаграми и графики. Възможно е бързото репродуциране на статистическите данни в услуга на потребителите и изпращането им по e-mail. През 2004 г. беше изработено програмно приложение за обработка на статистическите данни. Предстои тестването му за въвеждане в практиката.

Тук е мястото да бъде подчертана важната роля на стартиралата компютризация в отдела, която промени значително дейността в съдържателен аспект. Резултатите могат да бъдат обобщени така:

- ползване на безплатни информационни ресурси в областта на библиотечно-информационната дейност;
- придобиване на информационна компетентност и реализиране на възможностите за търсене и предоставяне на документални източници в областта на библиотечно-информационната теория и практика;
- предоставяне на продукти и услуги online;
- оперативно и гъвкаво информационно посредничество по отношение на актуални теми от библиотечната практика: управление на проекти, дарителски акции, участие в конкурси, специализации, конференции и др;
- подобро взаимодействие между библиотеката и другите професионални общности в страната и чужбина и активно посредничество в професионалния информационен обмен;
- участие в дискусии по професио-

нални проблеми на библиотечната колегия в страната;

- постигане на оптимална работна ефективност чрез еднократно въвеждане на данни и многократното им репродуциране, икономия на работно време и на консумативи.

Преди да се характеризира квалификационната дейност на отдел „Методичен“, е необходимо да се направи едно уточнение. Навсякъде по света непрекъснатото обучение е задължително условие за изграждане на висок професионализъм, включително и в библиотечно-информационната сфера. Поддържането на високо квалифицирани специалисти изисква и добра финансова осигуреност. За съжаление, у нас не се реализира подобен модел на грижи към библиотечния персонал. Независимо от това квалификационната дейност продължава да бъде стратегическа линия на развитие на отдел „Методичен“. Като се вземат предвид две неща: параметрите на регионалната библиотечна система (втора по големина в страната) и значителните, като обем и разнообразие, форми на дейност, средният брой на ежегодно осъществяваните квалификационни прояви е немалък и се движи около 30. Формите на квалификационните начинания са: семинари, работни срещи, съвещания, тренинги, краткосрочни въвеждащи курсове за новоназначени или с липсваща библиотечна квалификация библиотекари. Тематическата им насоченост е съчетание между потребностите на библиотечната общност и съвременните идеи и практики в библиотечно-информационната дейност. Акценти през последните десет годи-

ни са:

- нови нормативни документи в библиотечно-информационната дейност;

- библиотеките и информатизиращото се общество;

- опазване на библиотечните фондове;

- източници за допълнително финансиране на библиотеките;

- практики за набиране на допълнителни средства за финансиране на библиотеките;

- спечелени проекти – споделяне на опит;

- библиотечното общуване;

- библиотечната професия и нейните етични норми;

- анкетирането като един от основните статистически методи за проучване на библиотечно-информационната дейност;

- автоматизация на библиотечно-библиографските процеси;

- общодостъпните библиотеки и тяхната мисия в обществото;

- Европейският съюз в подкрепа на публичните библиотеки – с акцент на програмите PULMAN и PUBLICA;

- авторското право и библиотеките;

- българска литературно-художествена продукция на книжния пазар – регулярен преглед.

През последните години квалификационната практика се обогати с две нови форми на обучение – деловите игри и тренингите. Чрез тях се дискутират и обиграват конкретни работни ситуации като общуването и решаването на конфликти с читателите, воденето на работни срещи, очертаване,

планиране и провеждане на промяната в библиотеката, подготовка и управление на проекти, придобиване на основни компютърни умения. В началото и в края на годината се провеждат работни съвещания по общини и мрежи с общ организационен характер. Основното им предназначение е своевременно обсъждане и решаване на оперативни проблеми и предоставяне на информация по актуални теми.

При избора на гостуващи лектори критерият е висок. Търси се баланс между финансовите възможности и точния специалист по обсъжданата тема. Пред пловдивска аудитория гостуваха: проф. дфн Ани Гергова (СУ), н.с. Ваня Грашкина (НБКМ), н.с. Рени Марчева (НБКМ), н.с. Александър Казанджиев (НБКМ), н.с. Мария Капитанова (СБИР), доц. д-р Снежана Илиева и ас. Красимира Ангелова (СУ), доц. д-р Добринка Стойкова (КБИТ), доц. дфн Инна Пелева (ПУ), доц. д-р Владимир Янев (ПУ), Стоян Зайков (Център за образователни услуги и квалификация – Пловдив), Анета Димитрова (Център „Образование за демокрация“ – Пловдив) и т.н. Ангажимент на лектори и консултанти имат и специалистите от отдела.

Съществена част от историята на отдел „Методичен“ са организирани 45-дневни курсове за придобиване на библиотечна правоспособност от библиотекари със средно и висше образование. Проведени са 21 курса и са обучени 1009 души. Днес усилията, логично, са насочени в друга посока – грижа и активно съдействие за квалифициращите се библиотекари в специализираните катедри при СУ, ВТУ и КБИТ.

Високите резултати на обучаващите се студенти от Пловдивска област са добър атестат за полаганите усилия в тази посока.

Фактор, оказващ влияние и върху трите компонента на дейността на отдел „Методичен“ (координационна, квалификационна и експертно-консултанска дейност), е наличието на библиотековедски фонд. Той е един от малкото специализирани ресурси от подобен характер в страната. По вид съдържа книги, периодични издания, CD и електронни ресурси на български и чужди езици (руски и други славянски езици, английски, немски, френски, испански, италиански и др.). Добре обмислената и целенасочена политика по управление на фонда и справочния апарат към него, значителните финансови средства за ритмичното му обновяване, наличните пространствени възможности за оптималното му организиране и опазване съдействат за неговото развитие и усъвършенстване – в полза на потребителите.

Добрата материална база на отдел „Методичен“ предлага отлични условия за работа. Тя няма аналог в страната – предлага самостоятелно работно помещение и читалня с 10 работни места, която в определени моменти се ползва и за провеждане на малки квалификационни форуми. Към настоящия момент отделът разполага с едно автоматизирано работно място, окомплектовано с принтер и скенер, непрекъснат достъп до Интернет и достъп до локалната мрежа на библиотеката. Предстои ситуирането на второ автоматизирано работно място и на копирен апарат.

През всичките години на съществу-

ването на отдела, ръководството на библиотеката се е отнасяло със специално внимание към подбора на работещите в отдел „Методичен“ специалисти. Осъзнавана е тяхната решаваща роля за провежданата успешна политика на отдела.

Картината, описана дотук, би била непълна, ако не се отбележи още една важна предпоставка за ефективността на отдела – материалните, информационните и човешките ресурси на Народна библиотека „Иван Вазов“ като цяло. Значителна част от реализираните квалификационни практики не биха били възможни без отличните условия за работа, които предлага сградата на библиотеката и богатите ѝ информационни ресурси. Ценна е и помощта, оказвана от целия екип на библиотека през годините.

Наличната издателска база на библиотеката е в основата на издателската продукция и на отдела през изминалите години. Основната ѝ характеристика днес е тематичното ѝ синхронизиране с потребностите на днешния ден – да обслужва приоритетно потребностите на библиотеките за реализиране на културно-образователната дейност със съвременна тематика. Добрият пазар за предоставяне на този вид услуга и в бъдеще ще стимулира усилията на сътрудниците на отдела.

Нова практика, която новите условия родиха и която впоследствие става запазена марка на отдел „Методичен“, е набирането на дарения от книги за библиотеките. Целите на тази практика са две – да се покаже, че този модел за обновяване на библиотечните фондове е възможен и необходим, и,

второ, да се осигурят на подпомаганияте библиотеки редица ценни издания. За периода 1996–2003 г. са разпространени около 17 000 тома дарена литература. Някои от по-значимите партньори, с които отдела работи, са:

- ✓ Асоциация „Мария Кюри“
- ✓ Асоциация АКСЕС
- ✓ Атлантически клуб в България
- ✓ Благотворителна фондация „Култура, изкуство, деца“ – Пловдив
- ✓ Институт за интеграция и сигурност – София
- ✓ Международен център по проблемите на малцинствата и културните взаимодействия
- ✓ Международна фондация „Св. Св. Кирил и Методий“
- ✓ Фондация „Бъдеще за България“
- ✓ Фондация „Отворено общество“
- ✓ Фондация „Сейбър“
- ✓ Издателство „Егмонт България“
- ✓ Издателство „Захарий Стоянов“
- ✓ Издателство „Златен лъв“
- ✓ Издателство „Летера“
- ✓ Издателство „Пегас“
- ✓ Алианс Франсез Пловдив
- ✓ Американски информационно-документационен център – София
- ✓ Британски съвет България
- ✓ Гьоте институт България
- ✓ Фонд „13 века България“
- ✓ ПРООН – България
- ✓ Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“
- ✓ Централна библиотека на БАН
- ✓ ПУ „Паисий Хилендарски“, Университетска библиотека
- ✓ СУ „Св. Климент Охридски“, Университетска библиотека
- ✓ Исторически музей – Пловдив
- ✓ Международен панаир Пловдив

- ✓Агенция за чуждестранна помощ
- ✓AVRLSS, щата Колорадо.

Засиленият поток от чуждоезична професионална литература (части от книги, проблемни статии, международни документи в областта на библиотечно-информационната дейност, практически помагала и др.) и все още ограничението ползване на чужди езици от библиотекарите са причина за активната през последните години преводаческа дейност в отдела. Преведените материали намират добър прием на страниците на професионалния печат, Интернет и най-вече в практиката на библиотеките от областта.

Едно от големите предимства на достъпа до Интернет е възможността за представяне пред колегията в страната на най-доброто от практиките на отдел „Методичен“. Интерес към тях потвърди основанията за развиване на този модел и в бъдеще. Тази практика стана възможна на уебсайтовете на СБИР и SoftLib.

В края на 1990 г. беше създадена професионална организация на библиотечните и информационните специалисти в страната – СБИР. Още при създаването си организацията получи активната подкрепа от библиотечната колегия от Пловдивска област. Иници-

атор за създаването на една от първите регионални структури на Сдружението и активен фактор за подкрепа на целите му през годините е отдел „Методичен“. През периода на съществуването на СБИР сътрудниците на отдела са заемали ръководни позиции в органите на съюза на регионално и национално равнище. Многократни са участията на различните професионални форуми, с мнения, идеи и разработки. И днес отдел „Методичен“ е естествен център за функционирането на регионалната структура на СБИР.

Представеното дотук от дейността на отдел Методичен на Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив принадлежи на днешният ден. Бъдещето изисква набраната положителна инерция и опит да бъдат впрегнати в услуга на новите предизвикателства и идеи. Най-важното е да се съхрани непрекъснатият стремеж за промяна и развитие.

**Терминът „методическа дейност“ ще се среща и по-нататък в текста. Ще бъде употребяван и терминът „експертно-консултанска дейност“, така както този термин присъства в текста на Постановление № 153 на МС от 28.07.2000 г. за преобразуване на културни институти в регионални библиотеки и музеи (Обн. ДВ, бр. 65 от 8.VIII.2000 г.).*

ДАРЕНИЯТА В НБ „ИВАН ВАЗОВ“ ПРОДЪЛЖАВАТ РОДОЛЮБИВАТА ТРАДИЦИЯ ЗА СЪХРАНЕНИЕ НА КНИЖОВНИТЕ ЦЕННОСТИ

МАРИНА КУТЯНОВА

Благородната традиция на дарителството за обогатяване фондовете на библиотеката води началото си още през първите години на създаването ѝ през 1879 г., когато за нуждите на библиотеката се предоставя Венелинската библиотечна сбирка, създадена от български младежи, ученици в Одеса. До публикуването на Закона за депозита дарението е един от основните източници за снабдяване на библиотеката с официални издания и различни законодателни материали като Дневниците на Народното събрание, статистически годишници, законопроекти, доклади и др.

Оттогава насетне, през изтеклите 125 години, фондът на библиотеката бива непрестанно обогатяван както от родолюбиви и благодарни читатели, така и от многобройни фондации, организации, редакции, издателства и посолства. Дарителството се явява като своеобразен критерий за отношението на обществеността към библиотеките, както и за мястото, което те заемат в социалния живот на хората. Това е един напълно безкористен жест, дарителите не очакват материална признателност за своя принос, същественото е да има обществена полза от този високохуманен жест. За българина благотворителността е въпрос на чест, израз на

патриотизъм, състрадание и вяра в бъдещето.

Едно от най-забележителните дарения в историята на библиотеката е предоставянето на личната библиотека на академик Петър Динев, която е обособена в отделен фонд и възлиза на повече от 14 000 тома. Голяма част от книгите са с автографи, което допълнително им придава още по-голяма стойност и ги прави още по-ценни за идните поколения.

При извършването на дарение от съществено значение е и авторитетът на организацията, която ще го ползва. В конкретния случай авторитетът на НБ „Иван Вазов“ е безспорен и се потвърждава от многобройните дарителски актове, извършвани от различни международни организации и институти.

Тъй като дарителите са представители на различни социални слоеве и професии, постъпващите дарения са разнородни по характер и обхващат различните видове носители на информация – книги, периодични издания, аудио-визуални материали. Усвоените материали са от всички отрасли на знанието и са на повече от 10 езика. Например от 1997 г. библиотеката получава в дар всички издания на Световната банка като депозитна библио-

тека на английски език, а през последните години се увеличава количеството от подарени книги на гръцки език.

Обемът на даренията варира от един екземпляр (най-често авторски) до хиляди тонове литература (завещават се цели библиотеки, внимателно съхранявани през годините). Трябва да се отбележи, че всяко едно дарение отразява както историческата епоха, така и интересите, възгледите, настроенията и душевността на неговите притежатели и събиратели.

Всички постъпващи дарения се регистрират в специална за целта Дарителска книга, като всяко отделно дарение се вписва с пореден номер. Записването става по хронологическия ред на постъпване на дарението. Съставя се акт за приемане, в който се уточнява информацията за направеното дарение, дарителя и неговото волеизявление. След цялостната поэтапна обработка на усвоеното дарение се изготвя Свидетелство за дарение или т. нар. Благодарствена грамота, която съдържа трите имена на дарителя, наименования на предоставените книги или аудио-визуални материали и поредния номер на акта, с който е усвоено придобитото дарение.

В периода 2000–2003 г. включително на библиотеката са подарени общо 10 425 тома книги, усвоени и регистрирани съобразно волята на дарителят. Известно количество от тях са старопечатни и констатирани липси във фонда.

Част от придобитите ценни издания са направени от редица родолюбиви българи, живеещи понастоящем в чужбина, но непреустановили връзките си

с родината. Такива са: Ралица Мьолер от Германия, Кристин Юрукова-Майер, Константин Каменоф, Тончо Карабулков от Франция, Вяра Попова-Хоукес, Ина Бойчева-Вилдермут.

Стотици са имената на частните лица, които дават своя принос за попълване фонда на библиотеката и по този начин се набавят редица ценни заглавия, някои от които представляват липса по книгописа и каталозите.

За съжаление, не е възможно да се изброят имената на всички спомоществователи, но сред тях се открояват имената на най-редовните и постоянни в това благородно начинание, като: Надежда Маджирова, Таня Касабова – известна писателка на детски книжки, която неотменно изпраща всяка своя най-нова издадена творба, Славянка Спасова-Дренска, Георги Л. Манолов, проф. Стоян Танчев, Спаска Горанина – автор, Никола Чинков, авторът Константин Духев, Юлияна Чинкова, авторът Храбър Иванов, доц. Асен Карталов също редовно предоставя за нуждите на библиотеката всяка своя книга, академик Благовест Сендов, дарил немалка част от своята лична библиотека, Мариана Везнева, Андрей Печилков, Камен Васевски, авторите Йордан Детев и Пламен Радев, Спас Т. Райкин, Стефан Памуков – известен пловдивски писател, кандидатът за кмет Захарий Георгиев, предоставил дарение от книги от пловдивски автори.

Благотворителни жестове правят и чужденци, посетили нашата страна и станали съпричастни към родната култура и образование: Сейед Абдулмаджид Шафан, Хелене Гей, Пиер Лугири – швейцарски посланик, Киоми Ямагу-

чи от Япония. Някои от чуждестранните студенти безвъзмездно предоставят за ползване учебниците, които са използвали по време на обучението си в България.

Едно от най-забележителните дарения през последните четири години е получено през есента на 2000 г., когато световноизвестният журналист и писател Стефан Груев предава на Пловдивската библиотека личният архив и библиотека на своя брат Симеон Груев – виден писател и общественик. Библиографска рядкост представляват издания като: „Брънчев, Стоян. Гората и стопанисването над нея, 1892“; „Тодоров, Я. и др. Антична култура в България, [1942]“; „Мороа, Андре. Ариел или животът на Шели. 1937“. Голяма част от дарението се съхранява в отдел „Редки и ценни издания“.

Благодарение на господин Тинко Аджаров, който безвъзмездно предостави за ползване от читателите редица редки и ценни издания, библиотеката обогати своя фонд. Някои от книгите са липса в каталозите като: „Минков, Цветан. Из българска народна поезия: Разбори. С., 1939“; „Морфов, М. Рахианестезия“; „Лечебната наука едно време и днес“; „Устав на специалната клиника-болница на д-р Б. Орманиян, Пловдив, 1914“; „Български лекарски съюз. I. Устав; II. Съсловно-етични правила за лекарите. С., 1930“.

Д-р Анна Калева дари на библиотека „Иван Вазов“ личния архив на своя брат – проф. д-р Никола Спасов Димитров – университетски преподавател. Архивният фонд на д-р Никола Димитров е на немски език и съдържа лични документи, оригинални дипломи, удос-

товерения, богата кореспонденция, статии, научни разработки, снимки и медали. Обработен е в 32 архивни единици, обема 159 документа с 1129 листа и обхваща периода 1940–1997 г.

Друго ценно постъпление направи читателката Христина Генчева – племенница на поета Любомир Генчев. Тя предостави безвъзмездно на библиотеката всички ръкописи, които е съхранявала в продължение на цели 22 години. В тях има преводи на стихове от Димчо Дебелянов, Теодор Траянов, Иван Вазов, Николай Лилиев и Константин Величков. Според волята на дарителката, литературното наследство на талантливия преводач и поет ще се съхранява в града, където е живял и творил Любомир Генчев.

Значително дарение в полза на библиотеката предоставиха господин Веселин Николов и неговата сестра – Христина Николова, които обогатиха фонда с известно количество редки и ценни заглавия от библиотеката на своя баща – Любомир Хр. Николов. Общият брой на установените липси по каталог и книгопис от това дарение възлиза на цели 55. Част от тях са: „Братя Миладинови. Български народни песни. 1942“; „Карта на Царство България, Пловдив, Хр. Г. Данов“; „Ферри, Енрико. Престъпниците в изкуството. 1908“; „Презвитер Козма. Беседа против богомилите. 1942“; „Поп-димитров, Емануил. Ботев като поет. 1941“; „Сомбарт, В. Пролетариатът. 1906“ и др.

В традиция са се превърнали даренията от различни издателства, фондации, организации, научни институти, посолства и културни представител-

ства. Като най-последователни в това отношение се явяват издателствата: „Захарий Стоянов“, което (в лицето на Иван Гранитски) редовно обогатява фонда с произведения от български класици, издателствата „Летера“, „Хермес“, „ЛИК“, „Парадигма“, „Марица“, „Егмонт България“, Военно издателство, „Принтком“, Издателска къща „Труд и право“, „Сиби“. Всички тези дарения са усвоени, обработени и се радват на завишен интерес от страна на читателите.

Тук е мястото да се упоменат фондациите „Отворено общество“, „Бъдеще за България“, „Рехабилитация за слепи“, Института за интеграция и сигурност, Научноизследователски химико-фармацевтичен институт, Институт за история на българската емиграция в Северна Америка, които изпращат своите издания. Катедра по Съдебна медицина, Българска народна банка, Европейска централна банка, Делегация на Европейската комисия в България, Американски културен център, Център за развитие на медиите, Център за либерални стратегии, Британски съвет са сред традиционните дарители, които неизменно изпращат от всички свои печатни издания.

Изкуствотеката на Народна библиотека „Иван Вазов“ обогатява своя фонд посредством щедрите дарителски жестове на организации като: Център за изкуствата „Сорос“, Националната художествена галерия, Ансамбъл „Тракия“, Съюз на българските композитори. На регионално ниво постъпления в тази област внасят и Галерия „Класици на изобразителното изкуство“ в лицето на Димитър Инджов – колекцио-

нер и притежател на едни от най-забележителните шедьоври в изобразителното изкуство и госпожа Галина Лардева от Дружеството на Пловдивските художници.

Сред ежегодните дарители се нарежда и фирма „Индекс“, която е специализирана в разпространението на руска литература от всички отрасли на знанието и предоставя интересни и ценни издания на руски език.

Не са малко и даровете, реализирани посредством представителите на различни чуждестранни посолства у нас, като Културното представителство на посолството на Иран, Генералното консулство на Република Турция, Посолството на Швейцария, Посолството на Австрия и Жозе Аугусто Линдгрен Алвес – представител на посолството на Бразилия.

С различни издания на немски и френски език библиотеката се снабди чрез Немската библиотека в Пловдив и A.D.I.F.L.O.R. – Париж, Франция. Периодично се получават дарения от френска литература посредством Алианс Франсез.

Към традиционните спомоществатели се причислява и Симантов Маджар, който предоставя литература от името на Организацията на евреите в Пловдив – Шалом.

През лятото на 2003 г. в Пловдив се състоя мероприятиято „Пловдив чете“. Община Пловдив в лицето на Иван Чомаков – кмет на града, един от организаторите на събитието, направи дарение на стойност 10 000 лв. като всички книги на тази стойност бяха закупени от представените български издателства и бяха разпределени между

библиотека „Иван Вазов“ и пловдивските читалища.

Не всекиму е известно, че в отдел „Краезнание“ на Народна библиотека „Иван Вазов“ се съхраняват различни ръкописи, набавени изключително като дарение от частни лица – най-често те са предоставени от самия автор или неговите наследници и са свързани предимно с Пловдивския край. Част от тях са предимно лични, но има и такива, които се отнасят до учреждения, институти и организации. По вид са разнородни и представляват както ръкописи на художествени произведения – романи, стихове, пиеси, очерци, разкази, така и доклади по повод различни чествания и историко-библиографски студии.

Един от представляващите интерес дарени ръкописи е от госпожа Дренска и представлява родова хроника, озаглавена „Стан Дрянът“, а сред предоставените от читателката архивни материали най-забележителният е „Дарители на Пловдив и от Пловдив“. Значително количество са музикалните ръкописи, които включват оригинали на музикални произведения от български композитори: Божидар Абрашев, Иван Спасов, Васил Казанджиев, Веселин Николов и др.

Пловдивски автори, редовно изпълващи услугите на отдела, предоставят своите творби, местните художници даряват свои авторски плакати, като дарение се оставят и всички поселищни монографии и книжната продукция на издателствата „Пигмалион“ и „Компас“.

Дарителството като белег за духовността на времето, разкрива една неизвестна страна от обществения живот, основаваща се на високо обществено съзнание и морал. То е не само източник на родова и национална гордост, но и израз на уважение и неотменна любов към книгата, оценка за нейната социална значимост и стремеж за трайно опазване и съхранение на книжовните ценности. Всички направени досега дарения, допринесли за обогатяване на фонда на Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив, доказват, че родолюбивата и патриотична традиция на благотворителност и спомоществователство, преминала и устояла през вековете, е съхранена за идните поколения и духовната приемственост е налице. Именно библиотеката е мястото, където всеки истински българин може да стане дарител и да допринесе за опазване на българщината, езика, вярата и националното съзнание.

ВЪВЕДЕНИЕ КЪМ ТЕМАТА ЗА ФРЕНСКОЕЗИЧНАТА ЛИТЕРАТУРА ВЪВ ФОНДА НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“ (1879–1944 г.)

СЛАВКА ШОПОВА

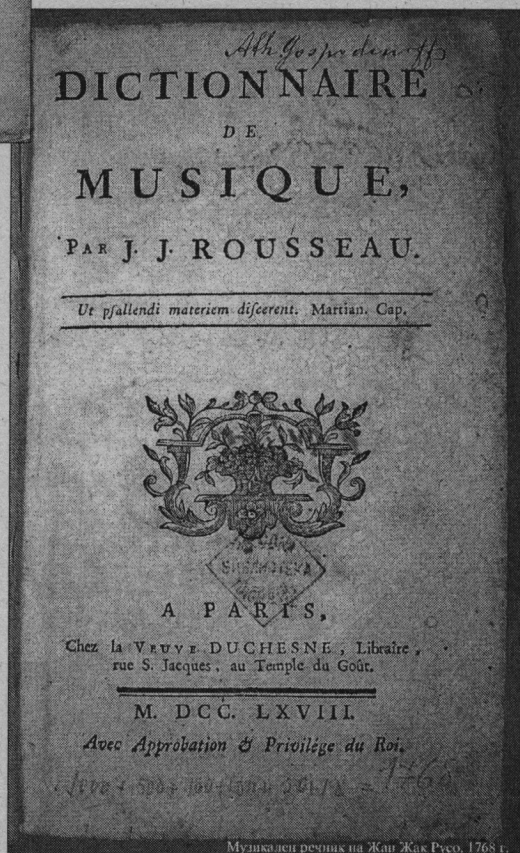
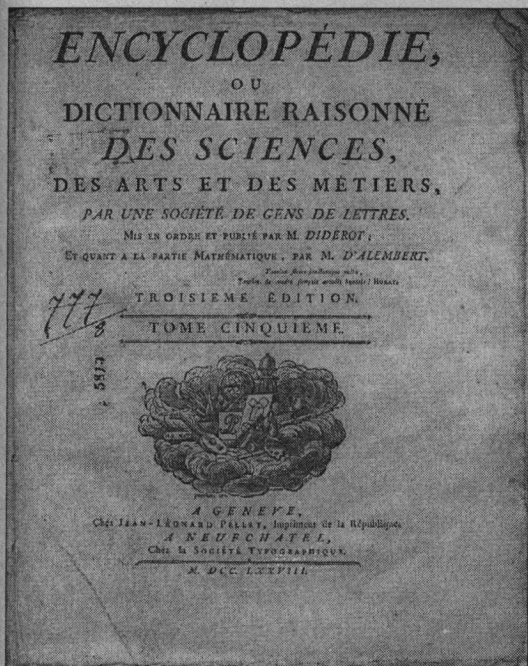
*„Тя се наричаше Източна Румелия
и живя само седем години –
от 1878 до 1885 година.“*

Така започва великолепната книга на Маньо Стоянов: „Когато Пловдив беше столица“ (С., 1973). В хилядолетната история на България тези седем години са незначителен времеви период, но като дух, емоция, народна воля и кипеж, са изключително наситени и значими за българската държавност и нейното бъдеще.

В бурните години след Освобождението се създават редица институции, приемат се важни решения и документи, които осигуряват свободното и самостоятелно икономическо и културно развитие на областта, узаконяват се права и свободи по примера на най-прогресивните западни държави. Създава се Областно народно събрание, приема се Органическият устав на Източна Румелия (равносилен на конституция), урежда се административното устройство, съдебната власт и „военното тяло“. Много видни и образовани българи живеят и работят в Пловдив по това време и дават своя принос за изграждане на една модерна и културна българска държава. Сред предста-

вителите на местната интелигенция има и редица чужденци – специалисти, дошли да работят в новата държава. С усилията на всички Пловдив и областта се превръщат от изостанала турска провинция в блестяща столица на една буржоазно-либерална българска държава.

На фона на развиващите се икономика, търговия, занаятчийство, строителство и архитектура процъфтяват и просветата, образованието и културата. За седемте столични години Пловдив се превръща в основен духовен център на българската нация. Свидетелство за това са откритите две български гимназии и две чуждоезикови училища. Поставят се основите на Пловдивското висше училище (университет). Създават се две нови печатници и книгоиздателската дейност се активизира. Издават се предимно учебна и художествена литература, които се продават в четири новооткрити книжарници. Печатат се и 35 вестници и списания. Тук успешно творят и писателите класици Иван Вазов, Константин Величков, Захари Стоянов, Петко Славейков и други. В специално построена сграда започва своето развитие и театър „Люксембург“, който има интензивен теат-

Мушкарел речник на Жан Жак Русо, 1768 г.

Ценни френскоезични издания от фонда на НБ „Иван Вазов“

рален живот (35 постановки за 7 години). Заражда се и музикално общество, създават се хорове и оркестри за военна музика, изнасят се много концерти. Появяват се и т.н. по-късно „народни университети“, които с публичните си лекции и беседи образоват народа и прокарват прогресивни за времето идеи.

Но първата културна институция в Пловдив, замислена и предвидена в образователната програма на Временното руско управление, е Народната библиотека и музей! От деня 2 януари 1879 г., когато е датиран първият запис на книги в регистъра на книгохранилището на Дирекцията на народното просвещение, до 15 септември 1882 г., когато библиотеката „отваря врати“ за своите първи читатели, минават повече от три и половина години. До края на същата година книжовният фонд наброява вече 4208 тома. За формирането на богатото книжовно наследство на Народната библиотека имат значение многобройни обективни фактори, но изключително място и роля има личният принос на изтъкнати общественици, културни дейци, писатели. За началото, за първите стъпки на библиотеката, е писано много. Книжният фонд е обект на редица сериозни проучвания, изследвания и анализи от изтъкнати книговеди, библиотековеди, дългогодишни библиотекарски в Народната библиотека. Годишните отчети и изданията на Годишниците на библиотеката изобилстват от задълбочени научни разработки за формирането и структурата на натрупания „книжовен имот“, за неговите съдържателни и количествени характеристики

в различни аспекти и години. Тяхната историческа стойност за библиотеката, за българското библиотекознание и култура, е неопценима.

* * *

През 1996 г. Народната библиотека „Иван Вазов“, наред с трите най-големи научни библиотеки в България, беше включена в немски проект за издирване и идентифициране на немско-езична литература, отпечатана преди 1900 г., в европейските библиотеки. С тази задача се зае и изпълни успешно Румяна Росенова, библиотекар, владеещ немски език. Включването на статия за Народна библиотека „Иван Вазов“ в многотомния „Справочник на немските исторически фондове“ доказва значимостта на сбирката от 1822 тома на немски език и е поредното признание за големите заслуги на нашите първооснователи.

Работата по това изследване, което приключи през 1998 г., даде тласък на идеята да се реализира в дългосрочен план Програма за разкриване на чуждоезичните колекции в състава на целия библиотечен фонд за периода на първоначалното му натрупване. Това не означава, че досега те са били непознати, неизследвани или неописани. Понятието „разкриване“ се употребява в смисъл на обособяването им като самостоятелна компактна библиографска информация чрез средствата на новите информационни технологии, с цел споделяне на този богат библиотечен ресурс и с потребители извън библиотеката.

По исторически причини чуждоезичната литература е била основна

и доминираща негова част. През 1882 г., когато фондът е наброявал (както вече се каза) 4208 тома, едва 710 тома (17%) от тях са били на български език. Сред останалите 83% следва литературата на руски език (1458 тома или 35%), тази на френски, английски, чешки, хърватски, немски, гръцки и други езици. До 1941 г. фондът нараства многократно и е вече 188 270 тома. Съотношението е променено, но не драстично. Данните за литературата на славянски езици са обобщени и показват едно увеличено присъствие във фонда. Тя възлиза на 117 619 тома или 63%. Но повече от една трета от фонда се представлява от западните и древните (латински, старогръцки, еврейски) езици. През целия период остават в сила предпочитанията към чуждата литература на оригинален език. Те се дължат на амбициозните и високообразовани директори, които са се ангажирали пряко с комплектуването на фонда, а така също и на състоянието на книжния пазар по това време у нас, на финансовите възможности.

Има още няколко аргумента в полза на взетото решение за работата с чуждоезиковата литература. Ето някои от тях.

В настоящия момент чуждоезиковата литература за интересуващия ни период става достъпна единствено чрез традиционните каталози – азбучен и систематичен. Азбучният каталог на книгите на латиница е създаден през 1963 г., когато се работи активно по неговото формиране и се попълва до момента с всички нови постъпления. Работата с него доказва, че има реди-

ца стари издания, чиито описания липсват. Те се откриват в систематичния каталог на книгите, съставлявали библиотечния фонд до 1944 г. Той представлява самостоятелна, по съдържание и място, част от систематичния каталог на библиотеката. Класификационната му схема е от 1936 г. и съдържа 17 отдела. Този каталог има историческа и научна стойност, но е неудобен за ползване. Затова през 1985 г. започва отпечатването му чрез ксерокопиране на оригиналните картички. До 1999 г. са отпечатани 6 тома (съответстващи на 6 отдела) и съдържащи общо 2500 страници. Естествено е, че при това положение търсенето е затруднено и забавено. Информацията не винаги е релевантна на потребностите поради разминаване на класификационните схеми и съществените различия в тях. За младите ни читатели, които не изпитват особена носталгия по старите каталожни чекмеджета с „прашни“ картички, а и не са научени да работят с печатни каталози, тази литература остава извън обсега на вниманието им.

Вследствие бързоразвиващите се информационни технологии в почти всички библиотеки има или се работи по създаването на електронни каталози. Те, безспорно, са много по-ценен и мощен инструмент за информационни услуги от традиционните каталози. В нашата библиотека електронният каталог предоставя информация за постъпилата българска литература от 1996 г. насам и от 1997 г. до момента – за новопостъпилата чуждоезикова литература. Всички, и читатели и библиотекари, оценяват и оценяват ежедневно безспорните предимства на търсе-

нето чрез тях. За съжаление, по редица причини по ретроконверсията на каталозите ни не се работи, а и все още не е предоставен достъп до съществуващия електронен каталог чрез Интернет.

Огромното книжно богатство, натрупано през вековното съществуване на библиотеката, остава далечно и непознато и за научната общественост в чужбина. А както показват досегашните търсения, интересът именно към стария чуждоезиков фонд е голям – както от страна на индивидуални потребители, така и от научни колективи, институти, библиотеки. Възможностите, които предоставя дистанционния достъп до библиотечните ресурси чрез Интернет, са шансът за живот на тези редки и ценни издания, донесли ни толкова много гордост и слава.

Не без значение, и съвсем не на последно място при вземането на това решение за работа по програмата, стоеше въпросът за финансирането, техническото и кадрово обезпечаване на тази отговорна и перспективна дейност.

По наше предложение и с личната подкрепа на генералния представител на Алианс Франсез Париж в България и директор на Алианс Франсез Пловдив, г-н Матиьо Роайе, през 2001 г. започна работа по създаването на електронен масив от пълна библиографска информация за наличната литература на френски език във фонда на библиотеката до 1944 г. Работата по него приключи в средата на 2004 г. Бяха въведени и редактирани над 7000 записа на книги и периодични издания на френски език.

Оказаните разбиране и съдействие от страна на нашия партньор бяха ре-

зултат на едно традиционно, ползотворно и за двете институции, близко сътрудничество. Осигурената подкрепа се изразяваше в техническо и програмно осигуряване на проекта, както и в обещано представяне на вече готовия продукт в Интернет.

Настоящият генерален представител на Алианс Франсез Париж, г-н Бернар Руо, възприе и доразви съвместната ни инициатива. По негово предложение пред Посолството на Република Франция е одобрено финансиране за издаване на книжен вариант на електронния масив. През декември тази година ще се състои промоция и на двете издания, съпроводена с представителна изложба на най-старите и ценни издания.

Имаше много основания да се започне именно с френскоезичната литература, но най-същественото и определящо беше значителното присъствие на тази литература сред останалите „чужди“ издания. Наред с това, обстоятелството че присъстват френски автори от първа величина със своите оригинални (в много случаи и първи) издания от различни научни области, бе впечатляващо и решаващо за оказаната подкрепа.

Чувствителното присъствие на френскоезичната литература във фонда на библиотеката не е резултат на случайността, не се е формирало епизодично или кампанийно. Тя е набавяна съзнателно и целенасочено през целия период до 1944 г., в отговор на съществуващата историческа обективност, на духа и стремежите на времето, с оглед потребностите на науката, икономиката, културата.

Най-ранните сведения за разпространението, изучаването и ползването на френски език в България се появяват в края на XVIII век. В Пловдив френското влияние прониква през Цариград. Огромна част от образованите хора през първата половина на XIX век свободно владеят френски език и не изпитват трудност при четене на френски книги. „Френската реч олицетворява духът на Европа, но не като географско понятие, а като родина на изкуствата и разума“, пише в изследването си „История на обучението по френски език в България през Възраждането“ Димитър Веселинов (С., 2003). Френският език запазва престижа си на основен носител на европейската култура. Той е официалният служебен език в областната управа на Източна Румелия. Всички, от областния управител, първия управител на финансите, директора на проsvетата, депутати, до секретари и чиновници, са използвали френски език в деловото общуване. Нещо повече, Органическият устав, т.е. Конституцията на Източна Румелия, всички правилници и приети по-късно закони са изработени „по образ и подобие“ на френските и написани на френски език, а след това преведени на български. Чрез тези официални документи и преводите им, в българския език навлиза трайно френска правно-административна терминология.

В града се открива Френско консулство още през 1857 г. Съсредоточават се главните сили на френскоезичните католически и протестантски мисии. С откриването на две католически училища с преподаване на френски език още през 60-те години, благодарение на

френските учители, се създава благодатна почва за солидно овладяване на езика. Във всички останали училища френският език се е изучавал задължително 3-4 часа седмично.

Надписите на хотели, магазини и кафенета, в пощенските служби и по жп гарите били на френски език. Френски стоки, френска мода и козметика са били предпочитани.

Заедно с френския език в Пловдив навлиза и френскоезичната литература. Разпространяват се френски вестници и списания, френски книги се продават в четирите книжарници. Световнопризнатите френски класици романисти Жул Верн, Виктор Юго, Александър Дюма (баща), Мопасан, Йожен Сю, са известни и любими на пловдивската интелигенция. По лавиците на книжарници, библиотеки и кабинети присъства и обществено-политическа и специална научна литература. Отрасли като лозарство, винарство, копринарство черпят нов опит и знания от френски източници. Административно-правна и икономическа, философска и медицинска литература, точните и естествените науки, също не липсвали със свои основополагащи трудове и автори от френски произход.

Приблизително такава е и съдържателната характеристика на фонда от литература на френски език в библиотеката. За малко повече от половин век, чрез покупка, дарения и обмен, са постъпили 6990 заглавия в 7164 екземпляра (не тома) книги и периодични издания, отпечатани във Франция и френскоговорящите страни.

Това е обемът на създадения елект-

ронен каталог. Той показва многоотрасловата структура на наличната литература, представена в следните научни области: богословие и религия; философия; педагогика и образование; филологически науки; история и археология; география и етнография; естествознание; физико-математически науки; медицина; правни, политически и социални науки; технически науки; селско стопанство; изкуство; военно-морско дело; библиология; литературни науки и художествена литература – епос, драма, лирика. Към всеки отрасъл има и колекция от първокласни справочници – езикови, тълковни и етимологични речници, общи и отраслови справочници, исторически и географски атласи и други. Освен тези издания, които са част от основния фонд на библиотеката, в отдел „Редки и ценни издания“ се съхраняват стари, уникални, с ограничен тираж издания, излезли от печат през XVI–XVII век. Само няколко примера:

D.Diderot et J.D'Alembert. *Encyclopedie ou dictionnaire raisonne des sciences, des arts et metiers, par une societe de gens de letters. Mis en ordre et publie par... et quant a la partie mathematique par M. D'Alembert. T. I-XXXVI. Suppl. Geneve, 1778. (ил. 1).*

M. D'Herbelot. *Bibliothèque orientale ou dictionnaire universel. T. I-VI. Paris, 1781.*

J. J. Rousseau. *Dictionnaire de musique. Paris, 1768. (ил. 2).*

Briot. *Histoire de l'état present de*

l'Empire Ottoman. Paris, 1670.

В електронния каталог са включени и 168 авторитетни периодични издания от всички отрасли на знанието, някои от които са получавани 30 и повече години без прекъсване и се съхраняват до днес:

La revue de Paris. Paris, 1897–1947.

La revue scientifique. Paris, 1880–1933.

Revue des deux mondes. Paris, 1848–1941.

L'Illustration. Journal hebdomadaire universel. Paris, 1852–1940.

Rescueil periodique et critique de jurisprudence de legislation de doctrine. [Divise en 5 parties]. Paris, 1893–1933.

В друга публикация ще бъде представен детайлизиран анализ на структурата, съдържанието и обема на тази колекция, всяка отделна област на знанието ще се характеризира самостоятелно със своите значими, интересни и днес с историческата си стойност, автори и заглавия. Надяваме се, че както електронната, така и книжната версия на този масив ще намерят своите потребители у нас и в чужбина, ще имат своята добра реализация. Интересът към френския език, един от основните европейски езици, не е стихнал и до днес.

Убедени сме, че пътят по който вървим, е верният, правилният. Използваме възможността от страниците на списание „Библиотека“ да благодарим отново на Алианс Франсез Париж, България, за подкрепата и сътрудничеството.

НЕМСКИ ИСТОРИЧЕСКИ ФОНД В НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“

РУМЯНА РОСЕНОВА

През 1996 г. Народна библиотека „Иван Вазов“ беше включена в проект, спонсориран от Фондация „Фолксваген“, с цел съставянето и публикуването на многотомен „Справочник на немските исторически фондове“, разкриващ оцелялата след Втората световна война в европейските библиотеки немскоезична литература, отпечатана преди 1900 г.

Главен координатор на проекта бе Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, а в него бяха включени Централната библиотека на БАН, Университетска библиотека при СУ „Св. Климент Охридски“ и Народна библиотека „Иван Вазов“.

Проучването се осъществяваше по методика, изработена от всяка библиотека-участник, съобразена със структурата и организацията на фондовете и каталозите ѝ. Народна библиотека „Иван Вазов“ извърши проучването по систематичния каталог, регистриращ набавените книги от основаването ѝ (1879 г.) до 1944 г.

В наличност са 1419 заглавия в 1822 тома – грижливо набавяна немскоезична литература, отпечатана през XIX век и съхранявана до днес. Тя покрива всички отрасли на знанието, но най-богати са сбирките в областта на хуманитарните науки – 56% от общия брой на притежаваните заглавия (794 заглавия в 964 тома).

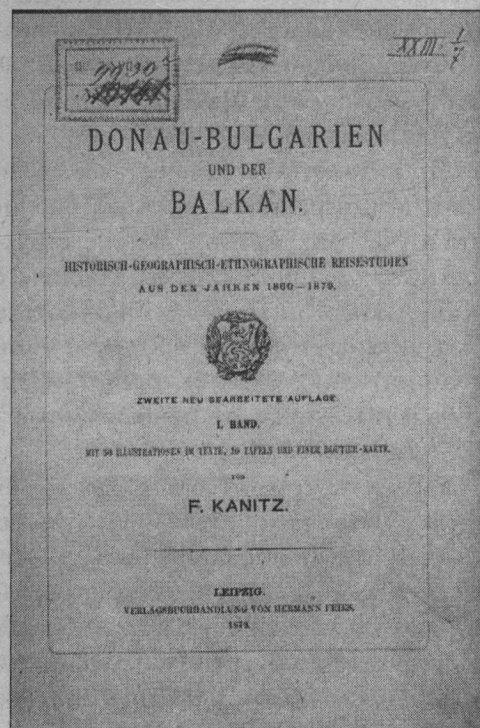
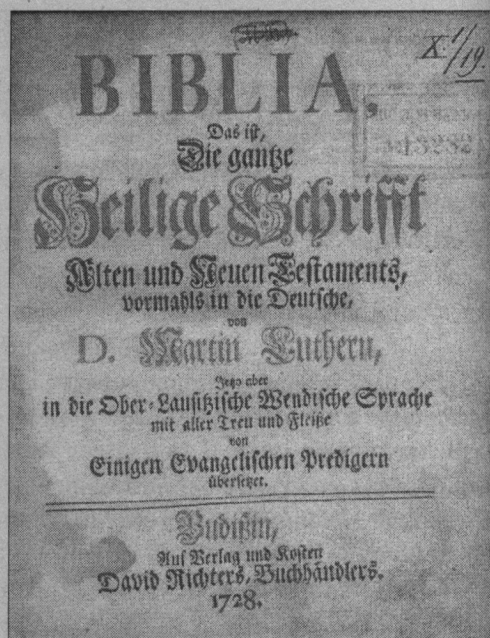
Основно място заема историческата литература с 290 заглавия в 316 тома. Тя обхваща респектираща част от творчеството на видни чужди учени в източноевропейската историческа наука. Преимуществено са представени произведения, свързани с историята на отделни държави и народи.

Като пример заслужава да се отбележат: A.H.L. Heeren, F. A. Ukert, W. Giessebrecht. *Geschichte der Euræpoeischen Staaten* (87 тома, 1878–1882), F. Dahn. *Altgeschichte der Germanischen und Roemischen Voelker* (2 тома 1881), G. Asversus. *Die Denunciation der Roemer* (1843), J. Beloch. *Griechische Geschichte*. (3 т., 1893). Освен тях откриваме произведения на Т. Момзен (1864), В. Онкен (1879–1893), Фр. К. Бекер (1869).

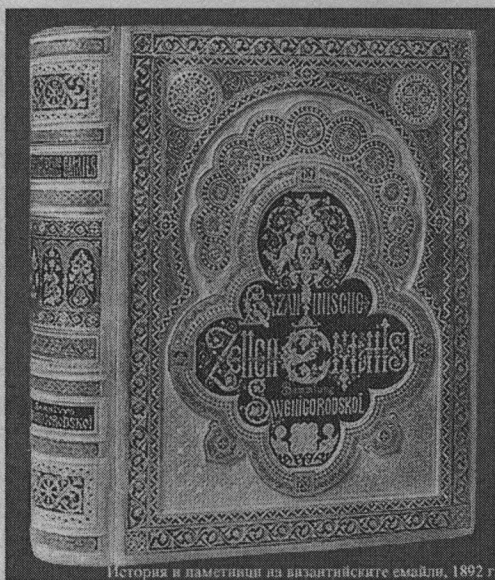
Отделът „География и етнография“, включващ географски пътешествия и описания, атласи и карти, наброява 90 заглавия в 100 тома. Особено внимание е отделено на произведенията за земите около Дунав (Дунавските земи). Заслужава да се отбележат произведенията на J. Jung. *Roemer und Romanen in den Donaulaendern. Historisch-ethnographische Studien* (1877), A. Strauss. *Die Bulgaren. Ethnographische Studien* (1898), A. von Humboldt. *Im Ural und Altai* (1869), A. Grisebach. *Reise durch Rumelien und nach Brussa im Jahre 1839* (1841) и K. F. Peters. *Die Donau und ihr Gebiet* (1876). Освен това тук намира-

ме и общогеографските произведения на С. Бьотхер (1891) и И. Льовенберг (1885). Библиотеката притежава поредица от учебни карти, исторически атласи, джобни атласи и един картинен атлас на световната история, които датират от късния XIX век. Най-ранният е *Schulatlas über alle Teile der Erde* (1857). Сред картите трябва да споменем и *Karte der Staaten auf der Balkanhalbinsel* (1878).

Художествено-естетическият комплекс съставлява 22,7% от немския исторически фонд и обхваща художествена литература – 178 заглавия в 239 тома, филологически науки – 82 заглавия в 100 тома, и литература по изкуствата – 62 заглавия в 108 тома. Класиците на немската литература В. Гьоте (10 тома, 1875), Фр. Шилер (6 тома, 1882), Г. Лесинг (8 тома, 1880), Х. Хайне (22 тома, 1879), Х. Клайст (1877), Г. Вюргер (1869), Фр. Клорщок (1881), Виланд (1868) и др. се представени както с многотомни, така и с единични творби. Групата обхваща и произведения на литературната история и езикознанието, особено византийската и руска литература. Заслужава да се отбележат произведенията на А. Reinholdt. *Geschichte der russischen Literatur* (3 тома, 1896), К. Krumbacher. *Geschichte der bysantischen Literatur* (1897), G. Gervinus. *Geschichte der deutschen Dichtung* (5 тома, 1871–1874). Сред граматиките откриваме също F. Miklosich. *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen* (4 тома, 1875–1877) и F. Bopp. *Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Griechischen, Lateinischen, Litauischen, Altslavischen, Gothischen und Deutsch* (3 тома, 1868–1871).

Корици на немскоезични издания

История и паметници на византийските емайли, 1892 г.

Произведенията за историята на изкуствата, изложения за школи, художествена техника и форми на изобразителното изкуство, основни произведения за гръцкото и италианското изкуство, особено на Ренесанса, откриваме в отдел „Изкуство“. Заслужава да се отбележат произведенията на K. Grun. Kunstgeschichte des 16 Jh. (1872) и Kunstgeschichte des 17 Jh. (2 тома, 1880), A. Genick. Griechische Keramik (1883), W. Lubke. Geschichte der Italienischen Malerei (2 тома, 1878–1879), както и произведението на Fr. Unger. Quellen der Byzantinischen Kunstgeschichte (1878). Намираме и няколко училищни песнопойки за началните класове от 1882 г.

Добре са застъпени и обществените науки. Правните, както политическите и социални науки, съставляват 18,5 % от литературата в обществено-политическата област. Съчиненията се отнасят до общото, държавно и конституционно право, административно-

то устройство на страните от Западна Европа, международно право, социална политика и етика, политическа икономия, финанси и статистика, все въпроси свързани с изграждането на новосъздадената автономна област. Тук намираме и произведения на Маркс, Аристотел и Спиноза, доколкото те се отнасят до тези области. Заслужава да се споменат S. A. Byke. Rechtphilosophie (1882), F. Savigny. System des heutigen Römischen Rechts (8 тома, 1840–1856), A. Schaffle. Bau und Leben des sozialen Körpers (4 тома, 1856), E. Duhring. Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus (1879).

Заглавията в областта на философията (180 заглавия в 210 тома), обхващат произведения на класиците Аристотел, Сократ, Платон, Епикур, Кант и Спиноза. Тук намираме и съчинения в областта на психологията, логиката, естетиката. Заслужава да се споменат A. Schopenhauer. Saemtliche Werke (4 тома, 1877), D. Hume. Eine Untersuchung in Betreff des menschlichen Verstandes (1880), C. Sigwart. Logik (2 тома, 1873–1878), K. Fischer. Geschichte der neuern Philosophie (1872), J. H. Kirchmann. Erlaeuterung zu John Locke's Versuch über den menschlichen Verstand (1873).

В раздела на обществените науки, 8,1% се падат на съчинения по педагогика, библиотекознание и библиография. Представени са класиците на западно-европейската педагогическа наука като Я. А. Коменски, Песталоци, Жан-Жак Русо. Към тях се прибавят произведения за организацията на учебното дело в западноевропейските страни, по дидактика и учебни пома-

гала. Интересно е да се отбележат произведения на W. Hensius. Allgemeines Bücher-Lexicon (19 тома, 1810–1893), A. Grasel. Grundzüge der Bibliothekslehre (1890), F. Fischler. Begriff und Aufgabe der Bibliothekswissenschaft (1896).

Представената литература в областта на точните и приложни науки възлиза на 15,4% от немския исторически фонд. Тя обхваща произведения по математика (69 заглавия в 74 тома), природни науки (76 заглавия в 80 тома), медицина (30 заглавия в 64 тома) и технически дисциплини (44 заглавия в 55 тома).

Преобладават учебни помагала и произведения на известни учени в издания от късния 19 век например F. Hochstetter и K. Peters в геологията, Y. C. Hug и F. A. Leroy в геометрията, M. Cantor и J. Steiner в математиката, C. Vopp във физиката и Darwin в биологията. Вниманиe заслужават и основни съчинения на Fr. Knauer. Handwörterbuch der Zoologie (1887), J. Sachs. Grundzüge der Pflanzenphysiologie (1873), H. Gretschen. Lexikon der Astronomie (1882), L. Hoffmann. Mathematisches Wörterbuch (8 тома, 1858–1867).

В областта на медицината преобладават ръководства, учебни помагала и компендиуми по основните медицински специалности и здравеопазване: A. Eulenber. Real-Enzyklopädie der Gesamte Heilkunde. Medizinisch-chirurgisches Handwörterbuch für praktische Ärzte in 21 Bdn (1885–1890), A. Graafe und Th. Saemisch. Handbuch der gesamte Angenheilkunde (7 тома, 1877), C. Heitzmann. Compendium der Chirurgie.

Пак от XIX век намираме и съчине-

ния, свързани с възникването на занаятите, като Lobners Lexikon des Handels- und Gewerberechts für den Kaufmann und Gewerbetreibenden (1882) или F. G. Philippson. Handel und Verkehr im neunzehnten Jahrhundert (1899), селското стопанство (овощарство и животновъдство), транспорт, строителство, отрасли, свързани с изграждането и развитието на младата държава.

Значителен е броят на езиковите речници, общи и отраслови, енциклопедии (5,1% от немския исторически фонд): T. S. Ersch und T. C. Gruber. Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste (25 тома, 1818–1850), K. Rotheck und K. Welker. Das Staatslexikon (1856–1866), F. Miklosich. Lexicon paleoslovensko-grecolatinum (1862–1865), A. Pauly. Real Encyclopädie der slavischen Altertumswissenschaft (1842–1866), H. Riemann. Musik Lexicon (1882), F. Baumuller. Biographisches Schriftstellerlexicon (1882).

Най-старите и ценни издания се съхраняват в отдел „Редки и ценни издания“ (11 заглавия в 15 тома), като например Biblia das die ganze Heilige Schrift. Alten und Neuen Testaments... jetzo in die Ober-Lausitaische Wendische Sprache... uebersezt (1728), Johann Amos Comenius. Orbis sensualium pictus (deutsch, 1756).

Заслужават внимание и съчиненията на F. Kanitz. Donau-Bulgarien und der Balkan. Historisch-ethnographische Reisestudien aus den Jahren 1860–1879 (3 тома, 1879–1880) и Reise in Sued-Serbien und Nord-Bulgarien (1868), F. Batenberg. Die Volkswirtschaftliche Entwicklung Bulgariens. Von 1879 bis zur Gegenwart (1891), G.W.F. Hegel. Enzyklopaedie der

philosophischen Wissenschaften in Grundrisse (1870). Тук също така се намират основните произведения на марксизма и други от Маркс (1883) и Енгелс (1892). Сред редките луксозни издания в ограничен тираж, Народна библиотека „Иван Вазов“ притежава N. Kondakow. Geschichte und Denkmäler des Byzantinisch Emails (1892, № 71 от изданието на немски език в 200 екземпляра, кожена подвързия с инкрустации от злато).

Периодичните издания от времето преди 1900 г. са представени от: Das Archiv für slavische Philologie (1876–1928), Die Historische Zeitschrift (1882–1931), Kosmos. Zeitschrift für einheitliche Weltanschauung auf Grund der Entwicklungslehre (1877–1885), Unsere Zeit. Deutsche Revue der Gegenwart (1882–1891) и Zentralblatt für Bibliothekswesen (1896–1953).

Включването на Народна библиотека „Иван Вазов“ в проекта на Фондация „Фолксваген“ стана повод библиотеката да разработи дългосрочна програма за разкриване на чуждоезичните си фондове, комплектувани от създаването ѝ до 1944 г. По същата методика е изработен вече и електронен каталог на литературата на френски език.

Литература

Постаджян, Мари. Книжният фонд на Народна библиотека „Иван Вазов“. Формиране и развитие. 1879–1944. С., НБКМ, 1984. 154 с.

Нанова, Цветана. Архивни фондове, колекции и единични постъпления. (Обзори). Пловдив, Нар. библ. Иван Вазов, 1978. 115 с.

Пейчева, Радка. Библиотечният фонд по история в Народна библиотека „Иван Вазов“. – Год. Нар. библ. Иван Вазов. 1974–1981. Пловдив, 1983, 91–101.

НЕПУБЛИКУВАНИ ПИСМА НА БОРИС ДЯКОВИЧ ДО АТАНАС КОЖУХАРОВ

ВЕНЕТА ГАНЕВА

Борис Дякович е най-дългогодишният директор на Пловдивската народна библиотека и музей. Командирован от министър-председателя на България Петко Каравелов през 1901 г. за четири месеца, той остава 30 години в Пловдив. Реформира изцяло Народната библиотека, през 1910 г. създава към нея Народен музей.

Борис Дякович е първият българин, завършил археология през 1898 г. в Париж. Неговият стремеж е бил да направи от Пловдивския музей хранилище на тракийските старини. Дякович основава в града на тепетата и Археологическо дружество. Става негов председател, стопанисва и ревниво пази откритите старини, развива научна дейност и насочва усилията си за издигането на Пловдивската народна библиотека и музей до стандартите на културния Запад. Към научната и обществената му дейност спадат годишниците на библиотеката и музея, които привличат вниманието и на чужди учени. В тези годишници Борис Дякович печата много изследвания, главно върху културата на древна Тракия.

Той става и председател на Съюза на археологическите дружества в България. Развива огромна организаторска дейност – подготовка и реализация

на конгреси, сказки, вечеринки, излети.

Писмата, които публикувам, ми бяха предоставени от госпожа Лилия Филипова от Регионален исторически музей в Стара Загора. Те се съхраняват във фонда на музея в отдел „Нова история“. 12 писма от Борис Дякович до Атанас Кожухаров са обект на настоящата публикация. Останалите документи и писма са окръжни, уверения, покани, постановления, устави, записи. Изведени са с номер, подпечатани и подписани от Дякович и секретаря на дружеството в Пловдив – д-р Александър Пеев. Те обхващат периода 1909–1929 г. и дават ценна информация за времето, институциите, нравите, организационните проблеми, свързани с провеждането на конгреси или разкопките в България, отношенията между съюзните членове на археологическите дружества в страната. През този голям период на време от двадесет години се променят и отношенията между подател и получател. В първите писма* Борис Дякович се обръща към Атанас Кожухаров официално – „Уважаеми господине“, това са уведомителни писма, окръжни или уверения, изпращани до всички председатели на археологически дружества в България. В по-късните еписто-

*Писмата са на официални бланки с горен печатан текст: Народна библиотека и музей в Пловдив

Борис Дякович

ларни послания до него, личи топлата приятелска връзка между колеги съмишленици – „Драги ми Кожухаров“.

Атанас Кожухаров е роден в Стара Загора през 1861 г. Завършва педагогика в Загребския университет и работи като учител в Казанлък, Шумен и Стара Загора и като окръжен училищен

инспектор също в Стара Загора. През 1908 г. подава оставка и посвещава остатъка от живота си на музейното дело. От 1908 г. до края на живота си (1931 г.) неизменно е председател на Археологическото дружество „Августа Траяна“ в родния си град и уредник на създадения при него музей.

1. 6. IV. [1]920

Драгий Кожухаров,

Письмцето, което си ми написал още на 1-й м.м. получих едва днес. Бърза поща. С това писмо ти ме доста заинтригува, та сега с нетърпение чакам обещаната вест, която щяла да облекчи душата ми. Щом е така, тази вест ще бъде за мене много радостна, и понеже днес радостите са голяма рядкост, то още по-нетърпеливо я чакам.

Статуйката, която придобих тъкмо преди идването на Недялкова, е доста хубавка, но не е нещо класично. Важното е, че тя е съвсем здрава. Представя Кибела, майка на олимпийските богове, седнала между два лъва, до 25 см височина. Друга интересна придобивка на музейчето ни са две глинени фигурки от клас.[ическата] епоха на Гърция, представлящи едната Ерато, а другата – Салик (или Сократ), държащ за ръката едно момченце. И двете статуйки ми са подарък за музея от личния ми добър приятел Д-р Ив. Кесяков. Имам, разбира се, и други работи новопридобити, но не са нещо особено. Обаче една твърде важна придобивка на библиотеката ни е сбирка от 30 старобългарски ръкописи, които се съгласи да ми отстъпи един друг приятел, проф. Б. Цонев, срещу добро, но все пак, според мене, непълно възнаграждение. Както виждаш, работа се върши най-вече чрез приятелство и за приятелство. За това се надявам, че и приятелите от Стара Загора не ще ме забравят – нали?

За каталога на Сабатие. Той ми е подръчна книга, но на тебе за сега е по-необходим, за това бих могъл да ти го отстъпя за 10-на дена. Да ти го пратя по пощата – не се решавам, защото е абсолютно невъзможно да се намери друг екземпляр, ако се изгуби; затова натовари писмено някое лице да го вземе и да ти го донесе. Аз вярвам, че измежду толкова византийски монети, които си прибрал, ще се намерят и някои български. Да си жив и здрав.

Твой: Б. Дякович

2. 16. IV. [1]920

Драгий ми Кожухаров,

Получих тази сутрин по делегата г. Никола Славов както писмото ти, така и 4-те монети. Щом оставяте на мене да определя тяхната стойност, аз пращам по делегата за тях 270 лв., като вземам предвид броевата на г. Божинов сума за подобни монети неотдавна и много слабо запазения екземпляр на Константина Тиха (който оценявам за 100 лв.). Заедно с това пращам и на двама ви своята благодарност, че не ме забравяте.

По делегата ти пращам и двата тома на Сабатие, като те моля да ми го повърнеш по-скоро пак по верен човек.

Сърадвам те за разкритията и бих желал скоро да се науча за примерното наказание на безобразните крадци. Съдиите в слүчая биха се поставили на висотата на положението, ако издадяха присъда за налагане на най-тежкото наказание за престъплението, тъй като то не е вулгарно, а квалифицирано: въпросът се касае не за обикновена кражба, а за кражба на старини, национални паметници, опропастяването на които е непоправимо.

И аз тука се боря да спася за България скъпи паметници, но като че ли нехайството, а може и злата воля на заинтересувани спекуланти ще надделеят над всичките ми усилия. Дано се мамя!

Пиша ти това писмо още веднага след излизането на г. Славова, за да бъде готово за днес или утре сутринта, когато той и ми обеща да дойде да вземе книгите и парите.

Поздравявам те.

Твой: Б. Дякович

3. [Б.д.г.]

Драги Кожухаров,

Току-що получих монетата и писмото ти. Бързам с тази бележка да ти върна обратно разписката, защото не може да носи текст с два почерка (това ти обясних в последното си писмо): или ми пращай разписки само с подпис, или ги изпълвай цели – според доверието ти. Ще ти пиша допълн[ително] по-подробно. В стаята ми има хора.

С поздрав: Б. Дякович

4. 3. VI. [1]920

Драгий ми Кожухаров,

Вчера получих по г. Георгиев изпратените от тебе три антични монети, а днес им пратих сумата 60 лв. (1 лв. 30 ст. пощенски разноски) с[ъс] запис № 65742. Надявам се, да останеш доволен от оценката ми.

Ти ми явяваш за една миниатюра златна амфорка, която се намира у Григора, а той ми бе рекъл, че това било някакъв накит. На писмото му, което късно прочетох, не отговорих (защото не бях тук), затова той и ще да е идвал в Ст. Загора да го продава. Съобщи ми, ако знаеш, срещу каква цена го е предлагал? Предметът има ли хубава изработка и не е ли сплеснат?

Друг път Григор ми прашаше купените предмети, за да му ги оценявам аз, а сега е намерил за добре да дири, види се, по-щедрa оценка. Дано сполучи!

С поздрав.

Твой: Б. Дякович

5. 26. IV. [1]922

Драгий ми Кожухаров,

С извънредна радост получих твоето писъмце заедно с колетчето. Аз мислех, че ти вече си ме забравил, особено като престана да ми съдействуваш за обогатяването на нашия музей в полза на софийския (след вашия, разбира се). Може и аз да имам някоя вина за това предпочитание, но не мога да си я обясня; може да не давам и добра оценка на предметите сравнително със София – кой знае? Сега е такава безсистемност настанала в преценката на нещата, че аз наистина съм в недоумение, как да цена предлаганите за музея ни старини. Ето защо бих ти бил твърде благодарен, ако сам винаги ми определяш цената на изпращаните до мене старини. Ето и сега не зная какво да платя: пращам ти 300 лв., които на стара сметка са едва 15 лв.! Не си доволен, нали? Ти си по ориентиран в цените, които предлага София – съобщи ми ги, защото на мене не казват истината: на запитването ми, как сега оценяват монетите, отговориха ми, че плащали 4–5 пъти повече от старите цени, а се уча по частен ред, че това не било верно. Моят бюджет за старини през текущата година е определен на 25 000 лв., а те се равняват на около 2000 френски франка, когато по-напред имах по 8000–10 000 швейцарски франка; за това по неволя съм скъперник.

Божинов ми предложи един александров дистатер за 2200 лв., на отговора ми телеграфически, че съм съгласен, ми отвърна с писмо, че ступанина на монетата се отметнал. Григор ми изпрати чрез жена си два мраморни барелиефа

(Зевс и Хера с 3 нимфи), посредствен стил, които не струват повече от 300–400 лв.; предложих им 1000 лв. от приятелство, а госпожата не прие, остана обидена и си отнесе барелефите! Искаше от мене 3500 лв. Както виждаш, или аз съм заблуден, или нашите граждани са изгубили мерилото. Когато ти последен път мина през Пловдив и ми показа праисторичните длета, много ми се искаше да ги взема за нашия музей, но не посмях да ти спомена за това, защото и досега съм под впечатление, че ти, поради някои мои грешки, си се отдръпнал от нашия музей, както е сторил и Недялков и Божинов, а сега сигурно и Григор. У последния има и една хубава мраморна главица, която била уж на новото им дружество „Pizus“! А нейното място е тук! – Телеграмата ти отправих по молба на Велков, който види се, „по бюджетни причини“ е придумал професора да си продължат пътя, защото професора ми каза лично, че и за 10 праистор.[ически] паметника ще се отбие в Ст. Загора. Кацаров идва тук да държи сказка в дружеството на зап.[асния] офицер и си замина обратно, без да ми се обади, макар че ме замоли да му събера някои сведения. Фризата ще публикувам в моя годишник, който е под търг. Ще ти изпратя навреме отпечатък, 3 броя.

Твой: Б. Дякович

6. 7. III. [1]923

Драги ми Кожухаров,

Щастието особено ти се е усмихнало. Миятев мина оттук и в няколко думи ми описа прекрасната находка в Могилово, която си успял да придобиеш за вашия музей. От сърце ти честитя сполуката да обогатиш музея ви с толкова много и главно с толкова ценни археологически находки. Изглежда, тази придобивка да е една от най-ценните, с каквито е имал щастие да се обогати един български музей. Както схващам, намерените предмети са твърде художествени и заемат първо място в бронзовите колекции на нашите музеи. Побързай да ги фотографираш, да ги запишеш в инвентарите и да ги оповестиш, за да не се повтори мизерната история със „самоварите“... Ще ти бъда благодарен, ако ми пратиш и на мене фотогр.[афски] снимки от най-хубавите бронзи, особено от бюста на Херкулеса, всадника с коня, варварите и пр.

Поздравявам те още веднъж.

Твой: Б. Дякович

7. 5. V. [1]923

Драги ми Кожухаров,

Много ми стана приятно, като се научих от писмото ти, че вашето гражданство събрало сумата 4500 лв. за бойната колесница, която по този начин става неприкосновена собственост на музея ви в Ст. Загора; иначе, уверен бях, щеше да я сполети участта на „самоварите“. През същите дни, когато ти кроят обира, главният (П.) идва тук, говорихме за находката, а той, дето се казва, не обели зъб, за да ми каже какво е скроил. Такива попълзновения от централата би трябвало по-тясно да ни сближат нас, представителите на провинциалните музеи, били те държавни, окръжни или дружествени, за да им запазим по-ефикасно богатствата, отколкото сега ги пази закона. Тенденцията на централата да прибира всичко ценно и по-рядко в София, е още по-засилена – нейни върли поклонници са и всички нови хора в музея, както и покрити изкуствено с маската на престорен либерализъм. Това да го знаеш и да не се поддаваш на въдицата им. Не са хора откровени.

Ще ми бъде твърде приятно, ако ми изпратиш фотографии от бойната колесница. Ако ще струват нещо – готов съм да ги платя.

Благодаря ти и за филипополската монета, която с удоволствие бих откупил за музея ни. Когато ми я изпратиш, не се стеснявай, моля те, да ми явиш и цената ѝ.

Ние утре чествуваме паметта на Ламартина и, по инициативата на Алианс Франсез, поставяме мраморна плоча върху къщата, в която е квартирувал през 1833 год. Мъчим се да му дадем на събитието национален характер, макар че къщата принадлежи на грък.

Поздравявам те.

Твой: Б.Дякович

8. 11.V. [1]923

Драгий ми Кожухаров,

Вчера ти получих писмото заедно с монетата, а днес ти изпратих парите. Благодаря ти. Макар сумата и да е значителна, сравнително със средствата на нашите музеи, но сме принудени да плащаме скъпо, ако искаме да не изпускаме поне по-важните за нас старини. Защо ще губиш, напр. ти в случая, когато ти предложат горната сума за същата монета? Не е ли достатъчна услугата ти да не даваш монетата на частен човек, а да я предложиш на държавния музей? Лицето, което ти предложило цената, е много пакостно за страната и народа ни. То събира или, по-добре, обира старините ни и, в съгласие с известни софийн-

ци, ги продава на чужденци. То повиши стойността на „антиките“ до неимоверни размери, така че завладя, пороби всички наши доставчици и „приятели“ на народните колекции. Въпросното лице е снабдено с карт-бланш от соф.[ийския] музей да събира старини уж за музея, а всичко – с твърде малко приноси в същия музей, се изнася навън, без нещо да се предложи нито тук, нито във Варна, нито на кой и да е друг музей. Този безскруполен начин за обирание на старините е възмутителен, той ни рисува като продажен, опошлен, просташки народ. Подобни обирачи са една пакост за страната ни и те трябва да се премахнат! Хора, като тебе, са вложили душата си в едно национално дело, да събират и запазят за народа ни неговите паметници, а разни готовановци и алчници се обогатяват за сметка на тия старини. Позор! Но хайде да спра, защото винаги, като зачекна този въпрос, цял пламвам от възмущение.

За Григора чуваш ли нещо? И той, уж верен приятел, отдавна се е умълчал, та и на писмата ми дори не отговаря. Дали е жив, здрав? Божинов си дава старините на Попето по добра предварителна оценка, та и ангажирания от мене дистатер телеграфически също там отиде.

Тук, поради липса на бюджет, страдаме от безпаричие. Имам предложение да откупя група скици от Ник.[олай] Павлович, а пък средства никакви. Предлагат ми и други твърде интересни старини, но искат много пари, а пък иначе би изчезнали от България. Да видим каква ще я вършим.

С поздрав.

Твой: Б.Дякович

9. 22. X.[1]923

Драги ми Кожухаров,

Преди 3-4 дена дена тука беше Недялков. Показах му една придобивка, която твърде много го изненада. Сигурно те е запознал с нея, та и ти не по-малко си се изненадал. Чаках да дойдеш тук, за да те сюрпризирам, но не биде – друг първи я видя. Това са украсите на втора колесница от същото място, от гдето е и твоята великолепна колесница. Макар и не толкова разкошна, колкото е твоята, тя е пак великолепна и в много отношения е почти сходна, ако съдя по описанието на Миятев и разказа на Недялков. Не би било зле да се публикуват двете заедно. В[ъв] всеки случай аз мисля да публикувам нашата в Годишника на библиотеката ни (в неофициалната му част) за 1923 год. Ако обичаш, присъедини се и ти, та двама заедно да публикуваме обща статия. За тази цел, обаче, ще трябва да фотографираш най-хубавите части на колесницата, за да се изработят клишетата. По този въпрос бихме се разбрали добре, ако можехме да се срещнем. Та нали се тъкмеше да дойдеш в Пловдив? Аз наистина получих твоята карта, с

която ми известяваше за желанието си да присъствуваш при отваряне на „гробницата“, но понеже нямаше никаква гробница, затова и не ти отправих исканата покана, за да не си харчиш напразно парите.

Сега, ако дойдеш, ще имаш известна цел, та не ще останеш разочарован. Филов, Протич и Кацаров не са идвали и доколкото ми бе известно, нямаха намерение да идват, освен Филов. Когато дойдеш, ще се поразговорим по-нашироко.

С поздрав.

Твой: Б. Дякович

10.

29. X.[1]923

Драгий ми Кожухаров,

Съжалявам много, че нямаш възможност да подойдеш към мене. Същата беднотия мъчи и мене и ми пречи да подойда към Стара Загора да те видя и да се порадвам на резултата на твоя труд – да видя музея, който аз само не познавам, а пък да знаеш, колко ми се ще да си доставя такова невинно удоволствие!

Щом си поканил Трайчева да фотографира предметите от колесницата, с това ти си предрешил въпроса за публикуването ѝ – ти си го отстъпил на софиянци и на „Известията на Археологическия институт“. Аз пък сам ще фотографирам нашата колесница и ще я публикувам, както ти казах, в нашия годишник за 1923 год. Много ми е жалко, че не ще бъдат събрани и двете колесници в едно описание, понеже са от едно и също място, и то върху страниците на нашия годишник, тракийско издание. Но нищо, нали ще излязат на бял свят? Да не костваше фотографирането тъй скъпо, бих ти предложил да фотографираш предметите за моя сметка на нашето учреждение. Не би ли могъл да направиш една комбинация: Трайчев да ти остави стъклата и с проявяването им да натовариш някой местен фотограф? Не ми се вярва Трайчев да се съгласи. Ако не бъдат публикувани колесниците заедно, ти не би ли се съгласил да ми дадеш едно подробно описание на местността, гдето е намерена вашата колесница, обстоятелствата, при които е намерена, и едно кратко изброяване на намерените предмети с означение на техните размери, за да ми послужат за сравнение с нашите? Добре щеше да бъде, ако подойдеше малко към Пловдив. С голямо удоволствие бих те посрещнал като мой гостенин: имам свободно легло, а ти ни най-малко не би ме стеснил абсолютно с нищо, а напротив би ми сторил, както ти казах, голямо удоволствие. Аз сега живея сам, само с моя племенник, архитект, дъщеря ми е в Мюнхен. Не му мисли много, но ела, в четвъртък е празника.

Довиждане.

Твой: Б. Дякович

Драги ми Кожухаров,

Като се завърнах от Стара Загора, легнах тежко болен, та се дигнах след повече от 1 1/2 месец, съвсем изтощен, едва преди седмица. Ако съм днес жив, това дължа на милосърдния дядо Боже и на грижите на братовчеда ми д-р Ив. Назлъмов. Бях на смърт: 8 дена се борих с нея, подкрепян изкуствено от инъекции. Болестта ми беше стомашна (гастрит в най-усложнена форма), придружена с жълтеница и болест на сърцето. Сега съм уж здрав, но не мога да ходя свободно и никоя храна не ми е вкусна. Изглежда, че не ще се съвзема вече. Доктора от сега ми препоръчва летен курорт. Както и да е, здрав, нездрав, трябва да се заловя за работа, която мене чака. Една необходимост е да се опише колесницата и аз ще трябва да я избегна. Затова те моля да ми дадеш още някои допълнителни сведения за нея, а именно да ми дадеш точен диаметър и на 4-те колелета – отделно, а и размерите на други някои железни части, каквито ти намериш за добре да избереш. Тази колесница е била твърде сложна, ако е една, а не изглежда да са били две, обаче орнаментите ѝ са толкова много, че мъчно могат да се нареждат върху нея. – Дай ми също размерите и описанието на малката женска фигурка (с огърлицата), от която втори екземпляр се намира у момчето в село. Сещаш се, нали?

Тука няма нищо особено. Помагам на настоятелството на нашето археолог.[ическо] дружество, да доуреди последното. Едва преди седмица Министерството ни върна устава, утвърден без всякакви изменения. Дадохме го да се печати, а в това време се приготвява дружествения печат по даден[а] от мене форма с емблемите на града Пловдив. Искане ми се да снабда по-скоро музея ни с особена сграда, защото, струва ми се, мойт край приближава. Пречат ми, обаче, неразбрани и дребнави хорица, за борба с които се хаби излишна енергия и се тровят нерви. Ти с какво ще ми се похвалиш? Здрав ли си? Тук има изложба на южно-бълг.[арските] художници, но не можах да я посетя поради болестта ми. По каталога виждам, че твоят син не взема участие в нея. Защо ли? – Като срещнеш нашите, поздрави ги. Аз не съм им се обадил никак.

Здравей, братко!

Твой: Б. Дякович

12.

27.VI.[1]924

Драгий ми Кожухаров,

Ей сега получих колета цял. Много, много ти благодаря за труда, а най-вече за милата ти постъпка да ми изпратиш самите монети. Ще бъдат добре запазени и ще ти ги върна, щом ги проуча. И аз четох из вестниците за разкопките, които ще се правят в Шуменско и Разградско, но лично на мене никой от София не се е сетил да ме уведоми; и да чакаме от там покана да присъствуваме при разкопките – и дума не може да става. Никакви отпечатащи от София досега не са ми пращали, макар че Рафаил ми обеща да ми изпратят такива от 4-те идолчета.

Аз, братко, не се чувствавам много добре, откак боледувах, та смятам да избягам от пловдивските горещини към Копривщица, а пък ми се ще да спомога за малко и Варна, за да прегледам и там монетата на Пловдив. Нищо, обаче, положително не съм решил. Освен това страх ме е, че тъкмо излезе времето, което отделям за почивка, ще ме отрупат с коректури. Ти ми загатваш за идване в Пловдив, но не ми определяш времето. Струва ми се, че ако дойдеш след 5 юлий, не ще ме намериш тук. Изпратих ти 40 лв. с[ъс] запис № 34103. Няма защо да ми връщаш остатъка от възска, защото аз тука имам, а и там може да потрѣбва за нещо.

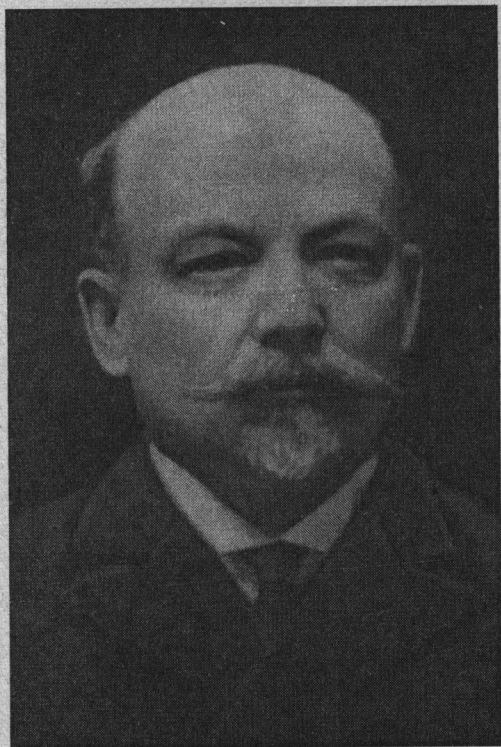
Със сърдечен поздрав.

Твой: Б. Дякович

БИБЛИОТЕКАРЯТ-ЕНЦИКЛОПЕДИСТ

ЛУКА КАСЪРОВ (1854–1916)

АНИ ГЕРГОВА

Лука Касъров

Името на Лука Касъров не е забравено. През месец май 1926 г., точно десет години след неговата кончина, пловдивският вестник „Борба“ публикува гневна статия на С. С. Салгъджиев. В нея е изразено неодобрение, че на юбилея по повод 25-годишната дейност на директора на Народната библиотека в Пловдив не е зачетен покойният негов най-близък дългогодишен съратник

Лука Касъров(1). Пак след десет години, през 1936 г., братята Н. Г. Данчов и И. Г. Данчов в своята „Българска енциклопедия“ включват справка за автора на „капиталния труд „Енциклопедически речник“(2). Издадените и през следващите десетилетия български справочници – „Кратка българска енциклопедия“(3), „Енциклопедия България“(4), „Българска книга. Енциклопедия“(5) не пропускат да отбележат заслугите му към българската книжовност. Появяват се и статии, посветени на енциклопедиста Лука Касъров(6).

Защо на 125-годишния юбилей на Народната библиотека „Иван Вазов“ отново се насочвам към размисъл за него? Ръководена съм от желанието да разширя разсъжденията за многолетно вписалата се в нейната дейност личност, показателна за библиотечната професионална характерология. Бих искала да насоча вниманието и към съвременните ползи от Касъровия „Енциклопедически речник“. Като отправим поглед столетие назад и се приближим до библиотекаря-енциклопедист, ще можем да намерим опори в традициите на нашата професия, да открийм водещи принципи, да се самопознаем.

Ще започна с идеята, внушена от биографията на Лука Касъров, че високата образованост е важен подстъп към ползотворна библиотечна работа.

Какво е разбирането за понятието „висока образованост“? Разбира се, не само документ за придобита висока степен на образование. Важно е придобиването му да е от авторитетно учебно заведение, чиято програма, начинът на преподаване и създадените условия за овладяването на знанията гарантират успешното им прилагане. Коприщенското семейство на Иванчо Л. Касъров поощрява сина Лука в следването на тези правила(7). Започнал да учи в родния град, през 1868 г. постъпва в класическото българско училище в цариградския квартал Фенер, което завършва като стипендиант през 1871 г. От месец май 1872 г. учи в Роберт колеж, който по собствената му оценка „е играл важна роля при нашето духовно и политическо възраждане“(8). Н. Начов уточнява, че то „според програмата си държи среда между класическа гимназия и университет“(9). Обучението, осъществявано в шест класа, първият от които подготвителен – за изучаване на английски език, има, дори и според съвременните ни представи, разгърната учебна програма. В „Енциклопедически речник“ Л. Касъров изброява старателно изучаваните дисциплини. За VI клас, например, посочва: английска литература, латински и новите езици, старобългарски, старогръцки или староарменски, логика, политическа икономика, физическа география, аналитична химия, ботаника, минералогия, биология и механика, история на цивилизацията, история на философията, философия на историята, психология, международно право, търговско право, геология, астрономия. Идея за съдържанието на учебните пла-

нове по тези дисциплини дават ползваните учебници (част от тях могат да се видят в личната библиотека на възпитаника на Роберт Колеж К. Стоилов, дарена от наследниците му на Столичната градска библиотека през 1991 г.). Условията за самоподготовка на учащите са съответстващи на обширната и сложна програма. Роберт колеж, който от 1871 г., точно преди постъпването на Л. Касъров, има собствена сграда с пансион, разполага с библиотека, която по негови сведения наброява 11500 тома. Като частно американско учреждение колежът, убеждава ни Л. Касъров, „никак не зависи, както предполагат някои, от американското мисионерско дружество“ (8, с. 2141). Самият той не приема протестантството, а запазва православно си вероизповедание. Показателна е оценката му за придобитите по време на обучението качества. Те са: „самостоятелност в мисли, самостоятелност в дела и нравственост“ (8, с. 2142). Това са житейските принципи на „бакалавъра по изкуствата“ Л. Касъров(10).

За оползотворяването на придобитата образованост, за нейната проверка и обогатяване от съществено значение е приложимостта ѝ в практиката. Веднага след завършването на Роберт колеж Касъров постъпва като редактор на вестник „Зорница“, издаван седмично от Американското евангелско общество. Библиографският репертоар сочи, че това периодично издание до 1890 г. има за помощници българи, все възпитаници на Роберт колеж – Ил. Йовчев, Ив. Каранджулов, П. Димитров, Л. Касъров, Хр. Велев (11). Това е единственият вестник, разрешен от сул-

тана за разпространение на български език в Македония и Одринска Тракия, при това в твърде висок тираж – от 2000 до 4500 екземпляра. Не тук е мястото да се обсъжда неговото съдържание(12), но би трябвало да се подчертае, че е добра журналистическа школа, разширяваща ползрението на работещия в него Лука Касъров. Там намират приложимост езиците, които ползва – английски, френски, немски, руски, турски. Там усъвършенства писмения български език. В спомен за него се твърди: „Напълно бе усвоил родния се език и с голяма лекота се излагаше. Всичко написано или преведено от него е ясно и разбираемо и с наслада се чете“

(7). Петнадесетина години постоянно работи над текстове за вестника – редакторски или авторски. Изработва рефлекс към събития, факти и явления, към институции и личности. Не е за пренебрегване мисълта, че още докато е ангажиран в „Зорница“, събира сведения за бъдещия си „Енциклопедически речник“. Докато е редактор на политическата част на вестника, следи живота в Княжество България. Взима участие в българските преводи на „Библейски речник“, „Съгласие на евангелията“, а заедно с Ив. Каранджуров съкращава и превежда в проза на български език Шекспировите драми „Цар Лир“ и „Венецианският търговец“, издадени в Цариград през 1882 г.

За оценката, която редакцията на в. „Зорница“ дава на Л. Касъров, е показателно „свидетелството“, подписано от Р. Томсън(13). В него се удостоверява, че длъжността, която е заемал „в течение на шестнадесет години е извършил съвестно и вярно и в пълно

наше задоволство“. Когато по здравословни причини, както е записано в същия документ, напуска „Зорница“ и Цариград, Касъров се установява в Пловдив. Първенците на града са готови веднага да оползотворят подготовеността му и го назначават учител в Държавната девическа гимназия, като го командирова в Народната библиотека с музей.

В течение на 22 години Л. Касъров е библиотекар. Битността му на този пост внушава идеята, че той изисква не само подготовеност и широка осведоменост, но труд и отдаденост както в оперативни, така и в творчески дела.

Когато Л. Касъров идва през 1893 г. в Пловдив, будната общественост в града е недоволна от състоянието на Народната библиотека. Отправят се критики, че тя „няма нужните каталози на всичките книги, които има в нея“(14). „Балканска зора“ на Х. Генадиев, с редактор Н. Генадиев, с тревога пише за двете народни библиотеки (в Пловдив и в София), че са „съвсем отдалечени от централната власт, мъчно достъпни и малополезни за обществото“, че „мязат повече на мъртав склад на литературна стока“(15). Поставят се съществени изисквания: да се утвърди правилник за дейността им, да се разшири и да бъде леснодостъпен фондът им от справочници и енциклопедии, Министерството на просвещението да изисква от директорите да следят появата на „всяко капитално съчинение на съвременната европейска литература“, всяко ново списание. Включени във фонда, бързо да се обработват. Посочва се, че наличният в Народната библиотека в Пловдив аз-

бучен каталог съдържа книгите, купувани отпреди 5-6 години, а „методичният“ – по тематична ориентация, изобщо липсва. Припомням тази позабравена, бих нарекла програмна статия, защото тя набелязва далновидно предстоящите задачи на водещите български библиотеки. С тях се заема първият професионален библиотекар и библиотековед у нас Ст. Аргиров(16). Като директор на Народната библиотека в Пловдив през 1893–1897 г. той подготвя общия неин и на софийската правилник, но наскоро след това е командирован в София, вече като директор на Университетска библиотека. Неговият приемник в Пловдив нехае за библиотечните дела, а е замесен и в някакво съдебно преследване. Единственият библиотекар, реално работещ по каталога и успоредно с това – по първата българска енциклопедия, е Л. Касъров. Спомените на познаващите го свидетелстват: „Назначен със скромна заплата, когато неговите връстници и другари от училището се радваха на големи служби и на големи възнаграждения, той тихо се залови за най-големия си труд, непосилен за едно лице“(7). Мотивите, които го ръководят най-добре самият той излага в предговора на „Енциклопедически речник“, носещ дата – декември 1899 г. Като констатира необходимостта, всеки „много или малко образован“ читател да разполага с издание, в което „навреме да се справи с някое събитие, личност, дата, термин, с една друга книга“, Касъров задава въпроса: „Но всякой има ли под ръка всички необходими за тая цел книги, па и всякога има ли време за едно кратко сведения да рови разни

ръководства, днес едно, утре друго, или да ходи в градската библиотека – за селските у нас и дума не може да става – да се справя с една енциклопедия, ако там има такава и ако владее езика, на който е написана, защото ние нямаме наши си енциклопедии?“ Направена е уговорката, че енциклопедиите, издадени в чужбина, не могат да предоставят всички желани от българските читатели сведения. Затова Л. Касъров поема работата по този справочник, за това Др. Манчов, на преклонна възраст и с ограничени възможности, поема риска да го издаде. Първият том излиза на прага на XX век(17).

Повреме на усилената работа над енциклопедията библиотекарят Касъров е постоянно на поста си. На една заядлива бележка в пловдивския вестник „Западна България“ за пълното мъртвило в Народната библиотека, където е заварен само „полузадрямалия над една книга“ Касъров, редакцията веднага прави опровержение, че той е „примерен във всяко отношение и като човек, и като чиновник“, че „изпълнява най-добре мъчната и деликатната задача...“ – работата по каталозите(18).

През 1901 г. завършва „черния период“, по израза на Б. Дякович, от историята на Народната библиотека в Пловдив(19). Новият неин директор, енергичен и образован, веднага оценява Л. Касъров и го назначава за поддиректор. Още в края на 1901 г. вестник „Конституция“ съобщава за пренареждането и сигнирането на библиотечния фонд и изразява задоволство: „Ний не можем освен да похвалим работата на г-н Дякович и на помощника му г-н Л. Касъров, на чиито усилия ний дължим

една библиотека в някои отношения дори по-уредена от Софийската“ (20).

Разгърнем ли годишните отчети за дейността на Народната библиотека в Пловдив от първото десетилетие на XX век, ще открием постоянната настойчивост в постигането на важни предимства за авторитета ѝ. За три-четири години след постъпването на Б. Дякович не само чувствително нараства библиотечният фонд, но и „библиографическите работи“, както ги назовава директорът, бързо напредват. В отчета за 1905 г. се посочва: „Турен е на разположение на публиката един основен азбучен каталог на подвижни картони на три главни дяла по азбука българска, руско-сръбска и латинска, към които е прибавен и особен дял „смес“ на книги на турски, гръцки, арменски и др. езици. Този каталог през отчетната година редовно се е подпълвал, така че посетителите на библиотеката са имали възможност да се запознаят с новите ѝ придобивки“ (21). Информацията се допълва: „Едновременно с това се полагаха грижи да се продължи в кръга на тая възможност, с която разполага малобройният персонал, съставянето на най-мъчния, ала най-необходимия каталог – методически (§ 25 от Правилника на библиотеките)“. И вече в отчета за 1906 г. (22) се известява: „Библиотеката ни тури на разположение систематичен каталог“ (неговите раздели изчерпателно са посочени). Цитирам тези отчетни текстове, тъй като зад тях е скрит упорният труд на поддиректора Л. Касъров. Той не само с каталозите е ангажиран. Поема ред организационно-административни задачи по ремонта на сградата, по дос-

тавката на материали, за което подказват бележките в малко тефтерче, съхранено в неговия архив (23). При това е притеснен от забавянето на II и III том от „Енциклопедически речник“, издадени през 1905 и 1907 г., от спрекванията с издателя Драган Манчов по повод неизплатени възнаграждения (24). Не секват и самостоятелните му творчески занимания, за което свидетелства справката за непубликувани съчинения: „Пълен български речник“, „Векът на Парата и Електричеството“, „Остроумие – бележити остроти на видни духовити хора“, превод на 2-то издание на труда „Швейцария и швейцарците“ на Хепуорд Диксън и на английското издание на „Духовен Закон“. Посветеността на Касъров в библиотечни и книжовни дела не го прави усамотено-затворен човек. Съвременниците му твърдят, че е привлекателен събеседник. Спомнят си, че „в разговора си той беше неподражаем шегаджия“, „мъчно можеше да го разбереш дали сериозно говори или се шегува“ (7). Салгаджиев твърди: „Той никога не хвърли гръмки думи около себе си“, „живя тихо над времето с идеалите на друг свят“ (1). А по повод на кончината му се подчертава, че е „образец на доброта, скромност, честност и вежливост“. За нравствеността, за която от млади ни настоява, че е най-важна отлика на истински добродетелния човек, говорят признанията на следващото поколение: „Като син на многочислено бащино семейство, нуждаещо се от подкрепа, той изпълни напълно синовния се дълг“. И още: „Като съпруг и баща (има двама сина и две дъщери – бел. А. Г.) до края на живота си всичко мило жертваше“.

Признание за добродетелността си Л. Касъров получава и от колегите си библиотекари: до 1909 г. е поддиректор, а оттогава, почти да смъртта си, остава библиотекар в Народната библиотека в Пловдив.

Последният въпрос, който подлагам на обсъждане, е: дали Касъровият „Енциклопедически речник“ и днес може да бъде полезен? Още първата рецензия за този житейски подвиг на Л. Касъров започва с думите: „Предприятие твърде полезно, но и крайно смело. Полезно, защото отговаря на действителните нужди на известен кръг от нашата четяща публика – смело, защото едва има 60 години от появата на Венелиновата студия „О зародише новой бълг. литературы...“ – още по-смело, защото с изпълнението му се е натоварило едно едничко лице...“ (25). На 10 страници строгият и прецизен учен Ив. Шишманов аргументирано критикува липсата на редакционен екип, несъразмерността на енциклопедичните статии, оскъдността на литературната история, пропуски и грешки във фактологията и транскрипцията... Старателното виждане на рецензента е поощрено от надеждата, че съставителят и издателят ще се вслушат в критиката, а в ново издание ще поправят грешките. Съдбата на тритомника се разминава с това предначертание – закъсняват II и III том, издателят завършва земния си път, съставителят е потънал в библиотечни дела. До второ издание не се стига, но и днес първенецът „Енциклопедически речник“ със своите 3172 страници и над 20 000 разтълкувани понятия предоставя ценна информация:

- за личности от българската история, които Касъров лично е познавал и дава интересни биографични сведения, по-късно липсващи в справочниците;

- стремежът към обективност подпомага съставителя да отрази съвременните гледища за събития и епохи, за институции и партийни тежнения;

- заслужава и днес историците на библиографията да се вгледат в препоръчаната от Касъров литература, в справките за наличните български издания, български произведения на изкуството и литературата;

- за лингвистите интерес представлява анализът на речниковия фонд на българския език в началото на XX век, както словникът на „Енциклопедически речник“ го отразява: възприемане на чужди думи, отхвърляне на несъответстващите на българското словотворчество чуждици, промяна в имената на селища, на географски обекти и др.

Освен документалната стойност трудът на Л. Касъров има и морални внушения: „да опознаем себе си по-добре; да се направят делата и животът на ония, които са действали за общественото благо, достойние на народа, та да могат да послужат за съревнование на сегашните и бъдещите поколения и да се даде едно нравствено възнаграждение на заслужилите“. Това са думи на самия Касъров от предговора на неговата енциклопедия. Нека го послушаме!

Литература

1. Салгъджиев, С.С. По повод на един юбилей. Един незачетен покойник. – *Борба* (Пловдив), № 1525, 23 май 1926.

2. **Данчов, Н., И. Данчов.** Българска енциклопедия. С., 1936, с. 654.
3. **Кратка** българска енциклопедия. Т. 2. С., 1964, с. 643.
4. **Енциклопедия** България. Т. 3. С., 1982, с. 369.
5. **Българска** книга. Енциклопедия. С., 2004, с. 219.
6. **Мосенгов.** Ат. Първата енциклопедия и нейният съставител. – В: *Пловдив* в света на книгата. Пловдив, 1985, 52–54.; **Парижков, П.** Енциклопедичната традиция в българската книгоиздаване. – В: *Доклади*. XII Нац. конференция на СБИР. С., 2003, с. 155; **Каменов, К.** Краят на енциклопедичната възрожденска книжнина и величието на две български трагедии. – В: *По* следите на българските книги – Нац. конференция, посветена на 100-годишнината от рождението на д-р Маньо Стоянов. Пловдив, 2004, 384–386.
7. **Архив** на НБИВ, фонд 53, а.е. 7 (статия от сп. Светлина, публикувана по повод смъртта на Л. Касъров).
8. **Енциклопедически** речник. Т. 3. Пловдив, 1907, 2140–2143.
9. **Начов, Н.** Цариград като културен център на българите до 1877 г. С., 1925, с. 153.
10. **Архив** на НБИВ, фонд 53, а.е. 1 (диплома).
11. **Български** периодичен печат 1844–1944. Т. I. С., 1962, с. 342.
12. На този дълго излизал на български език вестник – от 1876 до 1948 г., историята на журналистиката не отделя внимание, определя го само като „протестантска пропаганда“. Вж. **Боршуков, Г.** История на българската журналистика 1844–1877, 1878–1885. 2. допълнено изд. С., 1976, 198–199.
13. **Архив** на НБИВ, фонд 53, а.е. 2.
14. **Балканска зора** (Пловдив); № 287, 1 март 1891.
15. Нещо за Народните библиотеки. – *Балканска зора* (Пловдив), № 458, 4 окт. 1891.
16. **Колева, Р.** Стоян Аргиров – един от първостроителите на пловдивската библиотека като културен институт от европейски тип. – В: *Академик* Стоян Аргиров и библиотечното дело в България. С., 2001, 41–45.
17. **Гергова, А.** Големият издателски риск на Драган Манчов. – В: *Книжовни* пристрастия. С., 2000, 143–144.
18. **Западна** България (Пловдив), № 76, 16 дек. 1898; № 79, 30 дек. 1898.
19. **Годишник** на Пловдивската народна библиотека за 1907 г. – *Училищен преглед*, 1908, кн. 5, 150–209 (вж. Исторически бележки (1882–1907).
20. Конституция (Пловдив), № 68, 16 ноември 1901.
21. **Годишник** на Пловдивската народна библиотека за 1905 г. – *Училищен преглед*, 1906 кн. 3–4, 41–68.
22. **Годишник** на Пловдивската народна библиотека за 1906 г. – *Училищен преглед*, 1907, кн. 5, 622–666.
23. **Архив** на НБИВ, фонд 53, а.е. 9, л. 1–31 (бележник 12/7 см на бълг. и англ. ез.).
24. **Архив** на НБИВ, фонд 53, а.е. 5, л. 1–2 (подаден до съда иск за 9780, 45 лв., отправен срещу Д.В. Манчов, издател на „Енциклопедически речник“ от Л. Касъров).
25. **Шишманов, Ив.** Рецензии и книгопис. – *Български преглед*, 1899, кн. 3–4, 200–210.

ПРОЕКТЪТ „БЪЛГАРСКИ БИБЛИОТЕЧЕН ОБМЕН: НОВИ ПЪТИЩА ЗА ГЛОБАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО И ИЗГРАЖДАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНИ ИНФОРМАЦИОННИ ЦЕНТРОВЕ“ И НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“

НЕДЯЛКА ПЕТРОВА

НБ „Иван Вазов“ – Пловдив е участник в Американско-българската програма за библиотечен обмен. Тази програма започва официално през 1999 г. по инициатива на Колорадската асоциация на библиотеките и Съюза на библиотечните и информационните работници в България. Целите на тази инициатива в най-общ план са сътрудничество между библиотечните общности и културен обмен, осъществявани чрез създаване на партньорства между публични и училищни библиотеки в Колорадо и България. Продължение на тази програма в условията на новите реалности в България – развитието на информационните технологии, създаването на гражданско общество и необходимостта от преосмисляне ролята на публичните библиотеки в общественния живот, е проектът „Български библиотечен обмен: нови пътища за глобално сътрудничество и изграждане на обществени информационни центрове“. Той се субсидира от Отдела за образование и култура на Държавния департамент на САЩ и цели да подпомогне развитието на партньорствата между български и американски библиотеки и създаването на

обществени информационни центрове в някои публични библиотеки у нас.

Цели на проекта:

- ✓ повишаване капацитета на българските библиотеки да осигуряват онлайн информационни услуги за местното управление и гражданите;
- ✓ по-добро разбиране и подкрепа на ролята на библиотеките в гражданското общество от страна на българското правителство и обществените лидери;
- ✓ използване на библиотеките-партньори за обмен на информация в областта на културата на двете страни;
- ✓ създаване в бъдеще на мрежа от български и американски библиотеки, които ще търсят допълнително финансиране чрез благотворителни източници за осъвременяване на компютърното оборудване в българските библиотеки.

Ползи за библиотеките-участнички:

- ✓ повишаване видимостта и ролята на българските библиотеки в обществото;
- ✓ повишаване видимостта и обществената роля на библиотеките за местното управление;
- ✓ достъп до обучение и ресурси за

по-добро обслужване на гражданите и местната власт;

✓ възможност за изпращане на представител от библиотечния персонал на обучение в САЩ;

✓ възможности за създаване на трайни връзки с американска библиотека.

Като част от този проект от 17 април до 25 май 2004 г. група от 12 библиотекари от публични библиотеки в България бе на специализация в САЩ (5 от тях в щата Айова и 7 – в щата Колорадо).

Организационният комитет, начело с г-жа Нанси Болт от Щатската библиотека на Колорадо, бе съставил за групата в Колорадо амбициозна и много добре обмислена и организирана програма на обучение в пет основни области, тясно свързани с целите на проекта:

✓ сътрудничество и съвместна работа с обществените групи: установяване на контакти, участие на библиотечния персонал в обществени организации, планиране на библиотечни програми съвместно с обществените групи;

✓ маркетинг и популяризиране дейността на библиотеката: маркетинг и планиране на кампании, ролята на връзките с обществеността, развиване на идеи за популяризиране на библиотечните дейности чрез телевизията, радиото, пресата, Интернет и други средства;

✓ работа със служителите от държавното и местно управление: ефективни методи на лобиране, демонстриране обществената ценност и роля на публичната библиотека пред местната власт, връзки със законодателната власт и др.;

✓ събиране и организиране на информацията за нуждите на обществеността: какво следва да се събира, как най-добре да се систематизира, преценка на информационните нуждите на обществеността, връзка с информацията на национално ниво;

✓ създаване на библиотечни и информационни уеб-сайтове: каква информация може да се представи в библиотечния уеб-сайт, как най-ефикасно да се организира тя, лесен достъп на потребителите до нея, технически проблеми в тази връзка.

Програмата на гостуващите български библиотекари включваше както теоретична подготовка в отделните области на обучение, така и много възможности за запознаване с практическата дейност на библиотеките-партньори. За групата като цяло бяха организирани:

1. Двудневна ориентация в началото на първата седмица, включваща: обсъждане на целите на проекта и очакванията от наша страна и от страна на американските ни партньори; нашите лични професионални интереси; запознаване с американската култура и ценности и всякакъв род полезна информация за по-лесно преодоляване на културния шок.

Първият ден на ориентацията бе проведен в Talking Book Library, което ни позволи следобед да се запознаем с работата на тази библиотека – една от общо 56-те такива библиотеки в САЩ, обслужващи хора с нарушено зрение с книги на касети, книги с едър шрифт и на Брайлов печат. Поръчките се получават на място, по електронната поща или най-често по телефона, а кни-

гите се изпращат в специални контейнери по пощата. Осигуряват се дори касетофони и поддръжката им, като всичко това е безплатно за потребителите, а библиотеката се финансира от федералното и щатско правителство.

Вторият ден на ориентацията се проведе в Щатската библиотека на Колорадо, което ни позволи да посетим и се запознаем с работата на Библиотеката за щатски публикации, намираща се в същата сграда. Тази библиотека събира всички по-ценни в дългосрочен план публикации на щатските служби (губернаторска, общото събрание, съда, всички управителни и консултативни съвети, щатски колежи и университети и пр.) и осигурява на жителите на Колорадо достъп до тази информация в печатен или електронен формат. Беше много интересно за нас да чуем как е започнал процесът на организирането ѝ през 1980 г.

2. Двудневен семинар в началото на втората седмица – в Columbine Public Library. Представители от публичните библиотеки-партньори направиха презентации по темите: „Ролята на публичната библиотека като обществен информационен център“ (Нанси Болт), „Сътрудничество с обществените служби“ (Джеймс Ла Ру и Анет Чошчик), „Изготвянето на библиотечни програми (Брет Лиър), „Връзки с държавното, щатско и местно управление“ (Нанси Болт, Джери Брейдън, Том Никълъс, Ханк Лонг и Майк Сойър), „Маркетинг на библиотечните услуги“ (Бони МакКюн, Робин Рейнинг, Тери Бийч, Аспен Батърфийлд, Марлу Бъркамп), „Събиране и организиране на информация за общността“ (Нийл Мак-

Бърнет), „Събиране и организиране на информацията за местното управление“ (Морийн Крокър), „Създаване на уеб-сайт на библиотеката“ (Джанет Райън) и „Използването на доброволци в библиотечната работа“ (Ейлийн Дюмас). След всяка презентация следваха въпроси и обсъждания. Информацията бе много като обем, но беше изключително интересна, представена с помощта на компютърните технологии и съпроводена с множество нагледни материали.

3. Едноседмично гостуване с по-разтоварена програма в Монтроуз, град в югозападната част на Колорадо, сред Скалистите планини, и практически запознаване с работата на тяхната публична библиотека. През последните 6 години неин директор е Пол Паладино, настоящ председател на Колорадската асоциация на библиотеките, който изцяло е променил облика ѝ и е спечелил одобрението и подкрепата на обществеността в града.

4. 4-дневно посещение (и на двете групи) в столицата Вашингтон през първите дни на май – времето, когато Американската асоциация на библиотеките провежда своите ежегодни срещи със законодателите, на които библиотечната общност представя своята работа и успехи и излага своето мнение, съображения и искания по отношение на законодателните актове, касаещи библиотеките и библиотечното дело. Тази година те отбелязаха 30-та годишнина на този Национален ден на библиотечното законодателство. Присъствахме на конференцията на всички представители на библиотеки от щата Колорадо, която беше един вид послед-

но координиране и уточняване на проблемите, исканията и възраженията, които предстоеше да представят на законодателите на следващия ден. Впечатлени бяхме от сериозната и отговорна цялостна подготовка за тези срещи – всичко бе внимателно обсъдено и уточнено да най-малките подробности.

Културната ни програма във Вашингтон включваше посещение на музеите на Смитсоnian, Капитолия, Конгресната библиотека, мемориалите на Ейбрахам Линкълн, Джордж Вашингтон и Втората световна война, вечерна разходка из града, както и прием в българското посолство.

През останалото време всеки от колегите следваше програмата, подготвена му от съответната библиотека-партньор. Партньор на НБ „Иван Вазов“ е Rangeview Library District, Торнтън, окръг Адамс. Но в Торнтън са администрацията и само един от шестте филиала на библиотеката. Останалите пет са в градовете Бенет, Брайтън, Комърс Сити, Норшглен и Пърл Мак. Библиотеката има и библиобус, с който обслужва много начални училища и няколко дома за възрастни хора, както и отделни свои читатели по домовете им.

Програмата ми включваше еднодневни посещения във всички филиали и един ден с библиобуса, конференция на тема „Разказване на приказки“, срещи с уеб-мастъра и завеждащия връзките с обществеността, събрания на много обществени групи и организации, в които участват членове на библиотечния колектив (Търговската камара, Ротари клуб, Корекционна програма на местата за лишаване от свобода

и др.), срещи с един гимназиален клас и група от дома за възрастни хора „Съни ейкърс“. Вечерите, съботните и неделни дни бяха посветени на културни и развлекателни събития като музикално шоу, посещения на национални паркове и природни забележителности, Колорадо Спрингс с Военновъздушната академия, Олимпийския център и „Градината на боговете“, ранчо с бизони в Уайоминг, бейзболен мач, музеи, клуб за танци и много други. Домакините ни се бяха постарали да ни покажат във всеки възможен аспект своя културен и обществен живот.

Броят на жителите в обслужвания от библиотеката район е 273 784, а регистрираните потребители на библиотеката за 2003 г. са 130 766, почти 50% процента. Този процент обаче не е особено добър за тях. При успешно работещите публични библиотеки в Колорадо процентът на потребителите е около 70% от общия брой на населението в обслужвания район. Затова директорът на библиотеката ни партньор Майкъл Сойър и Управителният съвет са си поставили амбициозната задача да подобрят значително работата на библиотеката. От окръжна библиотечна система те се трансформират в районна такава, което ще им донесе по-голяма организационна самостоятелност и финансова независимост. По време на моето посещение те приключиха с конкурса за новото име на библиотеката и започваха да изготвят стратегическия си план за голямата промяна.

Американските публични библиотеки се финансират от федералния, щатския и местния бюджет. Но федерал-

ното и щатско финансиране не съставляват особено голяма част от средствата за библиотеките: това са средства, отпускани по федералната програма „Библиотечни услуги и технология“ в помощ на образователните програми за ученици, качествени библиотечни услуги, електронни ресурси и споделянето им между библиотеките и обучението на библиотекари, за които библиотеките кандидатстват с проекти. Основното финансиране на публичните библиотеки е на местно ниво – те получават определен процент от данъка върху собствеността. А дали този процент ще е по-нисък или по-висок зависи от волята на жителите в обслужвания от библиотеката район, т.е. от това дали ги удовлетворяват предлаганите от библиотеките услуги. Това стимулира публичните библиотеки в Колорадо да работят като действителни обществени информационни центрове за своите общности и да предлагат многобройни и качествени услуги на потребителите си. Тяхната мисия е да осигуряват ресурси за образование и развлечение, за изграждане на нови общности и подобряване качеството на живота им. Те проучват много внимателно и редовно интересите на хората от обслужвания район и според тях съставят своите програми и комплектуват фондовете си. Имат много програми за работа с деца (от 18-месечна възраст нагоре), ученици, тийнейджъри и възрастни. Най-много внимание и усилия напоследък се полагат за развитие на маркетинга на библиотечните услуги – комбинация от разработване на програми, връзки с обществеността, обществена информация и най-

общо стратегии за комуникации с обществеността. Всички библиотеки имат електронни каталози на фондовете си и от 2002 г. 92% от публичните библиотеки имат Интернет достъп, а 83% от тях осигуряват този достъп директно на потребителите си. Уеб-сайтовете им са отлично структурирани и организирани и предлагат лесен, бърз и безплатен достъп до огромен брой внимателно подбрани сайтове с всякакъв род информация – от и за местното, щатско и федерално управление, всички обществени служби и агенции, бизнеси и прочие, за образователни и научноизследователски цели, за забава и развлечение и, естествено, всичко за библиотеката – нейната дейност, предлаганите услуги и програми, текущите събития. Посещавайки библиотеката (или от домашните си компютри), потребителите могат чрез библиотечния сайт да получат отговор по всеки интересуваш ги проблем, да си поръчат или запазят книга, да потърсят работа и да кандидатстват за такава, да си открият банкова сметка, да сменят регистрацията си и какво ли не още. От три години се предлага като денонощна и ежедневна услуга виртуалната справка „Попитай Колорадо“, осигурявана от Щатската библиотека на Колорадо. За да компенсират съкращенията в бюджета си, библиотеките използват все повече споделянето на ресурси с други библиотеки чрез куриерската служба, задължително членуват в информационни консорциуми и използват и ценят много доброволния труд на хора, които обичат библиотеката и са готови да работят по няколко часа седмично за нея.

Публичните библиотеки предлагат зали и кабинети за всякакъв род срещи на общности. Всичко това ги превръща в действителни центрове на обществения живот. В тях хората днес преоткриват малко позабравеното чувство за общност, за истинско публично пространство, където да се събират не само за да намерят нужната им информация, а и да търсят решение на вълнуващите ги проблеми и да станат част от една по-голяма социална, културна и политическа мрежа. А в това, всъщност, е бъдещето на публичните библиотеки.

Най-важният ресурс на тези институции са безспорно хората, които ра-

ботят в тях – отдадени на мисията си, компетентни и готови да помогнат на всеки. Навсякъде те ни посрещаха с приятелско чувство, с готовност да ни разкажат и покажат всичко, с голям интерес към България, нашите библиотеки, култура, история и начин на живот.

Това тяхно отношение и предоставеното ни огромно количество полезна информация за работата на американските публични библиотеки ще ни помогнат да приложим много целенасочено техния опит в нашите условия, за да могат българските публични библиотеки да посрещнат успешно предизвикателствата на новата реалност.

ПОЗДРАВЛЕНИЯ

Уважаема д-р Колева,

Изпращам на вас и всички ваши сътрудници най-сърдечни поздравления и най-искрени пожелания по случай 125-годишнината на знаменитата пловдивска Народна библиотека „Иван Вазов“. Не случайно 125-ия юбилей се счита за забележителен, тъй като това е първата осминка от хилядолетието.

Пловдив и най-вече тружениците в Библиотеката-юбиляр могат да се гордеят не само с възрастта ѝ, а с нейното богатство и принос в културния живот на Тракия и цяла България. Народната библиотека „Иван Вазов“ е една от светините на Пловдив. В нея, благодарение на самоотвержения и високопрофесионален труд на нейните сътрудници, са събрани неповторими писмени и графични реликви. Тя е широко достъпно хранилище на древни и съвременни знания и художествена литература.

Във фондовете на Народна библиотека „Иван Вазов“ се съхраняват книги от много различни страни на света. Надявам се, след завръщането си от Япония, да мога да прибавя към този фонд и една колекция от японска литература.

Честит юбилей!

Посланик акад. Бл. Сендов

В началото на 50-те години се бях сближил със сина на професор Тодор Боров – днешния виден френски писател и учен Цветан Тодоров. Професорът често идваше при нас и ни съветваше да проследим и изучим целия литературен печат, ако искаме да напреднем и да бъдем наясно със себе си като литератори. Така започна моята неутолима страст към библиотеките, за да забравя или „изгубя“, според известното Далчево стихотворение, „зарад книгите живота и света“.

Тогава на помощ ми се притекоха ваканциите. Особено лятната – със свободата на нейните протяжни три месеца, през които всекидневно посещавах старата пловдивска библиотека. Влизах в библиотеката още в началния час на работния ден и си тръгвах, когато предупредителният звънец прокълтяваше сред крехките озарения на лампите в притъмнялата старинна читалня.

Така някак непринудено и съвсем естествено пловдивската Народна библиотека се превърна в мой предпочитан духовен дом.

Иван Теофилов

Честит 125-годишен юбилей, Библиотеко!... Благодаря ти искрено, топло и сърдечно. Обичам те. Вярвам, че обичта ни е взаимна. Ще се радвам, ако съм все още жив, да те приветствам и за 150-годишнината. Сега съм на 72 години. Дали ще имам тази възможност, не е сигурно. Но е сигурно, че Ти ще продължиш да живееш, ще празнуваш още много, много юбилейни годишнини, защото хубавите книги и библиотеките са вечни.

Проф. д-р Асен Карталов

През своето 125-годишно съществуване Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив даде своя огромен принос за опазване и популяризиране на културното, историческото и книжовното богатство на нашата страна. От събраните в библиотечно-информационния ѝ фонд материали се ползват наши и чуждестранни учени, творци в различни области на науката, студенти, граждани. Първостепенното място, което НБ „Иван Вазов“ заема и в културния живот на града ни, предполага достойно отбелязване на 125-годишния ѝ юбилей.

Надявам се и за в бъдеще на успешно сътрудничество.

Проф. д-р Иван Куцаров,
ректор на ПУ „Паисий Хилендарски“

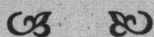

Една от националните институции, с които е истинско удоволствие да се работи, е Народна библиотека „Иван Вазов“. Контактите ни са от близо десет години, т.е. от създаването на нашата фондация. Пловдив е град тясно свързан със семейство Ботйови – след Освобождението в него са живели Ботйовата майка Иванка и синовете ѝ Стефан и Кирил. Стефан Ботйов е бил директор на Пловдивската народна библиотека и музей.

По повод 125-годишнината на вашата библиотека от сърце пожелаваме на целия колектив здраве и творчески успехи в благородната кауза, на която сте се посветили – съхраняването и предаването на поколенията на духовните ценности от славното ни историческо минало.

С уважение и приятелски чувства

Боян Ботйов, председател на
Общонародна фондация „Христо Ботйов“

За мен Пловдивската библиотека е тази свята институция, която в продължение на повече от век е в центъра на културния живот на любимия ми град и заслужено има славата на национално книгохранилище.

Искрено ваш

Н.с. Стефан Шивачев,
директор на
Исторически музей – Пловдив

Скъпи приятели от културния фронт!

Сърдечно ви поздравявам с юбилейната дата – 125 години активна работа в името на културата и духовното развитие на България!

Българското Възраждане през XIX век започна в манастири, църкви и училища, а след Освобождението от турско робство се пренесе в библиотеки и читалища. Цяла плеяда от изтъкнати личности работеха неуморно за изграждане и развитие на българската култура. Хвала и чест на всички труженици на културния фронт, които щедро даваха култура и знания през тези 125 години!

Благодаря на целия колектив на вашата Национална библиотека, които помогнаха успешно да се реализират цяла поредица съвместни изложби, разкриващи културния принос на световнопризнати творци, като Николай и Светослав Ръорих, Жул Верн, Елена Блаватска и др.

Да ви е честит 125-годишният юбилей на библиотеката и впрегнете целия натрупан културен потенциал в успешна работа за запалване на новото българско Възраждане!

Огнят на новата култура ще преобрази България и света!

С уважение и признателност

Тодор Ялъмов, председател на
Клуб „Приятели на Ръорих“